

Dolg mladih do Tita

Ko v dneh pred praznikom mladosti razmišljamo o življenju in delu mladih, ko spremljamo dogajanja v areni življenja z mladinske perspektive, se misel znova sreča z besedami, ki jih je tovariš Tito, neutrujen prijatelj in vzornik mladih, izrekel pol leta pred smrtjo:

»Imamo čudovito mladino; z mladimi sem zadovoljen. Ne bi pa mogel reči, da sem popolnoma zadovoljen z delom mladinske organizacije. Zveza socialistične mladine se mora tako kot tudi druge družbenopolitične in družbene organizacije še bolj usmeriti k urejanju tekočih in dolgoročnih nalog v razvoju socialističnega samopravljanja, k uresničevanju politike stabilizacije, k izpopolnjevanju sistema delitve po delu, k reformi izobraževanja, izboljševanja delovnih možnosti in življenja delovnih ljudi ter občanov, to pa pomeni tudi mladine, ter k urejanju specifičnih vprašanj in problemov mladih v današnjem času.

Samo tako bosta mladina in Zveza socialistične mladine v osrčju življenja. In samo tako se je mogoče izogniti nevarnosti, da mladinska organizacija in še zlasti njeni organi postanejo posredniki med mladino in družbo, kot tudi morebitnim tendencam, da bi pri odločanju o politiki, ki jo vodimo v družbi, namesto mladine sodelovali njeni predstavniki, večidel funkcionarji v organih zveze socialistične mladine.«

Te Titove besede niso danes ničmanj aktualne kot takrat, ko so bile izrečene.

Aktivno vključevanje v obravnavo in sprejem načrta srednjeročnega razvoja Slovenije in ostalih planskih dokumentov, obravnavanje družbenoekonomskega položaja mladih, še posebej stanovanjskih in štipendijskih problemov, prikaz in ocena kulturnih razmer in dogajanj med mladimi, stalno vračanje k izvirom socialistične revolucije in narodnoosvobodilnega boja, sodelovanje pri proučevanju zgodovine Skoja, množični in tradicionalni pohodi, ki so venomer kot po pravilu združeni z obujanjem spominov na herojske dni in s prenašanjem revolucionarnih tradicij na mlade, vse to so vsakodnevne aktualizacije Titovih besed o mladini, ki vedno znova kažejo na poskuse in na doseženo stopnjo zmanjševanja razlike med načelnimi opredelitvami do reševanja družbenih problemov in njihovim dejanskim reševanjem oziroma konkretnim prispevkom mladih pri njihovem reševanju.

Zmanjševati omenjeno razliko med načelnim in dejanskim in hkrati v to vključevati najširše množice mladih, je v sedanjih družbenih razmerah ena bistvenih nalog, ki se postavlja pred mladinsko organizacijo in ki je skozi prizmo dneva mladosti in dolga mladih do našega Tita še toliko bolj obvezujoča.

Milan Jazbec

25. MAJ - DAN MLADOSTI

Pismo iskrenega sožalja

Ob smrti našega dragega maršala Tita sem lani prebral v borčevskem časopisu TV-15, katerega naročnik sem, objavljeno sožalno pismo nekega Avstrijca.

Tudi jaz sem sprejel lani podobno sožalno pismo od prijatelja Rudolfa Staneka in njegove žene Hermine iz Müzzuschlaga v Avstriji.

Družino Stanek sem spoznal leta 1942 v Müzzuschlaga v Avstriji, kjer sem bil takrat na prisilnem delu. Tovariš Rudolf je bil tedaj zaposlen kot mojster v železniški kurilnici v tem mestu. Prav kmalu sva se spoznala tudi v politični pripadnosti. Zaupal mi je, da je dolgoletni komunist in funkcionar te organizacije v Avstriji. V vsakem trenutku in nevarnosti s strani nacističnih pripadnikov, je nesebično pomagal Slovincem in ruskim ujetnikom na prisilnem delu ali v ujetništvu. Zbral je med Avstriji denar, živilske karte in sanitetni material, katerega sem prenašal sam ali tovarišica Marija Kos, partizanka, v Maribor, ter jo predajala tovarišu Jožetu Raderju, ilegalcu in partizanu. S posebno vne- mo je pomagal ruskim ujetnikom. Ob predoru Rdeče armade v Wienerneustadt in Glognitz je šel tudi prvi iz mesta Müzzuschlaga naproti rdečearmejem z železniško derezi- no, kljub močni zasedbi nemške soldateske. Po vojni je bil dolga leta član in funkcionar biroja (komiteja) KPA v mestu. Tudi žena Hermina je dolgoletna predvojna članica KPA. Rudolf Stanek je češkega rodu, rojen v Avstriji. Oba sta stara okrog 75 let in vsako leto prihajata po dvakrat na zdravljenje v Radence.

Ta opis sem podal zaradi izvirnosti sožal- ne pisma družine STANEK, komunistov in poštenih naprednih Avstrijcev, ki neizmerno cenijo tovariša Tita in gojijo velike simpatije do jugoslovanskih narodov.

»Iskreno sožalje ob veliki izgubi vašega nara- da, ki mu ga je prizadela smrt vašega velike- ga predsednika in narodnega heroja JOSIPA BROZA TITA, ki ni samo vodil osebno z orožjem v roki osvoboditev svojega naroda pred nacistično kugo, temveč je po vojni s svojo politično spretnostjo imel velik delež v narodnem razumevanju in varnosti miru v svetu, izrekamo tebi dragi Jože in vsem jugo- slovanskim narodom

Rudolf in Hermina Stanek
z družino
JOŽE LAKOTA
Maribor

Med udeleženci 7. skojevskega tečaja

Odmev na »Želim, da bi se sestali vsi preživeli udeleženci skojevskega teča- ja«, 12. št. TV-15

V zvezi z objavo fotografije udeležen- cev 7. skojevskega tečaja sporočam tele podatke:

Zaporedno št. 13 sem označen jaz – Stanko Pahor, rojen 31. avgusta 1923, sedaj živim v Novi Gorici, Lemutova 44. Na tečaj sem prišel iz zaščitnega bataljo- na GS Slovenije oziroma poznejše 14. brigade (zaščitne).

Tovarišic in tovarišev na fotografiji se v večini spominjam, posebno pa se spo- minjam tovariša Švejka kot šaljivega, vedrega in dobrega tovariša.

Pozdravljam pobudo, da bi se prežive- li nekdanji tečajniki srečali in obudili spomine na tiste slavne dni naše zgodo- vine.

Če je potrebno, dajem še tele podatke: Sem upokojen oficir JLA, s činom pol- kovnika. Delam honorarno kot sekretar OK ZRVS občine Nova Gorica.

STANKO PAHOR-SAVO
Lemutova 44
Nova Gorica

Tečajniki skojevskih tečajev se bodo srečali

Službeni zadržki so bili krivi, da se nisem takoj oglašil, ko ste prvič objavili fotografijo

udeležencev 7. skojevskega tečaja. Sedaj sta to dobro opravila Janez Adamič in Ivo Bern- ard. Samo dve pripombi:

1. tečaj je bil na Gradniku in to prvi po preselitvi šole z Roga

2. spominske knjige so vsem tečajnikom izdelale udeleženke tečaja.

Misel o srečanju tečajnikov je ves čas po vojni stalno prisotna, le organizacije se ni- smo lotili. Sedaj je pri ZZB republike skupi- na za obdelavo zgodovine SKOJ, ki jo za vojsko obdelujejo Vlado Jurančič, Lujze Er- bežnik, Ferdo Godina in še nekateri. Dogo- vorili smo se, da bi se vsi tečajniki vseh teča- jev, bilo jih je menda deset, zbrali v nedeljo, 21. junija 1981 v Sentvidu pri Stični. Takrat bo tu zaključek 12. tabora pevskih zborov, ki je v celoti posvečen 40-letnici OF in vstaje. Dopoldne se bomo vsi tečajniki ob 9. uri zbrali v dvorani Kulturnega doma v Sentvi- du pri Stični, kjer bo delovno srečanje. Ob 12. uri bomo prisostvovali sklepnemu kon- certu 6500 pevcev, sledilo bo skupno kosilo na zabaviščnem prostoru. To je za sedaj ok- virni program.

Veseli me, da je uredništvo TV-15 priprav- ljeno zbirati naslove in objavljati naš pro- gram. Prepričan sem, da bodo te pobude do- brodošle vsem tečajnikom, in da bo to prvo povojno srečanje takrat mladih, sedaj pa še vedno skojevcev, pristržno in koristno. V kratkem bomo izdelali dokončni program in ga objavili v TV-15 in v drugih občilih javne- ga obveščanja. Seveda bomo po stari skojev- ski navadi vsi prišli v Sentvid.

PETER ŠOSTARIČ
Ljubljana, Kidričeva 1

Podatki so točni

Zelo sem se razveselila fotografije udele- žencev višjega skojevskega tečaja v Beli kra- jini, objavljene v TV-15 dne 5. marca, ker sem bila tudi jaz na omenjenem tečaju, in fotogra- fije nimam več.

Želim si srečanja s tovariši, ki smo pred 37 leti prišli prek zased in težav skoraj iz vse Slovenije v Belo krajino.

Glede podatkov Iva Bernarda, objavljenih v TV-15 dne 26. marca, pa dajem tele pri- pombe:

Udeležencev tečaja nas je bilo več kot 18. Na fotografiji ni Micke iz Loža pri Starem trgu, tovariša iz Ilirske Bistrice, Leona iz Ljubljane, tovarišice iz Vinice, tovarišice iz Železne Kaple na Koroškem in mogoče še koga.

Na fotografiji poznam tovariše in tovari- šice:

1. Milena Knific, Ruše
2. Berta Jelen (Lapajne), Opatje selo 11, Ko- stanjeva na Krasu
3. Zofka
4. Gubec
5. Branka – Brkini
6. Švejk
7. Stana Ozeljan – Nova Gorica
8. Olga – Velike Lašče
9. Stanko Pahor – Nova Gorica
10. Vanda Škofja Loka
11. Stanko Faganel, Miren pri Novi Gorici
12. Franc, Trnovo pri Novi Gorici

Prepričana sem, da so moji podatki pravi, predvsem pa vem, da jaz nisem Micka s Ko- čevskega. Tovarišu Bernardu želim, da bi se naše srečanje uresničilo.

BERTA LAPAJNE
Opatje selo

Nekaj o višjem skojevskem tečaju

Odmev na prispevek o skojevcih v 12. št. TV-15

Nemalo me je iznenadilo, ko sem na strani 5 zagledal fotografijo s poznanimi podobami udeležencev višjega skojevskega tečaja v Be- li krajini, poleti junija in julija 1944. leta v Črnomlju, v Sokolskem domu, tedaj Mladin- skem domu, ob priložnosti, ko smo se zbirali za skojevski tečaj. Tedaj sva se srečala s Švej- kom. Prišli smo v skupini iz Črmošnjic skozi Semič, kjer smo se ustavili. Tam smo imeli sestanek s tovarišem iz CK za SKOJ Sloveni- je. Ime mu je bilo Ivo.

V Črnomlju so nas razporedili po vaseh, in počakali naj bi, da pridejo še skojevci iz Go- renjske in Koroške, da bi se tečaj lahko začel. Namen razvrstitve po vaseh je bil tudi ta, da vidimo, kako naša mladina deluje na osvobo- jenem ozemlju. Pri tem smo pridobili nekaj izkušenj.

Tečaj je vodil tovariš Marko (pravo ime Ferdo Godina). Pri zaključnih izpitih je asi- tirala predavateljica, posebno pri krožkih, kjer je bila snov zahtevnejša, tedaj poznana tovarišica Tončka. Tovariš Ivo Bernard pra- vi, da nas je bilo vseh tečajnikov 18, toda

kakor se spominjam, nas je bilo 27 ali 28.

Se ena fotografija poleg že omenjene na isti strani v TV-15. Ta je bila posneta najbrž v Suhorju ali pa v Gradniku, ko smo se zbirali vsi udeleženci tečaja.

O tovarštvu in medsebojnih odnosih, o korektnosti in o solidarnosti med udeleženci skojevskega tečaja ne bi imel kaj dodati, ker so že tovariši pisali o tem. Samo to bi še dodal, da je takšno takratno počutje med nami izviralo iz naših duhovnih moči, pri- pravljenosti na žrtve in na vsako akcijo, brez velikih besed in slovesnih deklaracij; omogo- čale so nam, da te človeške manifestacije veliko lažje kot danes, ko imamo neprimerno boljše pogoje v vsem, postavljamo v mate- rialno obliko.

Prekratek čas je mesec ali nekaj dni več, da bi človeka spoznali, poleg tega ni bilo časa za dolge pogovore. Na tečaju je vladala stroga delovna disciplina: če ni bilo predavanja, smo vsak trenutek izkoristili za učenje.

Švejka – Lojzeta Podobnika, smo vsi imeli radi. Njegov prijateljski nastop z ljudmi, do- brodušni veseljak in optimist, brez vsiljeno- sti, vse to ga je uvrščalo v »masovika«, kakor so takrat rekli osebnostim skojevcev s poseb- no odliko.

Tudi sam sem imel te fotografije, spomin- sko knjigo s posvetili. Prav njegov zapis mi je ostal v spominu, morebiti zato, ker je bil preprost in enostaven: »France, kadar prideš nazaj na Primorsko, spomni se tudi na stare- ga vojaka Švejka.«

Lepega spomina z višjega skojevskega te- čaja v Beli krajini julija 1944. leta na žalost nimam več, ker sem ga moral prisilno odvre- ti v Zamuniku pri Zadru na letališču, ko smo se vkrcavali v letalo za Beograd, kamor smo odšli v prvo vojno akademijo v začetku leta 1945.

Redkokdo je takrat vedel, da nam bodo spomini in znamenja enkrat še kako potrebni za našo zgodovino. »Samo z novo angleško uniformo in praznimi žepi smete v letalo«, je bil ukaz.

Tedaj sem moral zapustiti moj partizanski nahrbtnik, porcijo, italijanski vojaški plašč in s tem tudi spominsko knjigo, izkaz o opravljenem skojevskem tečaju in fotografi- jo, ki sem jo po toliko času, zagledal v TV-15.

Ze vrsto let berem TV-15, ali zdi se mi, da je o skojevskih tečajih kot delčku naše polpre- tekke revolucionarne zgodovine premalo na- pisanega. Komu bi izrekel to kritiko? Morda uredništvu, udeležencem skojevskih tečajev ali pa tudi sebi. Strinjam se s tovariši, ki so dali pobudo za organiziranje srečanja vseh skojevcev – tečajnikov.

Sedaj živim v Zagrebu, sem še v delovnem razmerju kot dipl. ekonomist, v Odeljenju za izgradnjo i održavanje stambenog fonda JNA – Zagreb, Ratkajev prolaz 6.

FRANC PLESNIČAR-TRNSKO 3 b
ulica 32. Divizije, Zagreb

O spomenikih NOB visoko v gorah

Lepega dne si je Rado Zakonjšek zaželel obiskati Dobrovlje, kjer je med NOB največ partizanil. Z avtomobilom sva hitro dospela do ruševin nekdanje Turnškove domačije: ostali so temelji ob njih pa še ogromen kup kamenja, ki ga še ni uničil čas. Rado Zakonj- šek, ki je doslej objavil že tri samostojne knjige, »Taborski kresovi« 1974, »Velika preizkušnja« 1977 in konec 1980 še »Stajer- ska 1941«, je poznavalec dogajanj na Dobrov- ljah. Poleg tega pa zagnan predlagatelj po- stavljanja spomenikov NOB. Tako mi je tudi pripovedoval, kako bodo obnovili leta 1942 oropano in požgano domačijo Turnškovih na Dobrovljah. Hiša je bila prostorna, prebivalci so nudili prvim partizanom ne le zatočišče, tudi izdatno so jih podpirali s hrano. Turn- škova domačija je bila nekoč med največjimi

Ostanki Turnškove domačije na Dobrov- ljah, požgane leta 1942

na Dobrovljah. Bili so izdani in okupator jih je kruto kaznoval. Jožeta Turnška, rojenega leta 1909, so ustrelili, pa še nekaj druge uje- tih borcev, družino Jožefo, mater, hčerko Marijo, sestro, brata Franca, strica Jerneja in hlapca Toneta pa so odgnali v celjski Stari pisker in potem naprej v Nemčijo. Zdaj živita samo še brat Franc in sestra Marija, poročena Tlakner v Letušu.

Dobrih sto metrov zraven so si postavili lovci svojo kočjo. Obnovitev domačije vodi baje Zavod za spomeniško varstvo v Celju. Da zaslužijo Turnškovi spominsko obeležje, ni prav nikakršnega pomisleka in med prvi- mi glasujem zanj, saj je bil ustreljeni Jože moj sošolec na osnovni šoli v Braslovčah in še pozneje vezi med nama niso bile pretrga- ne. Toda smo v obdobju stabilizacije in ka- kršnakoli večja obnova sedanjemu času ne ustreza. Pa še nekaj: spomenike je treba tudi redno oskrbovati, braniti pred zobom časa.

Zaradi tega predlagam, da arhitekt napravi načrt, tako da bi ohranjenim temeljem prik- ljučili manjši objekt, na primer kamen, ki je bil na čelu hiše in nosi letnico 1869. Braslov- ška organizacija ZB pa bi zbrala vse fotogra- fije (zgradbe, domačih, kakšno slavnost) ter sestavila v manjšem obsegu monografijo pa še večji album s fotografijami. Domiselno postavljena nekdanja hišna številka 1869 bi ob temeljih učinkovala na obiskovalce moč- neje kot obnova. Vse to bi zaklenjeno varova- li v sosednji lovski koči. Lovci prirejajo po Dobrovljah lovske pogoje, včasih tudi praz- nujejo v svoji koči kak domač praznik.

Na območju žalske občine imajo že več primerov raznih spomenikov, ki že leta niso plačani. Lani pa so postavili spomenik »hme- ljar«, ki ne bo prav poceni. To samo mimo- grede.

Spomenik Turnškovi domačiji na Dobrov- ljah naj stoji, toda le v mejah finančnih mož- nosti. Kraj je namreč 600 metrov visoko nad morjem in kakšna večja graditev sedaj ne bi prišla v poštev. Prepričan pa sem, da na oglas v celjskem novem tedniku za prostovoljne prispevke marsikdo v Savinjski dolini ne bi ostal gluha.

JAKA SLOKAN
Ljubljana

Želja

Imam posebno željo: želim namreč, da bi se sestali vsi tisti otroci, ki smo bili skupaj pod Snežnikom in v Prezidu, pozneje pa smo šli v Bari v Italijo in nato v Dalmacijo. Spo- minjam se nekaj imen: Irena Longika, brata Niko in Titko ter Janko Janša. Kdo je bil še z nami? Oglasite se mi, prosim!

BURNIK
Tomšičeva 91
Jesenice

Popravek

V zadnji številki se nam je v okvirček o sklepu PTT na 4. strani prikradla napaka in tiskarski škrat je pojedel delček besedila, zato tokrat ponovno v celoti obja- vljamo obvestilo delovne organizacije PTT.

Republiški komite za borce in vojaške invalide sporoča, da so PTT organizacije Slovenije sprejele sklep, da so španski borci, nosilci ordena narodnega heroja, partizan- ske spomenice 1941 in ordena Karadjordjeve zvezde z meči na področju ZO PTT Slovenije oproščeni plačevanja izplačnine za izplačila denarnih nadomestil. Na nakaz- nica pa mora biti označeno, da gre za nosilce navedenih odlikovanj.

V primeru, da je upravičenec ob izplačilu denarnega nadomestila plačal izplačnino, lahko zahteva vračilo plačane izplačnine pri PTT podjetju, ki mu pripada enota, katera je upravičencu izplačala nakaznico.

Iredentizem iz Tirane

Albansko vodstvo si je izbralo kaj čudno pot iz popolne izolacije, v katero jih je pripeljala njihova dosledna vztrajnost pri okorelem sistemu stalinizma, ki se je moral celo v sami Stalinovi domovini umakniti pred pritiskom nekoliko bolj demokratičnih sil. Ta pot iz izolacije pa naj bi vodila k ustanavljanju nekakšne »velike Albanije« preprosto s priključitvijo Kosova k Albaniji. Odtod pomen gesel, ki so jih med demonstracijami in razbijaškim divljanjem po Prištini kričali pobudniki teh demonstracij: »Smo sinovi Skenderbega in vojščaki Envera Hoxe.«

Albansko vodstvo je dalo vso podporo takim ciljem demonstracij v Prištini. Še več, preiskave so dognale, da so albanski voditelji dolga leta načrtno in vztrajno delovali in rovarili po Kosovu, da bi podžigali velikoalbanška nacionalistična hotenja med študentsko in drugo mladino. Celotno nekakšno podružnico lastne stalinistične partije so skušali ustanovljati na Kosovu. Pri tem so večje izkoriščali vso našo nebudnost in dobronamernost pri razvijanju odnosov z Albanijo.

Zdaj so se na iredentistično geslo o »veliki Albaniji« njena prva etapa naj bi verjetno bila »velika republika Kosova«, obesile prav vse mračne in nemiroljubne sile povsod po svetu, kjerkoli obstajajo sovražniki miru, napredka in trdnosti jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti.

Albansko vodstvo se je lotilo kaj nevarne in za neodvsnost samega albanskega naroda lahko kaj usodne igre okoli Kosova. Albanski voditelji ne bi smeli pozabiti, da je bilo geslo o veliki Albaniji vedno tisto mamilo, s katerim so skušali največji sovražniki albanskega naroda in njegove svobode razbiti enotnost na Balkanu, zabiti zagodzo nezaupanja in sovraštva med albanskim in jugoslovanskimi narodi. Italijanski, nemški in drugi imperializmi so se vsi skušali usidrati v Albanijo pod krinko gesla o

»veliki Albaniji.« To so počeli italijanski in nemški okupatorji med drugo svetovno vojno in njihov poglavitni cilj je bil pretrgati vezi prijateljstva in sodelovanja, ki so se spletale med vojno med partijama in osvobodilnima gibanjima Albanije in Jugoslavije, kar je pomenilo enega izmed bistvenih pogojev zlasti za osvoboditev Albanije. Že med vojno in takoj po njej ni bilo malo »svetovalcev« v Albaniji iz vrst zahodnih konservativnih krogov, ki so albansko vodstvo skušali odvrniti od obrambe južnih delov Albanije pred grškimi zahtevami po njih in usmeriti vso pozornost Albanije k zahtevam po Kosovu. Končno, vsa zgodovina Albanije pred prvo svetovno vojno in po njej daje dovolj zgornjih primerov, kako so se razne nacionalistične ideje njenih sosedov, najsi »je šlo za« veliko Bolgarijo »ali veliko Grčijo« ali »veliko Srbijo« vedno zgrinjale kot nevarnost za samo Albanijo. In ali ni sama osvobodilna vojna albanskega naroda odkrila v nacionalistični vojaško-politični grupaciji Bali Kombtar svojega poglavitnega notranjega sovražnika, ki je skušal s podporo okupatorjev obdržati Albanijo v starih sponah odvisnosti od tujcev in domačih fevdalcev. Prav ta Bali Kombtar je imel med svojimi najvažnejšimi cilji zapisano zahtevo po »veliki Albaniji«. Ideja velike Albanije je tako postala v družbenozgodovinskem smislu izraz albanskega nazadnjaškega nacionalizma in sredstvo razbijanja enotnosti balkanskih narodov ter sredstvo tujega vmešavanja v notranje življenje balkanskih narodov.

Najnovejše razpihovanje nacionalističnih velikoalbanških apetitov označuje kaj čudno spajanje stalinizma in reakcionarnega nacionalizma, ki je v popolnem nasprotju z vsemi sodobnimi družbenimi in političnimi tokovi v Evropi in svetu.

Drago Košmrlj

Zadovoljstvo in nezadovoljstvo hkrati

Z izvozom smo lahko spet nekoliko bolj zadovoljni. Zadnji podatki so pokazali, da se je do sredine maja letos povečal za okrog 21 odstotkov, uvoz pa za 11. Pričakovati bi bilo, da blago usmerjamo predvsem na zahodna tržišča in zmanjšujemo dolgove. Toda položaj je povsem drugačen in to je tisto, kar nas lahko pravzaprav resno skrbi.

V prvih štirih mesecih letos smo na konvertibilno območje izvozili za 54 milijard dinarjev blaga in storitev, uvozili pa kar za 124 milijard raznih izdelkov. Tako smo naš uvoz pokrili komaj z 42 odstotki. To razmerje je skrajno neugodno in nas znova postavlja pred težko preizkušnjo. Če izvoza ne bomo uspeli kaj kmalu izdatneje povečati, se lahko zgodi, da bomo morali uvoz iz zahoda še bolj priščitniti.

Naprej bi prišla na vrsto spet oprema. Tudi tista, ki leži po carinarnicah in ki je nismo sposobni prevzeti, ker zanjo ni dovolj deviznih sredstev. Zvezni izvršni svet, pa tudi večina republik, še vedno menijo, da letošnje plačilne in devizne bilance ne bi smeli preseči. To pa pomeni, da bi bilo treba do konca vztrajati pri zmanjšanju primanjkljaja od 3 milijard 800 milijonov dolarjev – kolikor je znašal leta 1979 – na milijardo 800 milijonov.

Seveda se takoj postavlja vprašanje, kaj storiti. Najprej bi morali znova videti, kaj je z uvozom. Kdo je tisti, ki kar naprej naroča opremo v tujini, kljub temu, da so potrebni poprejštevilni potrjeni papirji in čeprav je bilo že nekajkrat rečeno, da tolikšnih izdatkov nismo sposobni poravnati. Nihče namreč ne trdi, da večina uvožene opreme ni potrebna, dejstvo pa je, da se bomo marsikateremu stroju zaradi plačilno bilančnih težav ta čas enostavno morali pač odpovedati.

Marsikaj bi se dalo nakupiti v Jugoslaviji, če bi bilo združeno delo med seboj trdneje povezano. Prihranili bi lahko marsikak devizni dinar, ki smo ga sedaj primorani nameniti za blago iz uvoza. To velja zlasti za surovine in reprodukcijski material. Prevladuje mnenje, da so tu še velike rezerve. Če bi jih vsaj delno izkoristili, bi lahko devizno blagajno močno razbremenili.

Kljub temu pa se dodatnim ukrepom ta čas – vsaj tako kaže – ne bomo mogli izogniti. Izvoz na zahodna tržišča bomo morali povečati in to nemudoma. Predvidevajo, da bi za dodatne spodbude potrebovali skupaj okrog 18 milijard dinarjev. Kje dobiti ta denar? Možnosti sta dve. Po

prvi naj bi povečali davke, carine, takse in druge pristojbine in na ta način rešili žgoči problem.

Kaj bi to pomenilo, ni težko uganiti. Neposredno bi vplivali na zmanjšanje dohodka temeljnih organizacij združenega dela, s tem pa spodbudili novo navijanje cen. Na to pa nikakor ni mogoče pristati, zato se večina republik zavzema za drugo rešitev, po kateri naj bi znova oklestili porabo. Občinske in republiške proračune naj bi letos zmanjšali za štiri odstotke, skupno porabo pa za 2 odstotka.

V Sloveniji bi s tem zmanjšanjem zbrali 3 milijarde 200 milijonov dinarjev, kolikor bi potrebovali za dodatne izvozne spodbude in za nadomestila, ki jih bo treba plačati za mleko, kruh, olje in sladkor. V tem trenutku še ni mogoče reči, ali naj bi za enak odstotek skrčili vse proračune. To bo gotovo treba še temeljito pretehtati, za sedaj je jasno le, da brez tega ukrepa ne bo šlo.

Pričakujejo, da bo prišlo zaradi tega do hudih pretresov. Težko je reči, da v interesnih skupnostih, občinskih in drugih upravah ni mogoče ničesar storiti za zmanjšanje stroškov. Ti so na številnih mestih gotovo še previsoki. Tudi zaposlovanje se ponekod še ni umirilo, čeprav so napovedovali, ne povečevanja števila zaposlenih, ampak njihovo zmanjševanje. Toda na dlani je, da bo treba oklestiti tudi nekatere programe, saj je upravičeno pričakovati, da za vse ne bo denarja.

Opozoriti velja, da Jugoslavija danes dolguje okrog 18 milijard dolarjev in da tega dolga ni mogoče več povečevati. Nasprotno, storiti velja vse, da ga čim bolj skrčimo in si ohranimo velik ugled, ki ga uživamo v svetu. Zaradi tega z ukrepi – pa če bodo še tako ostri – ne bi smeli predolgo odlašati.

Lahko bi sicer ta čas zmanjšali tudi uvoz iz zahodnih držav, vendar pa je veliko vprašanje, če bi s tem problem zaježili. Ne gre pozabiti, da bi zaradi tega v prvi vrsti trpela spet proizvodnja, ki nalog ne bi več zmogla. Pojavile bi se težave pri preskrbi z osnovnimi živili, vse skupaj pa bi vneslo v naše gospodarsko in družbeno življenje nov nemir.

Prav zaradi tega se zdijo predlogi, ki jih v teh dneh pretresajo, edino sprejemljivi, pa čeprav bodo marsikoga močno prizadeli.

Darko Marin

Medulinska anketa:

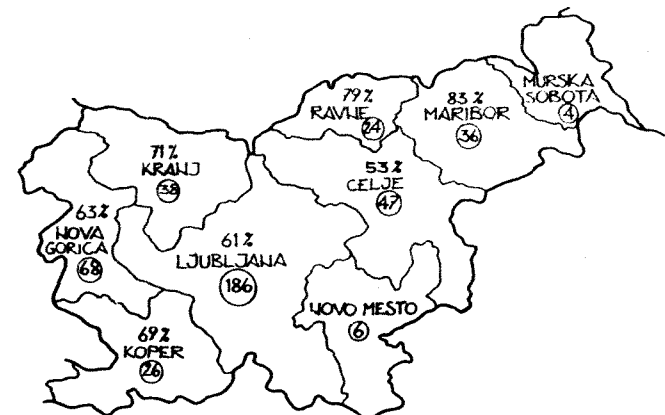
Skrb za zdravje

Pred nekaj leti smo začeli odpirati dispanzerje za borce v vseh naših zdravstvenih domovih po občinah. Dispanzer je pri nas izraz za čisto posebno metodo dela v zdravstvu. Posebno znani so protituberkulozni dispanzerji ter dispanzerji za žene, dispanzerji za otroke in dispanzerji za šolarje ter mladino. Naloga zdravstvenih delavcev v dispanzerju je, da opravljajo aktivno zdravstveno varstvo in da obravnavajo »svoje« prebivalce vsestransko, ne samo biološko.

Ko smo se lani sestale bivše interniranke na velikem tovariškem srečanju v Medulinu pri Pulju, smo naše tovarišice tudi opozorili na to, da imajo v domačih zdravstvenih domovih borčevske dispanzerje, ki so jim lahko v veliko pomoč. Izvedli smo tudi majhno anketo, ki nam je osvetlila, kako je glede obiskovanja dispanzerjev pri naših tovarišicah.

Anketo je izpolnilo in oddalo: 435 žena in Slovenije, 7 iz drugih republik in 18 iz drugih držav (Slovenke iz Italije in Avstrije).

Zdravstvene regije, kjer živijo bivše interniranke, in delež, ki obiskuje dispanzer za borce

① št. anketirank

② odstotki udeleženk, ki obiskuje dispanzer

● Od kod so bile doma naše anketiranke?

Prišle so iz vseh slovenskih regij, in sicer največ iz ljubljanske – 186, iz novogoriške – 68, iz celjske – 47, iz kranjske in mariborske – 38 oziroma 36, iz koprške in koroške – 26 oziroma 24 ter iz novomeške in mursko-soboške – 6 oziroma 4. Dobra polovica (58 odstotkov) jih živi v tisti regiji, kjer jih je okupator ujel in zaprl.

● Kakšna je starostna sestava?

Ker je letos 40 let od tistega težkega aprila, ko nas je okupator razkosal na več delov, in 40 let od našega množičnega upora, je razumljivo, da gre za relativno visoko starost žensk. Dobra polovica medulinskih anketirank je bilo med 55 in 65, ena petina pa med 65 in 75. Prek 70 let je imelo 52 žena (4 celo prek 80!) in 75 ali 17 odstotkov mladih do 55 let!

Večina, kar 57 odstotkov, jih je imela 2 in več otrok in le 21 odstotkov ali dobra petina so bile z enim in 21 odstotkom brez otrok. Le 20 odstotkov med njimi so samske ali razvezane, vse druge pa so poročene ali so vdove. Aktivno zaposlenih je bilo med njimi le 19, gospodinja pa 74. Vse druge imajo status upokojenke (79 odstotkov).

● Kako obiskujejo tovarišice dispanzer za borce?

Le 65 odstotkov jih redno obiskuje borčevsko terensko zdravstveno varstvo. Kar 122 žena je izjavilo, da se zdravstveno slabo počutijo. Zanimivo pa je, da le te podpovprečno obiskujejo dispanzer – le 10 odstotkov, medtem ko skoraj polovica oseb, ki nimajo posebnih težav, obiskuje dispanzer.

Žene, ki so v relativno visokem starostnem obdobju in ki so prestale velike duševne in telesne napore v mladih letih, prihajajo na tovariška srečanja iz vseh slovenskih regij, iz drugih republik in iz zamejstva. To pomeni, da so trdne in vztrajne tudi v višji starosti.

Ker jih komaj dobra polovica obiskuje dispanzer za borce v skrbi za svoje zdravje, je prav, da na to opozorimo vse borčevske organizacije v posameznih krajih Slovenije. Njihova je namreč naloga, da skrbijo za čimboljše zdravje naših članov.

doc. dr. Stanka Krajnc-Simoneti
iz Zavoda SRS za zdravstveno varstvo

Iz dela naše brigade

Zbor šlandrovcev v Domžalah

Na svojem letnem zboru so se v Domžalah zbrali delegati-borci Seste SNOUB Slavka Šlandra, pregledali svoje dosedanje delo in izvolili novo vodstvo. O dosedanjem delu je poročal predsednik odbora, narodni heroj Mirko Jerman, ki je izmed številnih opravljenih nalog poudaril uspešno zaključeno prizadevanje za poimenovanje celjske kasarne po brigadi Slavka Šlandra ter za njeno nadaljevanje razvijanja revolucionarnih tradicij te brigade.

Sicer pa ima Šlandrova brigada domicile v štirih krajih: v Domžalah, Mozirju,

Zalcu in v Ljubnem. Menijo, da bi bilo primerno, če bi dobili domicile še v Celju, kar bi še bolj utrjevalo nadaljevanje revolucionarnih tradicij te brigade.

Šlandrovci so v minulem obdobju pridobili za zgodovino NOB pomembno delo, monografijo o bojni poti te brigade, ki jo je napisal dr. Miroslav Stiplovšek.

Odbor Šlandrove brigade je v minulem obdobju poskrbel, da so bila ob spomenikih šlandrovcev od Limbarske gore do Murovice številna srečanja nekdanjih borcev z mladino, ter da so borci številne svoje spomine po-

sredovali mladim v šolah, za kar pa so menili, bo treba v prihodnje še tesneje navezovati stike. Ugodno so ocenili srečanja borcev po posameznih krajih in povezovanje z borčevskimi organizacijami v krajih, kjer ima brigada domicile.

Med prihodnjimi nalogami, ki so si jih zadali, velja omeniti veliko proslavo v Zasavju (sodelovali bodo z borci enajste brigade), kjer bodo odkrili tudi spomenik. Šlandrovci bodo posvetili tudi večjo skrb zapisovanju spominov in zbiranju gradiva za urejanje spominske sobe v kasarni v Celju, poskr-

beli za izid posebne brošure o brigadi, ki naj bi jo prejel vsak vojak v kasarni, ki nadaljuje tradicije Šlandrove brigade.

Na minulem zboru so sprejeli tudi nova pravila, ki omogočajo ustanavljanje podoborov v tistih krajih, kjer živi več nekdanjih borcev te brigade. Izvolili so novo vodstvo, ki šteje 25 članov in za predsednika izvolili Janka Sekirnika-Simona.

Osnovna misel, ki so ji v razpravi posvečali borci največ besed, je veljala potrebi po še aktivnejšem povezovanju borcev z mladino.

K. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ljubljana - borci zborovali v domu starejših občanov.

Predsednica aktiva ZB v bežigranskem domu starejših občanov Danica Kovič je na letni konferenci prebrala poročilo o delu odbora in o nekaterih vprašanjih, ki so se pojavljala. Med dvema konferencama se je 11 članov preselilo, 17 jih je umrlo, tako da sedaj šteje aktiv 53 članov. Trije sprejemajo stalno priznavalnino, 8 jih je dobilo enkratno pomoč, dvema je omogočeno zdravljenje v zdravilišču in dvema desetdnevno okrevanje.

Družbeno življenje imajo lepo urejeno. Vsak prvi torek v mesecu priredijo kramljanje, kjer se o marsičem pogovorijo. Za vse praznike uprava doma organizira proslave, kjer tudi sami sodelujejo, vendar jim je težko najti govornike, ki bi kaj povedali o teh dogodkih. Čeprav jim krajevni odbor ZB Stožice in v zadnjem času ZB Jože Štembal ter ZB Ivan Kavčič nudijo pomoč, to ni dovolj. Kje so drugi krajevni odbori ZB ki imajo v domu svoje člane? Da ne govorimo o preostalih občinah, malokdaj jih obiščejo ali sploh ne. Saj ne zahtevajo veliko, samo stisk roke in prijazno besedo.

D. R.

Slovenj Gradec - letna skupščina ZZB NOV

Posebno skrb moramo posvetiti udeležencem NOB, ki težko živijo in so prišli že v kritična leta svoje starosti ter jim pomagati, da bi svoje zrahljano zdravje čimdlje ohranili. Zato je potrebno vzpostaviti z vsemi dejavniki na zdravstvenem področju takšen odnos, ki bo v korist intenzivni zdravstveni skrbi za vse udeležence NOV. V tej zvezi je potrebno tudi pregledati izvajanje sprejetih stališč in sklepov o nadaljnjem urejanju sistema socialne in zdravstvene varnosti borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov, ki jih je sprejela skupščina občine Slovenj Gradec.

Samoupravna stanovanska skupnost občine mora v najkrajšem času skupno s komisijo za vprašanje borcev in vojaških invalidov NOV pripraviti pogoje razpisa, po katerih bo odobravala posojila kmetom in nekmetom udeležencem NOV. Pri tem pa je treba upoštevati tiste, ki te vrste družbene pomoči še niso bili deležni, pa imajo po razpisu zanj vse pogoje.

V zvezi s posojili kmetom bo treba delovati v smeri združevanja sredstev, ki se v ta namen ustvarjajo tudi pri KZ in v obratu za kooperacijo, vključiti pa bi morali tudi sredstva Temeljne koroške banke Slovenj Gradec.

Občinski odbor ZB NOV bo skupno s komisijo za socialna in zdravstvena vprašanja in komisijo za vojaške invalide spremljal izvajanje borčevske in vojaške invalidske zakonodaje, ter bo vse predloge morebitnih sprememb temeljito proučil, ker opažamo, da iz zveznih upravnih organov prihajajo predlogi v smeri zmanjšanja dosedanjih pravic, kar velja zlasti za zakonodajo vojaških invalidov.

Skupščina ZB NOV občine Slovenj Gradec je mnenja, da je potrebno postopek za obnovo postopka za priznavanje statusa borcev omejiti le na tiste borce in borke, ki predložijo tehtne nove dokaze o udeležbi v NOV.

Pri ohranjanju tradicij iz NOV in POJ se moramo borci, aktivni udeleženci NOV in POJ bolj aktivno vključevati pri zbiranju dokaznega gradiva, oziroma zgodovinskega gradiva; z udeležbo pri ustaljenih tradicionalnih slovesnostih v spomin na NOV in POJ pa bomo utrdili njihov pomen (pohodi, kuričkova pošta, stafeta).

Borci so na svoji letni skupščini tudi menili, da mora posebna komisija pri upravi Skupščine občine Slovenj Gradec ponovno proučiti obseg dela, število zaposlenih in še kaj na oddelku za urejanje vprašanj borcev in vojaških invalidov. Menili so še, da bi v tej komisiji moral sodelovati tudi tajnik občinskega odbora ZZB NOV Slovenj Gradec. Potrebno je namreč zagotoviti hitro in ustrezno opravljanje nalog na oddelku, ki v upravnih službah obravnava borčevske zadeve.

Adolf Ankon

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Iz mednarodne aktivnosti borčevske organizacije Jugoslavije

Vse več oblik sodelovanja

»Letošnje leto karakterizira mednarodno borčevsko dejavnost jubilejno leto vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti,« nam je uvodoma v pogovoru povedal predsednik komisije za mednarodne odnose pri predsedstvu Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. »Na zadnji seji zveznega odbora ZZB NOV smo se poklonili v spominu na našega ljubljene- nega tovariša Tita in tudi v tem trenutku smo se spomnili njegove neprecenljive vloge v mednarodnem političnem sporazumevanju in še zlasti njegovega razumevanja za mednarodno dejavnost jugoslovanske borčevske organizacije.«

Borčevska organizacija si je vseskozi prizadevala v duhu naše politike neuvrščenosti navezovati stike z borčevskimi organizacijami v svetu, predvsem v iskanju poti k miru in razumevanju med narodi in narodnostmi. »Tovariš Tito je vedno spremljal naše akcije na tem področju ter tudi pogosto spremljal delegacije borcev, ki so bile

pri nas v gosteh,« je poudaril Golović.

Mednarodno sodelovanje z borci in veterani iz drugih držav pa ni ozko omejeno le na izmenjavanje delegacij, ampak je to le ena od oblik navezovanja stikov. »Po sprejetem programu za delo v tem letu so predvidena še srečanja z organizacijami iz Italije, Avstrije, Madžarske, Romunije, DR Nemčije, Poljske, Luksemburga, Francije, SSSR, Grčije, Alžira in drugih. Ta program nam kaže, da je naša borčevska organizacija res najtesneje povezana predvsem z organizacijami v Evropi, pri tem pa je treba povedati, da je čisto naravno razumljivo. Na starem kontinentu je namreč tradicija borčevskih organizacij in njihovo delovanje je najmočnejše, vse to pa je nedvomno posledica skupne osnove nastanka večine teh organizacij, boja proti nacifašizmu. V Evropi so tudi sedeži vseh mednarodnih borčevskih organizacij (FMAC, FIR in drugih).«

Kakor nam je povedal to-

variš Golović, se porajajo vedno nove oblike sodelovanja, med katerimi je prav gotovo najbolj množična in spontana tista, ki vključuje turistične obiske vojnih veteranov in nekdanjih borcev iz prijateljskih držav. Tako so nas obiskali že Britanci, Finci, Francozi, Novozelanci, Kanadčani in seveda, že večkrat, sosedje Italijani. In prav pri teh zadnjih je beseda nanese na sodelovanje s sosednjimi državami in njihovimi borčevskimi organizacijami. Za uspešnost in zgledno sodelovanje, je dejal Golović, so zlasti zaslužni občinski odbori ZZB NOV v naših obmejnih občinah kot tudi republiški odbori, ki resnično posvečajo primerno skrb tem stikom.

»Večkrat smo že omenjali, da so naša prizadevanja usmerjena tudi k bolj poglobljenemu sodelovanju z borčevskimi organizacijami neuvrščenih držav. Pri tem nastopa sicer vrsta težav, vendar smo začetne uspehe dosegli zlasti s povezovanjem z afriškimi borci. Pred-

stavniki naše organizacije je bil v skupni delegaciji SZDL na obisku v Gani in Nigeriji, z alžirskimi borci pa sta predvideni letos še dve srečanja. »Srečanje v maju bo izzvenelo v znamenju trojenga posvetovanja, saj bodo poleg Alžircev in nas sodelovali še Italijani, pogovori pa bodo namenjeni temi sodelovanja v Sredozemlju, na tem politično tako pomembnem prostoru. Poleg tega smo v okviru skupnega programa socialistične zveze navezali stike z nekaterimi predstavniki osvobodilnih gibanj v svetu, ki jih še posebno zanimajo izkušnje iz našega narodnoosvobodilnega boja.« Branko Golović je še poudaril, da je vsa ta mednarodna borčevska dejavnost ZZB NOV hkrati povezana z borčevskimi širšimi organizacijami, kot sta na primer FMAC in FIR. Ti dve in še druge podobne organizacije pa so zanosovale svoje delo na osnovi listine ZN in imajo v svetovni organizaciji tudi poseben status.

B. Ž. J.

Objavili izid natečaja

Inicijativni odbor za gradnjo Muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani v sodelovanju z društvom arhitektov Ljubljane in društvom urbanistov Ljubljane je objavilo izid splošnega jugoslovanskega anonimnega natečaja za izdelavo urbanistično-arhitektonske rešitve območja Titove ceste ob novem noutu preko Gradašnice, ki bo povezoval mesto z južno obvoznico in arhitektonskega dela idejnega načrta zgradbe muzeja ljudske revolucije Slovenije.

Ocenjevalno razsodišče je podelilo tri nagrade in tri odkupe Razstava natečajnih del pa bo na ogled od 21. maja do vključno 12. junija 1981 od 9. do 15. ure (v soboto in nedeljo od 15. do 18. ure) v prostorih sedanjega muzeja ljudske revolucije Slovenije v Tivoliju.

Visoko odlikovanje
Kosti Nadju

Predsednik predsedstva Socialistične avtonomne pokrajine Vojvodine Radovan Vlajković je 12. maja na posebni slovesnosti izročil revolucionarju, junaškemu partizanskemu komandantu armadnemu generalu ter do nedavna predsedniku ZZB NOV Jugoslavije Kosti Nadju red jugoslovanske zvezde z lentjo, s katerim ga je odlikovalo predsedstvo SFRJ ob njegovi sedemdesetletnici za neutrudno revolucionarno delo.

Potem ko je Vlajković ob podelitvi odlikovanja Kosti Nadju spregovoril o jubilarntov življenju in revolucionarnem delu pred narodnoosvobodilno vojno med in po njej, je poudaril še njegov velik prispevek k uveljavljanju SFRJ v mednarodnih odnosih.

B. Ž. J.

Viktor Avbelj
v Banjolah

Na povabilo predsednika mestnega odbora ZZB NOV Ljubljane Rada Pehačka, upravnih organov in delovnega kolektiva Banjol je to borčevsko letovišče obiskal v soboto, 16. maja, predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj.

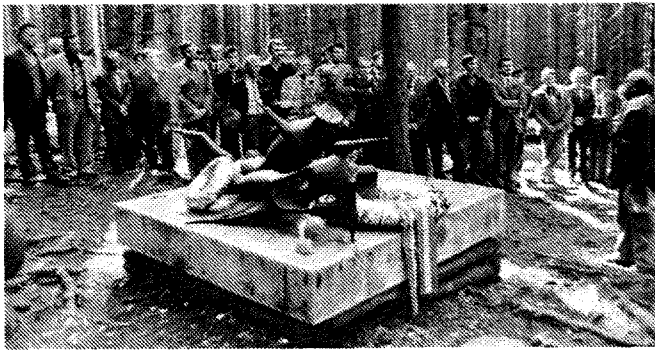
Viktor Avbelj si je ogledal dom in njegovo okolico ter bil prijetno presenečen nad dobro urejenostjo objektov in okolja, kar je ugotovil tudi v pogovoru z gosti in zapisal v knjigo vtisov.

B. Ž. J.

Srečanje slovenskih in hrvaških starešin

V soboto, 9. maja, je bilo že tradicionalno srečanje rezervnih vojaških starešin hrvaških in slovenskih predstavnikov iz varaždinske in mariborske regije. Od hrvaških občin so se srečanja udeležili RVS iz Krapine, Varaždina, Čakovca, Koprivnice in Pregrade. Iz Slovenije pa delegacije iz Ptuja, Ormoža, Lenarta, Slovenske Bistrice in gostitelja Maribora.

Taka srečanja »bratstva in prijateljstva«, rezervnih vojaških starešin dveh sosednjih republik so postala oblika zblíževanja narodnosti in narodov. Tu so izmenjali izkušnje pri strokovnem delu, ki so potrebne za krepitev sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozastite ter varovanja pridobitve NOB in socialistične revolucije.

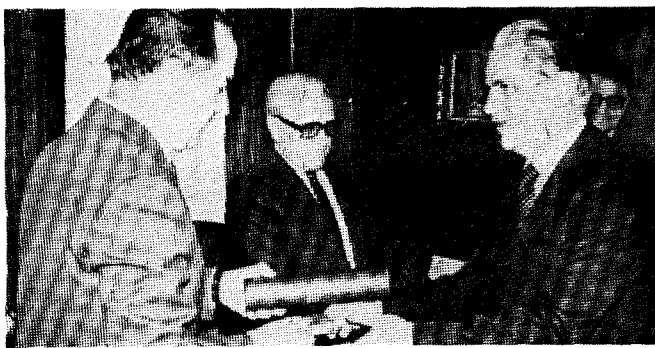

Predsednik SO Maribor Rafael Razpet je udeleženec predstavil gospodarski položaj občine Maribor in naloge, ki so pred nami za naslednje obdobje. Predsednik MK ZRVS Maribora Anton Gregorič – Jakec je poudaril pomen takšnih srečanj za medsebojno zblíževanje in izmenjavo izkušenj.

Delegacije ZRVS so obiskale tudi TAM. Po športnih srečanjih so gostje obiskali bojišče Pohorskega bataljona, kjer so položili venec na spomenik padlim in si ogledali še muzej NOB na Osankarici. Srečanja se je udeležil tudi predsednik republiške konference ZRVS Janez Japelj. Ferdo Vtič

Priznanja ob dnevu varnosti

Republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl je ob dnevu varnosti, 13. maja, izročil predsedniku predsedstva SR Slovenije Viktorju Avblju in predsedniku izvršnega sveta skupščine SR Slovenije Janezu Zemljariču statui organov za notranje zadeve kot priznanje za njihov prispevek k razvijanju družbene samozastite oziroma za večletno delo v republiškem sekretariatu za notranje zadeve.

Načrti za prihodnje

Delegati občinske konference ZRVS Trbovlje so se v torek, 19. maja, zbrali na svoji redni letni konferenci, ki je prikazala celotno njihovo dejavnost v letu 1980 in smernice za delo v prihodnjem srednjeročnem obdobju. Uvodno poročilo je podal Vinko Ustar.

Zaslužnim rezervnim vojaškim starešinam so podelili

priznanja ZRVS in obravnavali so kadrovske zadeve. Opredelili so tudi naloge RVS za delo v obrambnih strukturah narodne in civilne zaščite ter s področja varnosti in družbene samozastite. V razpravi so spregovorili še o razširjanju in uporabi obrambnovzgojnega tiska in o informativnopropagandni ter družbeni dejavnosti, vsekakor pa bo v ospredju te-

matika na področjih strokovnega usposabljanja, marksističnega in idejnopolitičnega izobraževanja rezervnih vojaških starešin.

Na konferenco so povabili več gostov iz sosednjih občin, predstavnike regijskih vodstev in vodstev DPO v občinah, goste iz Ljubljane, delegacijo iz pobratenega Lazarevca in druge.

Rudi Matko

Vse večji pomen ZRVS

Občinska organizacija ZRVS iz lendavske občine je na seji med drugim razpravljala o izobraževanju svojega članstva v letošnjem letu, o pravilih in statutu organizacije, ki dobiva v splošnem ljudskem odporu vse večji pomen. Kot so poudarili na seji, bodo lendavska organizacija ZRVS reorganizirali, in to predvsem zato, ker se je povečalo število članstva.

Jože Žerdin

Izšla dolgo pričakovana knjiga Domicili v slovenskih občinah

Pred dnevi je pri Skupnosti slovenskih občin izšla zajetna knjiga Revolucionarna izročila – domicili v slovenskih občinah, ki jo je pet let pripravljala cela vrsta sodelavcev in oblikoval ter urejal uredniški odbor s Francem Debeljakom, dr. Tonetom Ferencem, dr. Miroslavom Stiplovškom in dr. Milanom Ževartom. Knjiga zajema vse doslej podeljene domicile tako v slovenskih občinah kot tudi tiste, ki so jih podelile družbenopolitične organizacije in društva. Prvič, tako so poudarili na tiskovni konferenci, se v besedilih z zgodovinsko tematiko NOB pojavlja enakovredno zastopano pisanje o političnem delu družbenopolitičnih organizacij med narodnoosvobodilnim bojem poleg prispevkov o življenju in delu posameznih partizanovskih enot in služb. V eni od prihodnjih števil bomo o tej knjigi, ki je vsestransko koristna za boljše poznavanje obdobja narodnoosvobodilnega boja po posameznih slovenskih občinah, podrobneje spregovorili.

B. Ž. J.

Vabila

Goriška knjižnica Franceta Bevka prireja zanimivo knjižnično razstavo o delu Cirila Kosmača, na kateri bo prikazana njegova literarna ustvarjalnost. Predstavljeni bodo tudi prevodi njegovih del v tuje jezike, fotografsko gradivo ter izbor člankov iz periodike. Knjižnica Cirila Kosmača v Tolminu je obljubila, da bo za razstavo posodila tudi del gradiva, ki ji ga je odstopila Mira Alečkovič. Goriška knjižnica tokrat drugič predstavlja Cirila Kosmača, saj je takšno razstavo pripravila že 1971. leta.

Pričakujemo, da bo razstava zbudila precejšnje zanimanje tako med šolsko mladino, ki se s pisateljem srečuje v okviru rednih programov, kot tudi pri drugih občanih, saj je ta pisatelj zelo priljubljen.

Razstava bo odprta v čitalnici ljudsko pionirskega oddelka (Kidričeva 20, v trgovskem centru) od 15. 5. do 30. 5. vsak delovnik od 7. do 19. ure, ob sobotah pa od 7. do 11. ure.

★ Z. J.

V nedeljo, 24. maja, ob 10. uri bo odkritje spominske plošče releejne kurirske postaje G-27 na Kamnah v Bohinju. Obenem bodo odkrili tudi spominsko obeležje domačinoma: Janezu Maleju iz Polja v Bohinju, ki je bil član KPJ od leta 1922. Leta 1932 je odšel v SZ prek Dunaja, kjer je bil takrat naš CK KPJ. Vrnil se ni več; Francu Podlipniku iz Žlana v Bohinju, ki je bil prva okupatorjeva žrtev. Nemci so ga zaprli v Begunje in ga 9. avgusta leta 1941 ubili.

Preživelim kurirjem G-27 bodo podeljene spominske značke.

★

Pozivamo preživele borce 3. trnoveške čete narodnega heroja Janka Premrla-Vojka, ki je leta 1942/43 taborila na Brinovem griču pri Črnem vrhu nad Idrijo, da čimprej pošljete podatke ZZZ NOV Idrija, Studentovska 1, 65280 Idrija in sicer: priimek in partizansko ime, datum in kraj rojstva, točen naslov sedanjega bivališča, datum vstopa v NOV in enota in od kdaj do kdaj si bil pripadnik 3. trnoveške čete Janka Premrla-Vojka.

Istočasno pošljite podatke o padlih in po vojni umrlih vojakovih.

Pripravljalni odbor potrebuje navedene podatke zato, da uredi točno evidenco živčih in umrlih vojakovcev v zvezi s podelitvijo domicila in sklica skupnosti borcev 3. trnoveške čete Janka Premrla-Vojka.

Za pripravljalni odbor Alojz Krpan-Aleksander

★

Vabimo nekdanje politične zapornike, internirance in izgnance ter druge borce NOV Slovenije, da se udeležijo tradicionalnega srečanja z mladino na Ljubelju v soboto, 30. maja 1981, ob 10. uri.

Letošnje srečanje bo v počastitev 40. obletnice Osvobodilne fronte in ljudske vstaje na Slovenskem.

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri predsedstvu RO ZZZ NOV Slovenije

★

Vabimo vas na srečanje borcev 2. bataljona 2. brigade VDV, ki bo 31. maja 1981 na Livku pri Kobaridu.

Srečanje se bo začelo z zborom skupnosti borcev ob 9. uri v gostišču Livek.

Osrednja slovesnost bo ob 12.30. Skupščina občine Tolmin bo dodelila bataljonu domicil. Slavnostni govornik bo generalpodpolkovnik Branko Jerkič.

Predsedstvo odbora 2. bat. 2. brig. VDV

★

Zveza združenj borcev NOV občine Nova Gorica, družbenopolitične organizacije in sveti krajevnih skupnosti Goriških brd vas vabijo, da se udeležite

PROSLAVE PRI PETERNELU v nedeljo, 24. maja 1981, ob 15. uri.

Na proslavi in tradicionalnem srečanju borcev – partizanov, aktivistov in ostalih prebivalcev z obeh strani meje ob 37. obletnici skupnega boja in žrtvi pri Peterneleu in Gor. Cerovem, dne 22. maja 1944, dnevu mladosti, 40-letnici OF in vstaje narodov in narodnosti Jugoslavije bosta govorila Vida Tomšič, članica sveta federacije, in Mario Fantini – Sasso, predsednik VZPI – ANPI Goriške pokrajine in bivši komandant divizije Garibaldi Natsona.

Nato bo kulturni program in tovariško srečanje.

Istega dne ob 11. uri pa bo tudi komemoracija s programom ob spomeniku streljanim talcem v Gor. Cerovem.

★

Mestna strelska zveza prireja nočno ekipno tekmovanje v hitrem streljanju z vojaško puško v počastitev pod pokroviteljstvom generala Petriča.

Tekmovanje bo v petek, 22. maja 1981, na strelišču v Ljubljani, Dolenjska c. 11, z začetkom ob 19.30 uri. Po pozdravnih govorih se bo samo tekmovanje začelo ob 20.15 uri s častno serijo strelav predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in pokrovitelja.

Prijave 3-članskih ekip sprejema MSZ Ljubljana na naslov Ceglar Maruša, Celovška 351, Ljubljana, Šentvid 61210, do vključno 20. maja 1981.

Ekipa se lahko prijavi tudi na dan tekmovanja na strelišču SZS od 17. ure dalje. Pri plačilu dobi vsaka ekipa karton s točnim razporedom (grupa in strelsko mesto). Prijavnina za eno ekipo znaša 150,00 din. Predplačila nakažite na ziro račun št. 50101-678-69143.

MSZ Ljubljana

Vabilo

Domicilni odbor 7. SNOUB Franceta Prešerna vabi vse borce Prešernove brigade na zbor skupnosti borcev brigade, ki bo v soboto, 23. maja 1981, ob 10. uri v domu JLA v Kranju, Nazorjeva ulica 3.

Na zboru bomo razpravljali o dosedanjem delu in o programu dela, o sprejemu pravilnika o nalogah, organiziranosti in poslovanju skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna. Izvolili bomo odbor skupnosti in nadzorni odbor ter delegata za skupščino občinskega odbora ZZZ NOV občine Kranj.

Predlog pravilnika je na vpogled pri občinskih odborih ZZZ NOV občin: Cerknica, Domžale, Idrija, Jesenice, Kamnik, Kranj, Ljubljana-Siška, Logatec, Maribor, Nova Gorica, Skofja Loka, Tolmin, Radovljica in Trzin.

Vse prešernovce vabimo, da se zbora udeležite!

Osebnih vabil ne bo.

Domicilni odbor

Pohod na Poljano

Vsem ljubiteljem športa, rekreacije, sprehodov v naravo in gore mladim in starejšim smo ponovno pripravili pohod na Poljano in sicer prvo nedeljo v juniju, 7. junija 1981. Udeleženci bodo krenili iz vasi Trstenik (512 m) prek vasi Povlje po poti do Velike Poljane (1407 m). Začetek pohoda je med 6. in 9. uro.

Smer pohoda poteka delno po senčni gozdni poti, delno po travnatem zemljišču. Hoje je približno 2 uri. Pot je primerna za družinski izlet, za planince začetnike, oziroma za vse ljubitelje narave, ki želijo preživeti prosti dan na svežem, čistem zraku.

Dosedanji udeleženci naj prinesejo s seboj evidenčne kartončke zaradi vpisa pohoda. Na cilju bomo nagradili udeležence s simbolično nagrado – značko pohoda. Tisti, ki so bili na vseh dosedanjih pohodih, dobijo še posebno priznanje.

SD Kokrica

ZZB NOV SR Slovenije Republiški odbor, Ljubljana

Zbrani borci 1. tankovske brigade, borci vseh ostalih enot NOV, krajski krajevnih skupnosti Ilirske Bistrice in vsi ostali prisotni vam z današnjega zborovanja, ko praznujemo krajevni praznik, obletnico vstaje in osvoboditve našega mesta in vse naše države, pošiljamo iskrene in tovariške pozdrave.

Obujamo spomine na svetlo prehojeno pot med narodnoosvobodilno vojno, spominjamo se povojne izgradnje domovine in družbe in se istočasno obvezujemo, da bomo storili vse za našo lepšo in še srečnejšo prihodnost.

Nikoli ne bomo dovolili nikomur, da bi skrunil našo preteklost, vnašal nemir med delovne ljudi in občane ali poskušal razvrednotiti dediščino NOB – bratstvo in enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije.

Obvezujemo se, da bomo neomajno hodili po poti, ki nam jo je začrtal naš veliki revolucionar in veliki vodja – tovariš Tito!

Udeleženci proslave

Zbor skupnosti borcev 7.SNOUB Franceta Prešerna

Domicilni odbor je sklical zbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna, ki bo v soboto, 23. maja 1981, ob 10. uri v Domu JLA Kranj, Nazorjeva 3.

Na zboru skupnosti bomo razpravljali o poročilu o delu domicilnega odbora in o programu dela, sklepali o sprejemu pravilnika o nalogah, organiziranosti in poslovanju skupnosti borcev ter izvolili odbor skupnosti ter nadzorni odbor.

Brigada ima v občini Kranj domicil. Na zboru pa se bomo ustrezno organizirali v smislu določb Statuta Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije in statutarne sklepe Zveze združenj borcev NOV občine Kranj.

Vljudo vas vabimo, da se zbora udeležite

Ivan Javor – Igor

Borcem 3. bataljona 1. brigade VDV

Vabimo borce bataljona na tovariško srečanje, ki bo v soboto, 6. junija 1981, na Mirni na Dolenjskem. Ob 12. uri bo zbor borcev bataljona pred osnovno šolo na Mirni. Ob 14. uri ura zgodovine za učence osnovne šole v navzočnosti borcev bataljona pri spominskem obeležju OF pri gradu. Ob 16. uri slovesni del s kulturnim programom in tovariškim srečanjem borcev ter krajanov pri lovski koči v Zapažu.

Srečanje bo v okviru krajevnega praznika Mirna, 40-letnice vstaje in ustanovitve OF.

Odbor 3. bataljona VDV, družbenopolitične organizacije ter KS Mirna na Dolenjskem

TOLMIN

Spominski pohod na planino Sleme

V počastitev občinskega praznika, dneva mladosti in 40-letnice OF so tolminski planinci izvedli v nedeljo, 17. maja, množični pohod na planino Sleme pod Rdečim robom. Pridružili so se tudi planinci iz Kobarida.

Ob spomeniku padlim partizanom Tolminske čete in Gregorčičeve brigade so s krajšo slovesnostjo počastili spomin na vse tiste tovariše, ki so v letih 1943 in 1944 v ostenju Rdečega roba bili svoj poslednji boj za lepši jutrišnji dan. Priložnostni govor je imel predsednik PD Rudi Rauch, ki je poudaril pomen negovanja tradicij NOB in prenašanja izročil našega slavnega boja na mlado generacijo.

Za spomenike NOB v visokogorju so prevzeli skrb člani lovskih dručin. Tako lovci LD Tolmin skrbijo tudi za spomenik na planini Sleme pod skalovjem Rdečega roba.

Udeležencem pohoda pa so lovci pripravili prijetno presenečenje in jih pogostili s toplim čajem.

M. P.

MOZIRJE

Novi pododbori za podoficirske šole

Člani odbora skupnosti vojaškega šolstva NOV in PO Slovenije

Na tretji seji odbora skupnosti vojaškega šolstva NOV in PO Slovenije, ki je bila v Mozirju, so razpravljali o ustanovitvi pododborov za podoficirske šole, o razdelitvi dosedaj zbranega gradiva, o postavitvi obeležij in še o drugih nalogah. Tako so za predsednika pododborov podoficirske šole 4. operativne cone, ki je delovala na Štajerskem in Moravskem, imenovali rezervnega generala Bojana Škrka, za člane pa Franca Habata, Branka Blenkuša in Milana Skoka. Sprejeli so predlog, da bi za to šolo, za katero je gradivo v glavnem že zbrano, ob 40-letnici ustanovitve izdali lastno monografijo. To gradivo pa naj bi porabili tudi za skupno monografijo, ki jo za Slovenijo pripravlja prof. dr. Drago Stepišnik v Ljubljani. Pododborov za podoficirski šoli 7. in 9. korpusa niso še imenovali, ker še nimajo imen tovarišev, ki so bili v štabih, in predavateljev. To bodo skušali ugotoviti iz doslej zbranega gradiva za monografijo. Za pododbor šole VDV so imenovali Ivana Vinklerja in Mirka Ljubića. Pooblastili so ju, da v pododbor dobijo še nekaj tovarišev, ki bodo lahko opravljali predvidene naloge. Navzoči so pozdravili pobudo tovariša Videčnika, da bi morala občinska glasila odigrati pomembno vlogo pri zbiranju gradiva. Dogovorili so se o načinu razdelitve zbranega gradiva o vojaškem šolstvu muzejem in srednji vojaški šoli. Vse predavatelje in udeležence ter druge so javno zaprosili, naj vse vrste gradiva pošljejo na glavni odbor ZZZB NOV v Ljubljano. Prispelo gradivo naj bi pregledala dr. Milan Dolenc in Jože Svigelj, člana komisije za zgodovino vojaškega šolstva. Informativno pa naj bi pri tem sodeloval tudi prof. dr. Drago Stepišnik. Uporabno gradivo naj bi dali osrednjemu muzeju NOB, šolskemu muzeju, srednji vojaški šoli v Ljubljani ter muzejem v Metliki, Celju, Novem mestu in Novi Gorici. Razpravljali so tudi o obeležjih, ki naj bi jih postavili šolam.

Udeleženci seje so si nato ogledali še Savinjski gaj in se ob spomeniku padlim kurirjem poklonili dvajstajskim kurirjem, ki so padli v Gornji Savinjski dolini.

Prihodnja seja bo verjetno na Dolenjskem ali na Primorskem.

BRANKO BLENKUŠ

MAČKOVLJE PRI TRSTU

Lepa proslava

V Mačkovljah pri Trstu so priredili v nedeljo, 10. maja, veliko proslavo v spomin na več zgodovinskih dogodkov: ob 60-letnici prvega požiga vasi, fašističnega divjanja proti slovenskemu življenju in proti takratnemu uporju Slovencev proti fašistom, v spomin 40-letnice začetka narodnoosvobodilnega boja in ob obletnici smrti tovariša Tita.

Udeleženci te pomembne proslave so se v velikem številu zgrinjali z vseh strani, tudi iz matične domovine, s koprškega območja. Za spominsko slovesnost so poskrbeli domača kulturnoprosvetna društva in šolska mladina, moški pevski zbor iz Doline, oktet iz Škofij, zlasti pa godba na pihala z Brega.

Govorniki so poudarili zgodovinske dogodke izpred 60 let, ko so fašisti z vsem nasiljem strahovali slovensko ljudstvo ter požigali njihove domove. Posebej so v svojih govorih obudili spomin na čas narodnoosvobodilnega boja, ko se je slovenski narod skupaj z ostalimi jugoslovanskimi narodi z orožjem v roki uprl fašističnemu okupatorju in njegovemu divjanju.

Na proslavi so se še posebej spomnili tovariša Tita ob prvi obletnici njegove smrti.

Prireditve je dokazala krepko narodno zavest naših slovenskih ljudi in močno voljo, da tudi s kulturnimi vrednotami častno dokažejo svoj obstoj.

ANGELA PRIJATELJ

JESENICE

Naloge odbora za pohod na Stol

V petek, 17. aprila, je bila seja stalnega odbora za pohod na Stol, ki deluje v okviru koordinacijskega odbora planinskih društev jeseniške občine in občinskega odbora ZZZB NOV Jesenice. Člani so ocenili izvedbo letošnjega 16. pohoda na Stol, pogovarjali pa so se tudi o organizaciji pohoda prihodnje leto.

V razpravi so podali ugodno oceno o letošnjem pohodu, saj je bil poleg nekaterih organizacijskih in tehničnih pomanjkljivosti dobro izveden.

Tokrat je pohod potekal po drugi varianti, po planinah pod Stolom, ker so bile v tistih februarjskih dneh na vrhu Stola slabe zimske razmere, ki niso dopuščale varnega pristopa na vrh. Tokrat so člani GRS in miličniki že prej pregledali pobočje Stola in že dva dni prej sprejeli dokončno odločitev o tem, po kateri varianti bo pohod potekal. S to prakso bodo nadaljevali tudi v prihodnje. Prav tako so ocenili, da na pohodu letos ni bilo nesreč, razen manjše nezgode, oprema pohodnikov je bila dobra, nekaj pa je bilo kot navadno tudi tokrat nediscipliniranih pohodnikov, ki niso poslušali navodil gorskih reševalcev in miličnikov.

Pri organizaciji prihodnjih zimskih pohodov pa se člani odbora zavzemajo, da bi pohod potekal v organiziranih skupinah, udeleženci pa bi se na podlagi prijavnice že prej prijavili pri posameznih planinskih društvih. Te skupine bodo imele tudi več gorskih reševalcev in izkušenih planincev, ki bodo skrbeli za varnost. O teh prizadevanjih za še večjo varnost na pohodu bodo že temeljito razmislili do jesenskih mesecev, ko bodo začeli s pripravi na 17. pohod.

Na seji so tudi izrekli priznanje vsem, ki so sodelovali pri organizaciji 16. pohoda.

Ko so govorili o pripravi na 17. pohod, so poudarili, da bodo tokrat morali tej množični planinski in družbenopolitični prireditvi dati še posebno slavnostni prizvok. Prihodnje leto bo namreč 40-letnica bitke Jeseniške čete na Stolu in 20-letnica zimskih spominskih pohodov na Stol.

Za 17. pohod bodo izdali dopolnjeno brošuro, ki jo bodo prejeli vsi pohodniki, pri Valzvorjevem domu pa bodo uredili vitrino, kjer bodo v sliki in besedi prikazali bitko Jeseniške čete na Stolu. Poleg tega pa bodo že do pohoda člani odbora skušali zbrati in urediti pisani in slikovni material o vseh dosedanjih pohodih na Stol.

JANKO RABIČ

PRISTAVA

Praznik mladosti

V soboto, 23. maja, bodo spet oživele vse poti, ki vodijo v znano partizansko vasico Pristava v Javornjskih rovtih. Občinski konferenci ZSMS in SZDL Jesenice bosta ta dan organizirali tradicionalne pohode mladih, borcev in drugih delovnih ljudi in občanov jeseniške občine po partizanskih poteh na Pristavo.

Mladi se bodo na pot podali v devetih pohodnih kolonah. Tudi letos jih bodo spremljali borci, ki bodo med potjo obudili spomine na težke, a slavne dneve naše revolucionarne preteklosti.

Ob 12. uri bodo pred domom na Pristavi odkrili spomenik padlim borcem NOV, ob 13. uri pa se bo začela osrednja prireditev praznika meseca mladosti in 40-letnice vstaje slovenskega naroda, ki bo na prireditvenem prostoru na Pristavi.

Slavnostni govornik bo podpredsednik republiške konference ZSMS Bojan Fink, v bogatem kulturnem programu pa bodo sodelovali pihalni orkester Jeseniških železarjev, oktet iz Zirovnice, recitatorji Centra srednjih šol z Jesenic, pevski zbori osnovnih šol, mladinska pevška zborja iz pobratenih občin Trbovlje in Jesenice ter ansambel Ultimat.

JANKO RABIČ

CELJE

Kurirčkova pošta

Osrednja proslava kurirčkove pošte v Celju je bila v ponedeljek, 18. maja popoldne v osnovni šoli Slavka Slandra. Pionirji kurirji so izročili pošto predsedniku občinskega odbora ZZZB NOV Petru Sprajcu, ki je nato nagovoril pionirje in mladino celjskih osnovnih šol in vse navzoče. Mladim je priporočil, da še naprej hodijo po poti, ki jim jo je nakazal tovariš Tito. Nato je predal kurirčkovo pošto pionirjem, ki jo bodo ponesli po Savinjski dolini in naprej.

Bogat kulturni program so izvajali pevski zbor pionirjev in mladine Osnovne šole Slavka Slandra ob spremljavi ansambla iz Petrovc, mladi recitatorji in harmonikar; pester program, ki je navdušil vse navzoče, tako predstavnik družbenopolitičnih organizacij, šol in vse ostale. Doživeli smo lepo popoldne po zaslugi prizadevnih organizatorjev proslave, ki jim gre vse priznanje.

R. U.

IDRIJA

Srečanje starih komunistov

V Idriji so se po 36 letih srečali skojevci in skojevke nekdanjega idrijskega okrožja ter komunisti s tridesetletnim stažem v ZKS.

V rudniški dvorani v Idriji so jim pripravili obširen kulturni program. Zbrane je pozdravil Ivan Mesarič, predsednik občinske konference ZSMS Idrija. Slavnostni govornik je bil Pavle Troha, predsednik občinske konference ZKS, Viktor Podobnik, sekretar komiteja občinske konference ZKS, pa je vsem članom ZKS s tridesetletnim stažem izročil priznanja. V dvorani se je zbralo izredno veliko nekdanjih skojevcev in skojev, ki so prišli tudi iz oddaljenih krajev, kjer sedaj živijo. Mnogi se niso videli vsa povojna leta, zato je bilo srečanje še toliko pri srčneješe.

Po kulturnem programu, v katerem so sodelovali mešani zbor Ivan Rijavec, dijakinje šolskega centra in šolska mladina, so si udeleženci srečanja ogledali nove obrate Industrijsko montažnega podjetja TIO Idrija v Godoviču.

JANEZ JERAM

MIKLAVŽ PRI MARIBORU

Praznik pomeni tudi zblizanje med ljudmi

Tudi krajin Miklavža pri Mariboru so te dni praznovali oziroma skupno obujali spomine na dni revolucije, na skupen boj proti sovražniku. Med drugim so podelili priznanja OF.

Ob tej priložnosti so tamkajšnji upokojenci razvili svoj prapor ter s tem doprinesli k pomembnosti krajevnega praznika.

Zvrstilo pa se je tudi kar precej športnih, kulturnih in drugih prireditev, kar vse je med drugim tudi po svoje doprineslo k večji družabnosti in medsebojni povezanosti ljudi.

FRANJO HOVNIK

JAVORJE

Krajevno praznovanje

V nedeljo, 26. aprila, so v Javorjah odkrili spomenik 39 padlim iz območja krajevnega skupnosti. Slovesnost je bila v okviru proslave praznika krajevnega skupnosti Javorje, 40-letnice vstaje, 40-letnice ustanovitve OF in 1. maja.

Krajevna skupnost Javorje ima sicer svoj krajevni praznik 25. marca. Ta dan leta 1945 so Nemci skupaj z domačimi izdajalci v onemogočem besu naredili enega najhujših zločinov; v Zaprevalu je v Matikuševem mlinu zgorelo sedem Bohinčevih članov družine; pet otrok in oba starša. Prav ta žalostni dogodek je upodobil na hrastovem deblu umetnik domačin Peter Jovanovič, doma iz sosednje Žetine.

Na slovesnosti ob odkritju spomenika je udeležencem spregovoril Anton Volčič, nekdanji komandant Škofjeloškega odreda, ki je prav tu februarja 1945 imel najhujše boje s sovražniki.

Ob tej priložnosti so najbolj zaslužnim krajanom podelili priznanja OF in tudi priznanja krajevnega skupnosti najprizadevnejši. V izbranim kulturnem programu so nastopili učenci podružnične šole Javorje, pevski zbor in folklorna skupina Javorje.

FRANC GALIČIČ

LJUBLJANA

Na dirki tudi borci

Minulo nedeljo je bila v počastitev krajevnega praznika KS Barje že tradicionalna kolesarska dirka, ki so se je poleg 250 kolesarjev vseh kategorij udeležili tudi borci, ki so vozili v posebni kategoriji.

Vrstni red: 1. Franc Mugerle, 2. Maks Bugar, 3. Lojze Poreber, 4. Jože Jenič, 5. Stanko Godina, 6. Marjan Ljubič itd.

Organizator je borcem namenil lep pokal, uradništvu TV-15 pa je vsakemu od njih podelilo priznanje za sodelovanje na kolesarski dirki »Barje 81«.

Rado Simoniti

Izteklo se je življenje, ostala je pesem. Ostale so skladbe in dokler bodo živo odzvanjale v ušesih poslušalcev, bo tudi časa nesmrtnosti prepolna. Umrl je Rado Simoniti, skladatelj, dirigent in pobudnik ljubiteljske glasbene kulture. Skoraj ne mine proslava,

zbor ali slavnost ob obletnicah slavnih bojev naše narodnoosvobodilne vojske, da bi med pesmimi ne zadonela katera od Simonitijevih partizanskih. Tej pesmi se je skladatelj posvetil s posebno ljubeznijo in del teh prizadevanj uveljavil tudi z ustanovitvijo Pevskega zbora Srečko Kosovel, ki je tudi po vojni ponesel partizansko pesem po domovini in v svet.

Rodil se je 15. maja v Fojani v Goriških Brdih. Studiral je v Ljubljani in leta 1937 za dve leti odšel učiteljevat v Split. Po vrnitvi v Slovenijo se je začelo njegovo dolgoletno delo v ljubljanski operni hiši. Prekinila ga je vojna in čas partizanskih let. Toda tudi tam je, kot smo že zapisali, njegova zavzetost za zborovsko petje rojevala skladbe, organizatorska zagnanost pa zbor Srečka Kosovela, ki ga je vodil še celo desetletje po vojni.

Kdo bi lahko ta hip odmeril, kakšen je mojstrov delež med slovenskimi skladatelji in kakšen tisti, ki ga je zapustil za dirigentskim pultom? Eno ali drugo, najverjetneje pa oboje hkrati se je slovenski in jugoslovanski glasbeni javnosti globoko vtisnilo v spomin. Bil je dirigent, ki je glasbenike ljubljanske opere z dirigentsko palčko vodil skozi skoraj ves klasični repertoar, hkrati pa je bil mnogim mladim solistom tudi učitelj. Poleg številnih pesmi in samospelov je napisal tudi dve kantati in opero Partizanka Ana. Skoraj vse njegovo ustvarjanje pa je bilo prežeto s tematiko narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Ob slovesu od skladatelja in dirigenta Rada Simonitija nas spomin nanj obvezuje, da bomo revolucionarno in partizansko pesem gojili s takim žarom in zanosom, kot jo je sam.

Mirko Malnarič

Pred letom dni je prenehalo biti junaško srce našega Mirka. Z žalostjo v srcih se spominjamo ob obletnici izgube svojega prijatelja in soborca.

Mirko je zelo mlad moral zapustiti dom svojega očeta v Krupi pri Semiču, kjer se je pridelo na revni kmetiji premalo kruha za vse v družini. Kot zaveden Slovenec se je takoj po okupaciji v letu 1941 med prvimi vključil v aktivno delo proti okupatorju, leto dni kasneje pa je stopil v vrste NOV. V enotah je s svojo osebno iskrenostjo pridobil v zelo kratkem času zaupanje borcev in postal starešina v Tomšičevi brigadi. Kot komandir čete je v septembru 1943 prispel v brigado Franceta Prešerna, ki se je v tem času bojevala za Turjak. Mirko se je že v prvih dneh uveljavil kot izredno preudaren in predrzno hraber starešina. Med prvimi je prišel s skupino borcev na grad ter s svojim osebnim junaštvom ogromno prispeval k skupni zmagi na Turjaku, kjer je bila vojaško in politično razbita bela garda v Sloveniji. Tu je bil imenovan za komandanta bataljona Prešernove brigade, katerega je uspešno vodil v bojih na Gorenjskem, Notranjskem in Primorskem vse do marca 1944. Kasneje je napredoval v artilerijskih enotah vse do namestnika komandanta artilerije 9. korpusa. Med vojno konec leta 1944 so ga poslali na šolanje v SSSR.

V NOB je bil osemkrat ranjen. Večkrat je bil odlikovan za zasluge med vojno in po njej. V povojnih letih je služboval v enotah JLA in dosegel čin polkovnika. Po upokojitvi leta 1972 je prispel v Slovenijo, kjer je največ svojih prostih dni preživel v svoji Beli krajini.

Prerana smrt je globoko pretresla poleg njegovih najbližjih tudi vse njegove prijatelje soborce. Njegov lik človeka, tovariša, komuniste, junaka in prijatelja nam bo ostal v spominu.

Soborci

Dne 29. maja v Šmiklavžu nad Preboldom:

- ob 10. uri odkritje spominskega obeležja Revirski četi 1941 pri Ivanu Marku v Šmiklavžu;

- ob 11. uri odkritje spominskega obeležja Revirski četi 1941 na hiši Andreja Zakonjskega, po domače pri Pošebalu v Šmiklavžu.

O dejavnosti Revirske čete 1941 bosta govorila narodni heroji Anton Vratinar-Antonesko in Lojze Ribič, nekdanji borec Revirske čete.

V kulturnem programu bodo sodelovale kulturne ekipe iz Prebolda in Zalca.

Dne 30. maja na Vrheh nad Trbovljami

V počastitev jubilejnih obletnic NOV in OF slovenskega naroda so organizacije zveze borcev iz revirjev in celjsko-savinjskega območja skupaj z obema okrožnima odboroma bivših aktivistov OF in družbenopolitičnimi organizacijami pripravili širši regijski zbor delovnih ljudi, mladine, nekdanjih aktivistov OF in borcev NOV, ki bo 30. maja ob 11. uri na Vrheh.

V bogatem kulturnem programu bodo sodelovale najboljše kulturne ekipe rudarskih revirjev. Na zborovanju bo govoril Janez Vipotnik, predsednik RO ZZB NOV Slovenije.

Poskrbljeno bo tudi za prijetno razpoloženje udeležencev tega velikega zborovanja.

★

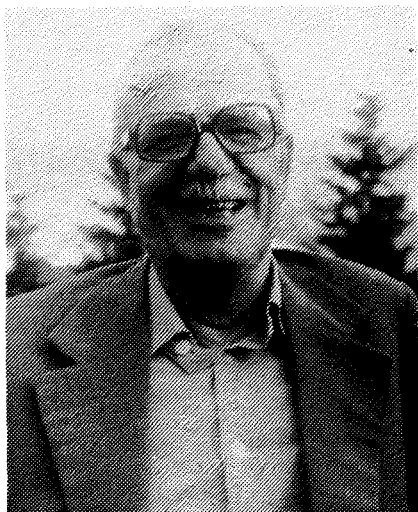
Vabljeni!

Na zadnjem skupnem sestanku obeh okrožnih odborov OF meseca aprila v Preboldu so se revirčani in Savinječani dogovorili, da bodo letos skupno organizirali in izvedli proslavo v čast 40. obletnice OF in vstaje. Proslava bo 30. maja ob 11. uri na Vrheh nad Trbovljami. Na tej proslavi bosta opravljena tudi zbora aktivistov OF revirskega in celjsko-savinjskega območja, prav tako pa tudi zbori enot NOV. Dan pred proslavo na Vrheh bo 29. maja v Šmiklavžu nad Preboldom srečanje nekdanjih aktivistov OF z mladino in odkritje dveh spominskih obeležij Revirski četi 1941, ki je delovala tudi v Savinjski dolini. Pri organizaciji in izvedbi tega srečanja bodo sodelovali skoraj vsi še živeči organizatorji OF in prvoborci obeh predelov in v neposrednem stiku z mladinskimi pohodnimi enotami in šolsko mladino govorili zbranim o dogodkih in izkušnjah ter pridobitvah našega boja in OF slovenskega naroda.

Z obema prireditvama pa družbenopolitične organizacije revirjev, Celja, Zalca, Prebolda znova oživljajo nekdanje tradicije skupnih izletov, zborovanj delovnih ljudi v času ljudske fronte, pa tudi skupnega boja in dela nekdanjih aktivistov partije, OF in borcev NOV.

A. N.

dr. Jože Benigar

Kako radi bi še občutili krepak stisk tvoje roke in slišali tvoje živahne besede! Vzravnano in ponosno bi nam spregovoril o svoji in naši, junaški Štirinajsti.

Se še spomnite, tovariši, bi začel.....

Da, spomnimo se dragi »dohtar«, vsega se natanko spomnimo! Predvsem pa se spomnimo tega, da si bil od vsega začetka naš, vedno z nami, v najhujšem pa tudi v najboljšem. Že leta 1941 si kot zdravnik v Domžalah vedel, da partizani v okoliških gozdovih potrebujejo tvojo pomoč. Postal si aktiven član Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Gestapovski stroj ti je bil kmalu za petami, moral si zapustiti svoj dom in pobegniti na Dolenjsko, kjer si nadaljeval s partizanskim narodnoosvobodilnim bojem.

Jeseni 1943 pa te že srečamo v partizanski uniformi. Svojo prvo partizansko dolžnost si kot zdravnik opravljal v zaščitnem bataljonu glavnega štaba, kasneje pa so ti bile zaupane odgovorne naloge sanitetnega referenta 9. brigade in sanitetnega referenta Šerčerjeve brigade. Prav s to brigado pa si se udeležil slavnega pohoda 14. divizije na Štajersko. V teh spominih bi nas »dohtar« nekoliko zaustavil, češ saj ne moremo tako hitro mimo Kozjanskega, Paškega Kozjaka, Graške gore in neskončnih pohorskih gozdov. Da tu ni bilo omahljivcev, vsi smo bili kot eden, proti desetkrat močnejšemu sovražniku, proti mrazu, proti lakoti. Toliko jurišev. Toliko ranjenih! Iz nemočnega je bilo treba opraviti mogoče. Kot pravi partizanski zdravnik in borec si svojo nalogo, svoje poslanstvo v tem najtežjem obdobju brezhibno opravil. V naslednjih mesecih do konca vojne pa si bil sanitetni referent 14. divizije in nato 4. operativne cone.

Na teh položajih si pokazal organizacijske sposobnosti širokega obsega, tako pri organizaciji sanitetne službe v

vojnih enotah kot tudi pri ustanavljanju partizanskih bolnišnic.

Partizanska vojska je zmagala, zmagala je naša revolucija, bili smo srečni v svobodi. Toda porušena domovina je klicala. Tako tebe tudi v teh povojnih dneh in letih najdemo na številnih odgovornih dolžnostih. Težko, bi naštevati vse. Prav in dovolj je, da ugotovimo, da je bilo v tem obdobju do danes, v razvoju slovenskega zdravstva vedno na vidnem mestu izpostavljeno tvoje ime – dr. Jože Benigar.

Kot predsednik sveta za zdravstvo okraja Ljubljana in nato kot republiški sekretar za zdravstvo si izpeljal veliko organizacijskih novosti v osnovni, dispanzerski in specialistični službi. Bil si pobudnik gradnje bolnišnice dr. Petra Držaja, pripravljaval pa si tudi programe za gradnjo ljubljanskih bolnišnic. Še posebno skrb pa si posvečal izgradnji otroških zdravstvenih ustanov, tako dispanzerjev, okrevališč, bolnišnic, kakor tudi vzgoji mladih kadrov.

S ponosom lahko rečemo, da je ob delu takih mož, kot si bil Ti – dr. Benigar, vstajala porušena domovina.

Poslavljam se od partizanskega borca, ljudskega zdravnika, od našega draga Jožeta.

Dragi Jože, nikoli te ne bomo pozabili!

Borci 14. divizije, slovenski zdravniki in tvoje nekdanje partizanske bolničarke.

(To so bile poslovilne besede za dr. Jožetom Benigarjem na viškem pokopališču v Ljubljani, 12. maja 1981.)

Vsem aktivistom in borcem NOB iz Ljubljane

Za 9. maj, praznik Ljubljane, smo v Delu št. 80. dne 7. aprila in še kasneje ter v istem času tudi po TV in Radiu Ljubljana pozvali vse nekdanje aktiviste in borce herojske Ljubljane, da se pisмено javijo Medvojnemu aktivu OF Ljubljane na mestno konferenco SZDL Ljubljane, Komenskega 7. za predvideno tovariško srečanje na Gospodarskem razstavišču tega dne ob 13. uri. Hkrati smo želeli dobiti tudi nekaj podatkov o njihovem medvojnem delu v Ljubljani. Ker je bil prostor za to srečanje omejen, niso dobili vabila vsi, ki so se javili. Zavedamo se, da so se pri tem naredile tudi nekatere neljube napake. Pri tem ni bilo nič zlonamerne in se prizadetim iskreno oprostamo.

Vsem, ki so se javili in izpolnili našo prošnjo, se zahvaljujemo! Prejete prijave bomo pregledali, uredili in jih vnašali v naše sezname in v prihodnje delo. Na prvi razširjeni seji sekretariata (in kasneje celotnega odbora) bomo skušali s pomočjo MK SZDL Ljubljane oceniti to prvo večje srečanje ob jubilejnem letu 1981 in narediti ustrezne sklepe. V letošnjem letu, ko bomo proslavljali še 40-letnico naše Osvobodilne fronte in vstaje, bomo poskušali prek vseh občinskih odborov aktivistov OF v Ljubljani nekatere slabosti in nepravilnosti odpravljati.

Taka srečanja v širšem pa tudi ožjem (občinskem in krajevnem) merilu so gotovo koristna predvsem za boljše zblizanje, najbolj pa za plemenito razvijanje vseh tradicij NOB in pričevanja ter zgodovinskega. Prepričani smo, da je naše prvo srečanje to pokazalo kljub nekaterim nepopolnostim.

Zahvaljujemo se vsem udeležencem! Predvsem pa iskrena hvala vsem resnično prizadevnim tovarišem iz celotne delovne skupnosti mestne konference SZDL Ljubljane.

Medvojni aktiv OF Ljubljane – mesta heroj

SPREMLJAMO

Kulturniški mesec maj

Ne verjamem, da je kakšnemu ljubitelju statistike že prišlo na misel, da bi po mesecih prešteval število kulturnih in drugih dogodkov. Pa tudi, če je kdo kaj takega počel, rezultati njegovega preštevanja najbrž nimajo prave teže. Izkazalo pa bi se – vsaj pri nas, ki smo navajeni na vsakoletni ritem kulturniške sezone, katere začetek pripada prvim oktobrskim dnevom, izteka pa se ponavadi sredi junija – da je maj po številu prireditev vselej na samem vrhu razpredelnice. Kot na tekočem traku se vrstijo letni koncerti, zadnje premiere pred poletjem, festivali in vseh vrst priložnostne prireditve, prava akumulacija prizadevanj in priložnosti, s kakršnimi želijo kulturniki vseh branž in stanov še v zadnjem trenutku pred iztekom pokazati rezultate svojega celoletnega delovanja.

Vse to so stara in znana dejstva. Pomladanji dnevi so s prireditvami preobloženi. Nemaokrat že se nam je zgodilo, da so nas za kak majski večer ob isti uri na različne konce klicala po tri ali štiri vabila – v mestih, seveda, kjer je teh dogodkov precej več kot na vasi. In ker se človek pač ne more raztrgati, se je moral prene kateremu povabilu hočeš nočeš odreči.

Vprašamo se kajpak, ali ima takšno majsko kopičenje prireditev kakršenkoli pаметen smoter. Bi jih ne bilo bolj pametno razporejati skozi vse leto, skozi vse mesece kulturne sezone, pa seveda tudi v poletni čas, ko marsikdaj in marsikje nastopi popolna praznina? Več kot očitno je, da organizatorji teh raznoterih dogodkov, kot so koncerti, predstave, razstave, raznotera srečanja in kar je podobnih predstavitev, svojih datumov ne usklajujejo kaj prida ali pa sploh ne. Tako imamo obdobja v letu, ko se ne zgodi skoraj nič, pa spet taka, ko je vsega dobrega preveč. In je jasno, kaj sledi, kadar je dobrot preveč: ne zmoremo jih použiti. Na posameznih majskih prireditvah primanjkuje hvalnega občinstva.

Vprašljiva pa je tudi kvaliteta. Eden izmed temeljnih marksistično-dialektičnih »zakonov« sicer govori o medsebojni odvisnosti kvantitete in kvalitete. Rastoka kvantiteta prinaša več možnosti tudi za kakovostni vzpon. Toda v primeru, ki se mu posvečamo v pričujočem zapisu, v logiko takšne zakonitosti nismo prepričani.

Nič bi ne bilo narobe, ko bi spomladanske tedne nekoliko »zrahljali«, del njihove ponudbe pa odložili na poletje, ko naj bi se v naših krajih dogajalo več, kot se. Očitno postaja namreč, da si bomo lahko počitniških popotovanj in dopustov, zavoljo katerih se menda v prejšnjih letih ni splačalo oživljati poletnih kulturnih sporedov, privoščili precej manj, kot smo jih bili vajeni. Zadgrnjene življenjske razmere terjajo tudi spremembo življenjskega ritma.

Kaj bo s počitnicami?

Zagotovo nas ni malo, ki si te dni, tik pred zdajci, zastavljamo to vprašanje z dokajšnjo mero skrbi. O tem nam je pred dnevi nalila nekaj čas čistega, čeprav grenkega vina koprška televizijska ekipa, ki jo je na ogled vzdolž jadranske obale popeljal njen vodja Zvone Petek. Zvedeli smo, kar sicer že vemo: da na našem lepem sinjem morju tare draginja, ki utegne vznemiriti celo tujce z deviznimi mošnjčki, kaj šele nas, dinarske Jugoslovane. A so se cene za tujce v hotelskih naseljih

povečale samo za deset odstotkov – njihove dinarske protivrednosti, devalvacijsko preračunane, pa kar za štirideset. Račun je zelo preprost: štirčlanska jugoslovanska družina naj bi za štirinajstdnevno bivanje v jadranskem hotelu B kategorije porabila približno štiri stare milijone, pa stroškov poti tja in nazaj, občasnih priboljškov v ribiški restavraciji, gašenja žeje in drugih počitniških radosti v ta znesek še nismo všteli. In rezultat: za povprečnega jugoslovanskega ljubitelja obmorskih doživetij – nedosegljivo. Večina bo seveda romala v kampinge, ki pa so, pač glede na množico domačih in tujih nomadov, vse preredko posejani. Podobna ugotovitev velja tudi za počitniške domove, da o njihovi »počitniški kvaliteti« posebej niti ne govorimo. Smo torej tam, kjer ni muh? Celo uradno je rečeno – poroča koprška »izvidnica« – da bodi morje poleti namenjeno predvsem prinašalcem deviz. Mnogi Jugoslovani na Jadranu – po vsem desetletjih »gospodarjenja« s tem našim morjem – nimamo več kaj iskati. Žalostno, a resnično. Eno samo upanje obstaja, je v nekoliko drugačnem kontekstu pripomnil avtor vznemirljive televizijske oddaje v znamenju: da tujci visokih apetitov jadranskih hotelirjev ne bodo postregli, da bodo ostajali hoteli na pol prazni in da bodo njihovi gospodarji sredi poletja – s pupsti in drugače – klicali na pomoč domače goste, kot se je nekajkrat zgodilo že tudi v prejšnjih letih.

Knjiga, najdražja prijateljica

On dan smo na radijskem valu 202 poslušali sodelavce nekaterih slovenskih založb. Dežurna urednica jim je zastavljala vprašanja v zvezi z visoko in za marsikoga že kar nedosegljivo ceno slovenskih knjig. Znova, kot že velikokrat, so nam pojasnjevali, kaj vse »gradi« ceno neke knjige. Ni jih malo izvirnih slovenskih del, ki bi bila na knjigarniških policah še dražja, ko bi založniki sami ne poskrbeli za notranjo dotacijo, prek kakršne je izid nekaterih knjig sploh možen. O kakršnihkoli možnostih pocenitve, glede na vse to, ni govora. Knjiga na Slovenskem je draga in bo takšna tudi v prihodnje.

Nas, kot družbo in kot posameznike, pa vendarle zanima, da bi svoj knjižni fond bogatili, da bi torej dobre in potrebne knjige izdajali, jih kupovali in jih brali... brali seveda bolj zavzeto, kot jih beremo zadnje čase. Kaj torej? Ljudje iz založb so natresli nekaj podatkov, ki povedo bolj ali manj vse: dotacije, ki jih v ta namen dodeljuje založbam Kulturna skupnost Slovenije (kot dokaz svobodne menjave dela = materializirani dokaz družbene skrbi za knjigo, o kateri je napisanih nič koliko lepih deklaracij) so picle in znašajo komaj nekaj odstotkov od celotne vrednosti posameznih izdaj; v knjižnice »roma« le kakšnih pet odstotkov naklad; bralske navade so vse prej kot privzgojene... Knjigam se, skratka, pišejo prej črni kot beli dnevi, kajti cene papirja, ki terja med drugim tudi zapletne devizne aranžmaje (in s tem vred mnoge težko rešljive zaplete), ter tiska nezadržno rastejo. Kdo jim bo lahko sledil? Založniki sicer omogočajo nakupovanje knjig na obroke, toda vsi, ki skušamo biti kupci na tak način, vemo, da je to samo izhod za silo. Pravega izhoda za zdaj ni na obzoru, ali pa se o njem in o njegovih sestavinah nihče ni pripravljen temeljito pogovarjati.

Kaj je z združevanjem sicer majhnih slovenskih založb v večje sestave? Kaj je z večjimi dotacijami iz sredstev, zbranih v imenu svobodne menjave dela? Kaj je z bolj pretehtanim pa zato tudi bolj kakovostnim izborom del, ki naj bi prišla v nacionalni knjižni program? Kaj je z razmislekom o bistveno večjem deležu razširanih knjig, ki bi služile predvsem branju in ne »lišpanju« dnevnih sob? In še je nekaj točk, za katere sicer obstajajo raznoteri odbori, komisije in sveti, ostaja pa, vsaj za zdaj, samo pri besedah, pri sivi praksi in črnih napovedih. Kako dolgo še?

NOB v slovenski dramatiki

Nekaj misli ob razstavah v Narodni in univerzitetni knjižnici v kamniški veroniki

O literaturi med našim narodnoosvobodilnim bojem je bilo že mnogo napisanega. Tudi o literaturi, ki obravnava to našo veliko dobo, imamo že razprave in bibliografije in zdi se, da ta snov še dolgo ne bo izčrpana.

Ko smo se v Narodni in univerzitetni knjižnici odločili, da ob 40-letnici OF razstavimo obsežnejši izbor gradiva o narodnoosvobodilnem boju, kakor se zrcali v slovenski dramatiki, nas ni vodila misel, da bomo literarnozgodovinskimi razpravami o tem področju našega leposlovja dodali nekaj bistvenega, novega. Razstava je samo poskus, da ob omejitvi na dramatikoznova pregledamo gradivo, ki je, kot se je izkazalo, mnogo obsežnejše, kakor se nam je zdelo v začetku.

Tudi misli, ki so se mi porodile ob zbiranju tega gradiva, najbrž niso poseben nove, saj ne odpirajo novih vidikov, morda pa je vendarle vredno, da jih zabeležim in s tem spodbudim tudi druge, da o tej neverjetno zanimivi tematiki razmišljajo.

Da ima gledališče lahko veliko mobilizacijsko moč, je dejstvo, ki ga poznamo že iz zgodovine. Tudi vemo, da je v revolucionarnih časih imelo pomembno vlogo pri ideološkem osveščanju množic.

Lahko bi navedli Beaumarchaisovega Figara (našega Matička), Tollerjeve drame ob koncu prve svetovne vojne in še nešteto drugih del, s katerimi bi lahko segli daleč nazaj v zgodovino.

Ni torej čudno, da se je vodstvo OF tega zavedalo in ob pomembnem dogodku, ob kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda tako delo naročilo.

Že sam nastanek takega dela »po naročilu« je po običajnih kriterijih vsaj sumljiv, po mnenju nekaterih umetnostnih teoretikov pa celo izključuje estetsko vrednost nekega dela, saj je nujno »tendenčno«. (Da gre pri tem le za eno tendenco, ki ni zaželen, je drugo poglavje.)

Za Klopčičevo enodejanko Mati imamo tako

rekoč dokumentarno izpričano, kako je delo nastalo, celo točen datum nastanka je znan (26. in 27. september 1944, premiera: 4. oktobra). Vemo tudi, da je bil prav Josip Vidmar tisti, ki je delo trem pisateljem »naročil«, da pa je to delo izvršil le eden, oziroma da danes poznamo samo eno izmed načrtovanih ali izvedenih del. In vendar Klopčičeva Mati gotovo ni samo dokument časa, ampak s svojim preprostim domačim ozračjem, s konfliktom med materino ljubeznijo do domovine in njenim strahom za sina še danes priča o ustvarjalnem ognju svojega avtorja, o tistem ognju, ki je moral preskočiti na publiko. In za to gre.

Navdušenje avtorja, ki je v dveh dneh delo napisal, je moralo najti svoj odmev.

Vsa ta dela, ne le Klopčičeva Mati, ampak tudi Borovi Raztrganci, Zupanove enodejanke in sploh vsa dramatika, ki je bila tedaj napisana na to tematiko, je imela jasen namen: morala je prepričati omahljivce, vplivati na moralo borcev, jim vlivati vero v zmago, jih navduševati in spodbujati k akcijam. Zato so v tem času fronte jasno začrtane: na eni strani naši junaki, na drugi sovražniki, v sredi, ki se seveda ni mogla trajno držati, često le smešni »neprizadeti«, ki so se morali končno odločiti za eno ali drugo stran. Če so bili pošteni, so našli pravo pot, če pa niso bili, so zašli »korak s poti« (kakor se imenuje ena teh dram). Nevarne situacije rešujejo ravno še o pravem času partizani. Kadar gre za talce, občudujemo njihovo junaško odločnost in predanost, ki se ne boji ne smrti, ne trpljenja.

Tak poenostavljen pogled na stvari je v tistem času naraven in drugačen biti ni mogel. Saj bi bilo drugačno prikazovanje dogodkov ne le zgodovinska laž, ampak tudi laž zoper samega umetnika, zoper to, kar ga je v tem velikem času prevzelo in napolnilo z vero v zmago.

Po osvoboditvi se srečujemo še vedno z zelo podobno usmerjenostjo.

Partizanski pisatelji poživljajo svojo partizan-

ščino. Odnosi še stojijo jasno pred očmi. Kar je bilo v spominu svetlo, je videti še svetlejše, kar je že tedaj bilo temno, je zdaj še temnejše.

Toda umetnik se pri takem slikanju ni mogel ustaviti. Njegov umetniški nagon ga sili, da skuša razumeti. Pred njim se postavlja vprašanje: zakaj. Junaki niso več dani v naprej. Njihove odločitve morajo biti psihološko utemeljene. Treba se je poglobiti v njihovo duševnost, treba je izkopati tiste ovire, ki so povzročile, da se niso odločili za pravo stran, treba je odkriti boj med »včeraj« in »jutri«. Fronta ne teče več samo med skupinami ljudi, ampak naravnost skozi človeško srce. S tem pridobi vsa ta tematika novo, globljo dramatičnost. Človeško srce pa – kot je zapisal že pred leti češki proletarski pesnik Jiří Wolker – ni ustvarjeno za mržnjo, ampak za ljubezen. Kadar pa mora sovražiti, kadar mora (iz ljubezni) ukazovati ubijanje, se neredko zgodi, da nastane brazgotina, ki se le težko celi. Tudi to nam prikazuje partizanski dramatik. In ne le tega. Prikazuje nam (posebno ob dramatizacijah romanov) tragiko partizana, ki se mora vključiti v banalno vsakdanje življenje tistega partizana, ki je junaško naskakoval bunker, a se znajde pred togimi birokratskimi predpisi.

Čim bolj se oddaljuje od naše velike dobe, tem bolj postaja njena tematika v delih naših avtorjev raznolika. Srečujemo se z dramskimi junaki, ki se ravna po svoji etiki, po etiki kakršno so tedaj razumeli, z »antijunaki«, skratka z vsem zapletenim mehanizmom človeške duševnosti, kakor se je razodeval v dobi zgodovinskih odločitev.

★

Zavedam se, da vse to, kar sem do zdaj pripovedoval, nikakor ni shema, v katero bi mogli na silo vrniti slovensko dramatik o NOB. Prepričan sem, da je vse to mnogo bogatejše in pestrejše. A kakor sem rekel: samo nekaj misli.

Jaro Dolar

Ivan Križnar: »Brigadirstvo sem doživljal kot nadaljevanje partizanstva!«

Sramota je živeti od tujega dela

Brigadirstvo, boj za medsebojno zaupanje in spoštovanje

Še preden so utihnili topovi in je veter odnesel pepel s požganih domov, so pridne roke že obnavljale porušeno domovino.

Tisoči mladih so zamenjali puško s krampom in lopato. Izkoristiti je bilo treba vneto in prizadevnost, tako značilno za partizanstvo. Mladinske delovne brigade so se lotile velikih delovnih akcij. Odhajali so na gradnjo prog Samac-Sarajevo, Brčko-Banovići, kdo ve kam še. Z znojem obliti, toda srečni obrazi, ki so razumeli družbene potrebe, so se zakopali v kubičke in kubike zemlje, zaspili so rasli, rasla je volja. Delo je klilo neposredno iz boja.

Z Ivanom Križnarjem vdirava v tisti čas. Umirjena zbranstvo je prvi vtis, ki ga dobi človek, ko opazuje nekdanjega brigadirja. Neprikrit zanos, povezan s ponosom drugih. Skromno vprašuje, ali mogoče ni dovolj jasen, ni morebiti česa pomembnega vendarle izpustil. Boji se, da ni mogoče dovolj pojasniti tistega velikega časa. Prešernost brigadirstva in ponosa tisočev mladih ljudi vedro preplavlja prostor, ga napolnjuje z vsem tistim, o čemer tako radi govorijo ljudje, ki sta jih kalili vojna in povojna obnova.

Partizan in brigadir Ivan Križnar, sekretar medvojnega okrožnega komiteja SKOJ Kranj, je tistikrat, ko je utihnil vojni trušč, zelo dobro vedel, da bo treba krepko zgrabit za delo.

Vrline nikoli ne zastarajo

Križnar umirjeno pripoveduje, toda tok ga vendarle zanese.

»Svoboda, mladost, revolucionarni polet, zaupanje v moč in sposobnost ljudskih množic in v vsakega delovnega človeka posebej, to smo imeli. Te vrline ne zastarajo, pač pa so – in bi morale biti – osnova tudi za današnji in prihodnji čas. Svoje brigadirstvo sem doživljal kot nadaljevanje partizanstva. Vojna nas je povezala v kleno skupnost, ki se je nadaljevala v delovnih akcijah. Bržkone so moji mlajši tovariši v

brigadi doživljali vsaj delček tistega, kar smo nekaj let starejši doživljali v partizanih. Zelo smo cenili delovno vneto, tako kot smo med partizani cenili junaštvo, bojevitost, požrtvovalnost.«

Nekaj mesecev po tečaju za komandante prvih slovenskih mladinskih delovnih brigad v Borovnici, kjer je bil komisar in kjer so svoje, na hitro pridobljeno znanje s pridom izrabljali že pri obnavljanju borovniškega viadukta, je odšel na progo.

Na progi Brčko-Banovići je bil namestnik komandanta brigade, na progi Samac-Sarajevo pa komandir čete.

Nedaleč od Brčkega jih

je presenetil s svojim obiskom tovariš Tito.

»Bil sem v štabu, pripoveduje. Spominjam se, da je bil v nekakšni iz blata zgrajeni hiši. Tudi domačini niso imeli boljših bivališč. Polovica brigade je gradila železniško postajo v bližini, druga polovica se je pripravljala za popoldansko delo. Nenadoma smo zaslišali brigadirja, ki je pritekel v tabor in kričal: Tito, Tito! Sklicali smo zbor in Titu predali raport. Pozanimal se je, kako živimo, kaj delamo, kako smo zadovoljni, nakar je hotel oditi. Mi pa smo sklenili obroč okrog njega in njegovega spremstva. Nasmehnil se je in dejal: »Vidim, da bom moral nekaj reči. Ostal je med nami, na-

»Brigadirstvo, to je neposredno nadaljevanje narodnoosvobodilnega boja s požrtvovalnim delom za obnovo domovine in graditev socializma. To je boj za resnično tovariške odnose med ljudmi, za enakopravnost, za medsebojno zaupanje in spoštovanje, združeno z zavedanjem svojih pravic in dolžnosti, to je uveljavljanje miselnosti, ki jo že več desetletij vnašajo komunisti med delavske in kmečke množice. Brigadirstvo, to je zavračanje individualizma, vzgoja družbene zavesti, utrjevanje spoštovanja dela in delovnih ljudi, stremljenje k napredku celotne družbe in vsakega posameznika v njej. Prav zato sodim, da so delovne brigade še kako pomembne, da so kovačnica novega, socialističnega človeka, samoupravljalca, ki je samostojen in iznajdljiv v različnih okoliščinah, ki dela tudi takrat, ko ga drugi ne vidijo, in je srečen in zadovoljen s svojimi delovnimi uspehi. Vsak brigadir je lahko ponosen, da nadaljuje takšno izročilo, da neguje in prenaša na rodove, ki prihajajo.«

smejan, tudi spregovoril nam je, bil je očitno zelo zadovoljen. Spremljali smo ga do postaje, od koder se je odpeljal po novi progi proti Banovićem.«

Po gozdovih Bosne so takrat strašili še zadnji četniški zločinci. Brigadirji so se morali organizirati tako, da bi jih ti ne presenetili. K temu je spadala tudi straža. Križnar se spominja fantiča, ki so ga hoteli preizkusiti, preveriti njegovo budnost. Komandant in njegov pomočnik sta se zato reji ponoči pretihotapila do stražarskega mesta in nenadoma zakričala, dečko pa je, ves prestrašen odvrnil: »Nemoj pucati, ovde sinko od četrnajst godina!« To je bil pouk za vse, pouk, ki je sprožil salve smeha.

»Seveda so se krohotali tudi na moj račun,« se utrne drug spomin. »Zaradi uši smo se morali ostrčiti do golega, vendar je bil problem prepričati tovariše z lepimi, skodranimi lasmi, da bodo morali pod škarje. Posledica tega prepričevanja je bila, da so me prav ti fantje zgrabili, mi odrezali čop las in tako sem pač hočeš nočeš postal zgled. Naprej ni šlo težko.«

Bilo je veliko tega, kar je zapustilo neizbrisne sledi.

Križnar in njegovi tovariši so se v Bosni srečali z marsičem. Z množično nepismenostjo, kakršne dandanes ni več. Z odre-

kanjem, ki ga tiste čase ni bilo malo. S tovarištvom in nesebičnostjo. Nekateri so se leta in leta vračali na delovne akcije, si dopisovali in se obiskovali.

Vzgoja za življenje

Napačno je bilo, da smo v obdobju, ko se je hotel razbohotiti liberalizem, opustili mladinske delovne akcije, meni Ivan Križnar. Delovne brigade niso bile ustanovljene zgolj zaradi dela, čeprav so obnovo porušene domovine in graditvi temeljev socialističnega gospodarstva dajali velik prispevek, pač pa tudi zaradi tega, da se je v njih še naprej razvijal duh partizanstva, revolucije, za spoznavanje marsičesa, kar človeku vedno koristi. Če kdo dandanes misli, da delovne akcije niso potrebne, ne rentabilne, se pač moti. Delovni ljudje tega prav gotovo ne mislijo in znajo ceniti brigadirsko prizadevnost.

»Vsak mlad človek se mora naučiti delati, spoštovati delo, si pridobiti delovne navade. V mladosti je treba spoštovanje do dela bolj negovati, kot to dandanes počnemo v naših šolah. Saj je vendar sramota živeti od tujega dela. Tudi zaradi tega so mladinske delovne akcije potrebne.

Mislím, da predolgo časa nismo razpravljali o tem, kakšno delo je družbeno koristno in kakšno ne. Potrebno bo narediti nekakšno razmejitve.

Pravilneje ovrednotiti delo. Človek mora obsojati, na primer, da delavko, ki pridno dela za strojem, potegnejo v nekakšen administrativni tečaj, ki iz dobre delavke naredi slabo administratorko. Te stvari so nedopustne. Dobrega delavca je treba bolje nagraditi. Mislím, da so osebni dohodki delavcev v neposredni proizvodnji prenizki, premalo stimulirani, ob tem pa za družbeno nepotrebno delo dajemo ogromno sredstev. Organizirati bi morali tečaje, kjer bi ljudi iz administracije prekvalificirali za neposredno proizvodnjo. Pravemu delu je treba dati tisto mesto, ki mu gre v procesu svobodne menjave dela, in ljudi

nagrajevati po dejanskem prispevku družbi.«

Zakaj ponekod delajo mladim težave, če hočejo na delovno akcijo, premlevava. Redki so tisti, ki jim mečejo polena pod noge, je prepričan Križnar. Te ovire so prejkone pri tistih, ki vedrijo v pisarnah, le redko pa pri delavcih. Prepričan je tudi, da ljudje brigadirje spoštujejo, da pa morajo ti s svojim delom zaupanje upravičiti. Brigadirje mora prebivalstvo sprejeti kot svoje, tako kot je nekoč partizana. Tudi pomagati jim mora, ustvariti je treba medsebojno zaupanje in spoštovanje.

»Zdaj uvajajo specializirane brigade, kjer se z neposredno prakso spopadajo medicinci, arheo-

logi, gozdarji, veterinarji, mladi različnih poklicev. Mislím, da so takšne oblike ustrezne. To je, naposled, tisto dopolnilo, ki ga v šolah pogrešamo. Vse preveč je pri pouku verbalizma, premalo praktičnih izkušenj,« razmišlja sogovornik, ujet v množico spominov, ki porajajo primerjave. Primerjave, ki tu in tam rode spoznanja, ki jih, če bi spoštovali izročila in izkušnje ne bi bilo treba.

Delovnega človeka smo bolj spoštovali

»Glejte, stoji v avtobusu starejša ženica. Mladi sede, nihče ji ne ponudi sedeža. Odkrito povem, da me to prizadene. In vendarle mislim, da imamo dobro mladino. A marsikaj ji je treba pojasniti, marsikaj iz neposrednega življenja in medčloveških odnosov. Možnost za to so tudi mladinske delovne akcije. Mlad človek tam spozna, koliko pomeni pomoč sočloveku, dolincu ali gorjancu, kmetiču ali delavcu, skupnosti, kaj pomeni biti družbeno koristen.«

Cestokrat se zgodi, da nanese pogovor na leta, ko so imeli brigadirji na voljo le preprosto orodje in so bili stroji izjema. Takrat običajno nekdanji udarniki hrupno zatrjujejo, da so »drugače« delali, da so garali, tekmovali, kdo bo boljši...

»Najpomembnejša je volja do dela. Brigadirji tudi danes ne drže križem rok, le v nekoliko boljšem položaju so, kot smo bili mi, saj imajo na voljo več tehnike. Tako včeraj kot danes pa je pomembna zavest predanosti skupnosti, domovini, narodu, ki jim zaupa.«

Še malo in brigade se bodo hudourniške, mladostno razlile po deloviščih po domovini. Marsikaj je treba postoriti in spet bodo mnogi doživeli tisto, kar Ivan Križnar varuje kot drag spomin: prijateljsko toplo, človeško pristrčno vzdušje, prežeto s prizadevnim delom za skupnost, delom, ki vzgaja socialističnega človeka.

Milenko Strašek

Kateri dan v letu je bolj vreden Titovega imena kot 25. maj – Titov rojstni dan? Tito – ime, ki v celoti izraža obsežnost njegovega dela, misli in ustvarjanja in veličino njegovega prispevka k nastanku, razvoju in dosežkom socialistične samoupravne in neuvrščene Jugoslavije ter njegov prispevek k razvoju sodobnih mednarodnih odnosov in mednarodnega delavskega gibanja, ime, ki je prav ta dan najtesneje povezano z mladimi, saj je to dan mladosti. Milijoni mladih, ki spremljajo štafeto mladosti, tega dne iz leta v leto vedno znova prisegajo, da bodo sledili Titovo revolucionarno pot, njegovo misel, delo in politiko Zveze komunistov Jugoslavije. Tovariša Tita ni več med nami, štafeta mladosti pa ostaja kot spomin nanj, ostaja najtrdnjša vez, ki povezuje mlade in vse delovne ljudi Jugoslavije, ki s svojo potjo skozi skoraj vse kote naše domovine krepi bratstvo in enotnost, pogloblja prijateljstvo, odraža odločnost in še bolj slovesno prisego mladih, da je samo eno, kar jih pri njihovem življenju in delu zavezuje – Titovo ime.

Na zaključni prireditvi meseca mladosti 25. maja v Beogradu bo mlade iz Slovenije zastopala mladina iz

Dva nosilca štafete mladosti iz Slovenije

Tradicije in generacije

Kranja in drugih občin gorenjske regije. Lani so bili to njihovi vrstniki iz Celja in Novega mesta. Pred leti je predal štafeto tovarišu Titu nam vsem znani športni prvak Miro Cerar, še pred njim je našemu predsedniku ob njegovem rojstnem dnevu stisnila roko naša pevka Stanka Kovačič. Ne samo ob vsakem naslednjem 25. maju, tudi sicer oba rada obujata spomine na tiste neponovljive trenutke...

Med strahom in ponosom

»Bilo je leta 1959,« pripoveduje Stanka. »Takrat sem delala v celjski cinkarni na kadrovskem oddelku. Kot sekretarka mladine sem veliko svojega časa posvetila delu med mladimi, tisti notranji gibalni sili, ki je nas, mladi rod, povezovala z zgledom starejših in nas gnala naprej.

Nikoli nisem izvedela, zakaj so prav mene izbrali za nosilko štafete tovarišu Titu. Cisto navaden dan je bil, ko so mi rekli: V Beograd pojdeš. In vendar zame ni bil navaden. Presenečenje se je mešalo s ponosom, strahom in občutkom odgovornosti. Zdi se mi, da je bilo takrat prvič, ko je en sam mladinec iz cele Jugoslavije predal štafeto z voščili našemu maršalu. Prej so bili to delegati mladih iz vseh naših republik in pokrajin.

Beograd. Potem se je začelo: učenje besedila, pomerjanje obleke pri krojaču, intervju za televizijo, general-ka, kjer me je zatajil spomin in me skoraj spravil v obup. Toda ne! Stisnila sem pesti in v mislih še enkrat prelelela besede, ki jih bom izrekla tovarišu Titu. Napočil je trenutek. Še danes se vidim, kako v belih hlačah in modri bluzi tečem okrog stadiona do mostu, ki so ga držali mornarji. Prevzamem štafeto palico. Bliska se od fotografskih aparatov. Počutim se neugodno. Premagujem strah. Vzpenjam se po mostu – kakor da ga noče biti konca. Za hip si oddahnem. Glas zatrepeta, potem postane odločen. Izrečeno je in takrat ugotovim, da je bil strah sploh nepotreben. Segla sva si v roko kot stara prijatelja. Tako neposreden in preprost se mi je zdel, ko se je zahvalil za voščila in spregovoril o naši mladini, in vendar je dal-ja občutek neke nepojmljive veličine.

Zvečer me je povabil na banket v skupščino. Spet presenečenje: poklonil mi je uro s svojim podpisom. In takrat, čeprav sem sicer gostobesedna, mi je zmanjkalo besed. Samo gledala sem ga...»

Ko smo Stanko vprašali, kaj meni o današnji mladini in o njeni glavni nalogi, je dejala: »Imamo dobro mladino, le živeti je treba z njo in jo razumeti. Če sedi na pločniku, to še ni obsojanja vredno. In če pojejo protestne pesmi, to pomeni, da se v njih nekaj dogaja, nekaj, kar bi radi izrazili, pa ne vedo kako. Z dobrim zgledom in s pravo besedo ob pravem času jim lahko veliko pomagamo, tem našim mladim iskalcem sebe in svojega sveta. Kar pa zadeva dolžnosti vsakega mladega človeka, je

prva ta, da se usposobi za poklic, da postane samostojen človek, z delovnimi navadami. Samo tako lahko pričakujemo napredek.«

**Dolžnost v imenu vseh
Jugoslovancev**

Štafeta, ki jo je leta 1965 Miro Cerar predal našemu predsedniku Titu, je med vsemi ostalimi v muzeju 25. maj v Beogradu. Nikoli več pozneje je ni videl, čeprav si to želi. Ostal pa mu je neizbrisen spomin na tisti 25. maj na stadionu Partizan v Beogradu, ki je k njegovim tedaj že velikim uspehom na telovadnem področju, saj je bil že evropski in svetovni prvak, prillil še občutek notranje obogatnosti, občutek sreče, da sodi v generacijo,

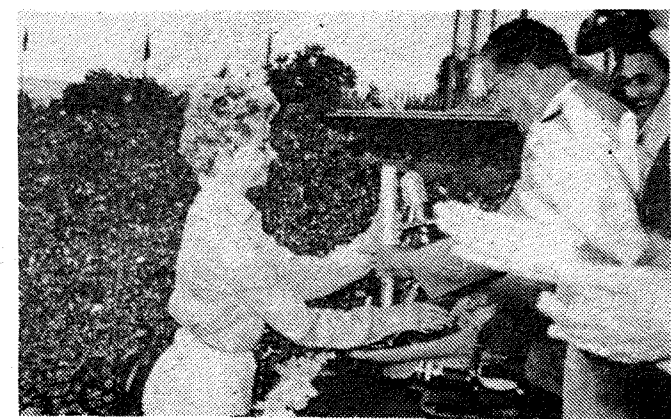
ki je imela priložnost biti v Titovi bližini.

»Ko sem izvedel, kaj so mi zaupali, sem se začel poglabljati vase in se tako kakor verjetno že drugi nosilci štafete pred menoj spravevati: ‚Zakaj jaz?‘ Nisem dolgo razmišljal. Moral sem misliti na to, kaj bom povedal Titu, kako mu bom voščil. Pa sem se odločil: ‚Povej to, kar mi siš in kakor čutiš!‘ Skrb je bila obarvana z veličastnostjo, saj take priložnosti in dolžnosti v imenu vseh Jugoslovanov nimam vedno.

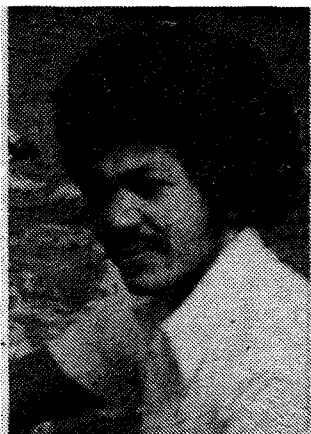
Stadion Partizan. Baletke iz srednjih baletnih šol izvajajo svoj program. Vem: ko bodo odplesale, se bom izluščil iz njihove sredine s štafeto za maršala. Mornarji v svojih uniformah pristopijo k zakritemu odru sredi stadiona, ga dvignejo in me na njem prenesejo do stopnic, ki vodijo do lože tovariša Tita. Vidim ga pred seboj, ves človeški je. To vliva pogum. Še zadnji kanček strahu izginje v njegovem nasmešku. Tudi če bi se zmotil, me ne bi obsojal. Pozdravil sem, mu segel v roko in stisk je povedal to, kar z besedami ni mogoče izraziti. On pa se je še vedno smehljaj. Presenetil me je, ko me je pred vsemi pohvalil za moje dotedanje uspehe. Potem je s ponosom spregovoril o naši mladini, ki ji je neomajno zaupal, pohvalil je njene uspehe in jo vzpodbujal pri opravljanju njenih nadaljnjih nalog. »

In današnja mladina? Ali je vredna Titovega zaupanja, zaupanja domovine? Miro Cerar meni, da je ohranjanje pridobitev naših prednikov tisto, pri čemer mladina lahko izkaže svojo veliko vlogo. S tem pa je seveda marsikaj združeno; od prizadevnosti, delavnosti pa do strpnosti in še cele vrste kvalitet, ki oblikujejo mladi rod v duhu tradicije narodnoosvobodilnega boja.

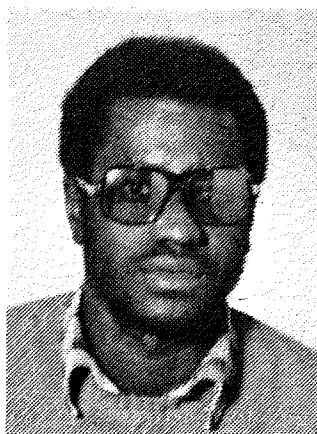
Živa Drole

Lambert Managure

Laurent Fida

Roberto Barreto

»Iz src v srca se pno mostovi,« je zapel naš partizanski pesnik Kajuh. Mladost ne priznava ovir, ki jih je na žalost današnji svet prepoln. Kakor pri nas kipi in zahteva odgovore na številna vprašanja življenja, vprašanja, ki so enaka v Evropi, Ameriki, Afriki, Aziji, Avstraliji in še drugod. Želja po znanju preveča mlade po vsem svetu enako. Znanje pa ta naš svet zbližuje, kot da med celinami ni širokih oceanov.

Ves svet prepletajo niti političnega in gospodarskega povezovanja, ki kljub hudo napetim časom in dogodkom premagujejo ovire različnih političnih interesov. Neuvrščenost, nevmešavanje v samostojnost posameznih držav, spoštovanje in načela enakopravnosti vseh narodov in narodnosti sveta, boj za zmanjševanje napetosti med sprtimi državami v svetu ter nenehni boj za vzpostavitev miru so osnovne težnje vsega neuvrščene- ga sveta. Kadar pa govorimo o neuvrščenosti, moramo ve-

dno znova omenjati Titovo ime, ki ostaja simbol politike miroljubnega sožitja med ljudstvi sveta. In kdo lahko svet povezuje bolj iskreno in neposredno kot mladi? Petindvajseti maj, Titov rojstni dan – dan mladosti prepleta spomin na velikega človeka z lahkotnim korakom mladosti, prepleta brezskrbno rast mladosti z opominom, da je v tem svetu treba izbojevati še mnogo bojev za mir.

V Ljubljani, na ljubljanskih fakultetah študira precej mladih iz različnih držav, mnogi med njimi iz neuvrščenih dežel. Poiskali smo jih v študentskih domovih, kjer si skupaj z domačimi študenti delijo streho, učenje in prosti čas. Spraševali smo jih, kako doživljajo študentsko mladost pri nas, od kod prihajajo in kam bodo z nabranim znanjem spet odšli.

Lambert Managure prihaja iz srca Afrike, iz Burundija, deželice, ki je komaj večja od Slovenije in ima štiri milijone prebivalcev. Že dve leti

in pol študira v Sloveniji arhitekturo. Njegova slovensčina je tekoča, in čeprav sam potoži, da mu včasih še dela preglavice, tega v našem pogovoru ni bilo opaziti. »Bujumbura, glavno mesto Burundija ima univerzo, a ker nima vseh smeri študija, lahko študentje zaprosijo za študij v tujini. Prošenj je veliko, vendar pošiljajo v tujino le tiste, ki se odločajo za poklice, ki bodo deželi koristili pri nadaljnjem razvoju.«

Lambert je moral po gimnaziji najprej obvezno poučevati v eni od bujumburskih osnovnih šol in potem je naneslo tako, da se je njegova enoletna obvezna praksa podaljšala v tri polna leta učiteljstva. Že pri pouku zemljepisa v srednji šoli so posvečali posebno pozornost poznavanju drugih držav v svetu in tudi Jugoslaviji. Poznal je imena glavnih mest naših republik, vedel je za reko Savo in tudi nekaj o naši družbeni ureditvi. »Pravzaprav nisem izvedel ničesar popolnoma novega,«

Ob 25. maju: pogovor s študenti iz nekaterih neuvršč fakultetah

Mladi gradijo moste

ga o vaši deželi, ko sem pripotoval sem. Vedel sem že o narodnoosvobodilnem boju jugoslovanskih narodov in narodnosti in veliko o Titu. Vsak naš človek, vsaj vsakdo, ki je kdajkoli hodil v šolo, ga pozna. Če me vprašate, kaj menim o Jugoslaviji, moram povedati, da na to vprašanje ne morem odgovoriti proberjalno, ker še nisem bil v nobeni od ostalih evropskih držav. Če pa opazujem ljudi in pri tem skušam zaznamiti velike razlike v gospodarskem razvoju, se mi zdi, da so moji rojaki nekako bolj vedri, manj vase zaprti. Seveda pa je to najbrž davek razvoju in se tega ne da spremeniti. Sicer pa po različnih državah v svetu študira približno dva tisoč mojih rojakov; v Jugoslaviji nas je deset, v Sloveniji pa sva le dva. Prvo leto in Ljubljani mi je bilo nekoliko težje, zlasti zaradi slovenskega jezika, ki ga še nisem obvladal. Toda kolegi so mi pomagali in tudi predavatelji so imeli zame razumevanje. »

Lamberta Managuro čaka doma številna družina: štirje bratje in sestre, starši in babica. Čaka pa ga tudi državna služba. S svojim delom bo koristil svoji domovini pri razvoju kar najbolj neposredno, saj bo kot arhitekt gradil hiše, mostove... Poslovnili smo se kar po slovensko; pozabili smo ga vprašati, kako pravijo na svidenje v njihovem kirundi jeziku. Zato pa nas je ob koncu pogovora Lambert ponovno spomnil na povod našega pogovora, ko nam je povedal, da s skupino kolegov vadijo v ansamblu za nastop ob dnevu mladosti.

Študent prvega letnika elektrotehnike **Laurent Fida** je doma na Madagaskarju. Že v kratkem času bivanja v Ljubljani si je pridobil nekaj dobrih prijateljev. Čeprav mu jezik še dela precej težav, je trdno odločen, da bo študij dokončal. Fida je prepoznal Evropo že po dolgem in počez, zato je toliko lažje spregovoril o svojih prvih vtisih o Jugoslaviji, o svojem

novem okolju. »Ljudje pri vas so čudoviti, zlasti pa imam srečo s kolegi.

Že preden sem prišel v Ljubljano, sem natančno vedel, zakaj si želim prav v Jugoslavijo in ne kam drugam. Vedel sem, da je to dežela in v njej ljudje, ki se bojujejo za mir v svetu, ljudje, ki nosijo v sebi izkušnje osvobodilne vojne. Sicer pa na Madagaskarju vsi vedo za Tita in njegova prizadevanja za prijateljstvo med vsemi narodi in narodnostmi sveta. Nič še ne vem, kaj bom počel, ko bom držal diplomu v roki. Najbolj gotovo je, da se bom vrnil domov.«

Tudi Fida sodeluje v ansamblu, v katerem igra in poje že naš prejšnji sogovornik Lambert Managure. »Petindvajsetega maja bo v študentskem naselju vse živo. Koncerti se bodo vrstili cel dan in mi hitimo, da bi se do takrat dobro naučili dve pesmici v afriškem folklornem stilu.«

Pogovor z Vilmo Pirkovičev, predsednico odbora za proučevanje zgodovine naprednega mladinskega gibanja v Sloveniji

Spodbudni uspehi

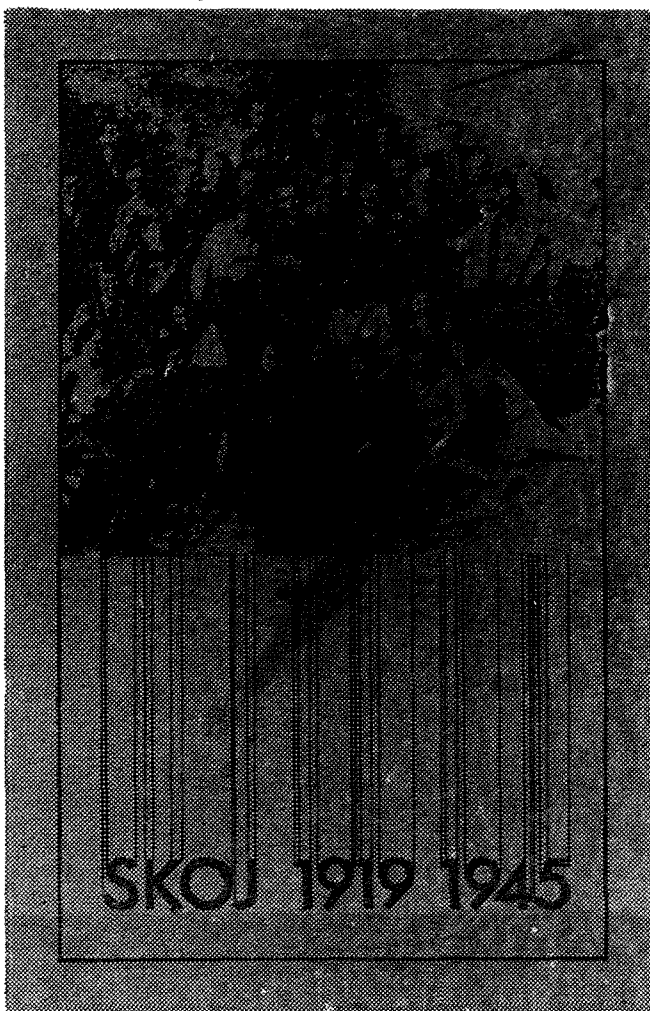
Približno leto je naokrog, odkar smo nazadnje spraševali tovarišico Pirkovičev, kako napreduje delo pri proučevanju naprednega mladinskega gibanja v Sloveniji za čas med obema vojnama, za medvojno obdobje in prva leta po vojni. Takrat so se odbori na terenu komaj ustanavljali in začeli s svojim delom. Kako pa je danes? »Odbori na terenu opravljajo zvečine svoje delo tako, kot so si ga bili začrtali. Zbirajo podatke tudi o dejavnosti pionirjev, iščejo in evidentirajo vsakogar, ki hrani koristne dokumente ali drugo gradivo. Seveda pa je bilo težavno delo opravljeno zlasti povsod tam, kjer so že rekonstruirali nekdanje odbore. Mnogi nekdanji mladinci so se preselili iz krajev svojega prvotnega delovanja, mnoge tovarišice so se poročile in spremenile priimke, mnoge iz seznamov nekdanjih mladinskih aktivistov in članov Skoja pa je bilo treba prepoznavati in iskati le na podlagi skopih podatkov.«

Sicer pa je večji del minulega leta potekel za člane republiškega odbora za proučevanje zgodovine naprednega mladinskega gibanja v Sloveniji ter tudi za odbore na terenu v pripravah na letošnje pomladansko posvetovanje o proučevanju zgodovine SKOJ in mladinskega gibanja v Sloveniji. »V dveh dneh, 16. in 17. aprila, se je zvrstilo 32 referatov. Posvetovanje smo začeli pri-

pravljati predvsem zato, ker smo pri delu ugotavljali, da so nekdanji mladinci sicer pripravili okvirne referate, ki so jih odbori pregledali in dodali, oziroma opremili z manjkajočimi podatki. Tako delo je bilo značilno predvsem za Gorenjsko, pa tudi na Koroškem in na Primorskem so se izkazali. Povsod drugod, kjer odbori še ne delujejo tako zagnano, je večji del nalog opravila samostojna skupina zgodovinarjev tako, da je vsakdo med njimi obravnaval v referatu določeno področje.«

Tam, kjer odbori na terenu dobro delujejo, so referenti pripravili okvirne referate, ki so jih odbori pregledali in dodali, oziroma opremili z manjkajočimi podatki. Tako delo je bilo značilno predvsem za Gorenjsko, pa tudi na Koroškem in na Primorskem so se izkazali. Povsod drugod, kjer odbori še ne delujejo tako zagnano, je večji del nalog opravila samostojna skupina zgodovinarjev tako, da je vsakdo med njimi obravnaval v referatu določeno področje.«

Referate s posvetovanja je mogoče razdeliti v dve temeljni skupini: na tiste, ki zajemajo tematiko na republiški ravni (kot na primer »Mladinska OF« ali pa »Skoj v vojski« in še nekateri), in tiste, ki obravnavajo tematiko, vezano na delo mladine v posameznih pokrajinah in mestih. Če pa upoštevamo različna obdobja delovanja mladinskih organizacij, so bile teme referatov razdeljene na tiste, ki obravnavajo

Ob nedavnem posvetovanju o proučevanju zgodovine SKOJ in mladinskega gibanja v Sloveniji je založba Komunist izdala zbirko slovenskih referatov iz znanstvenega posvetovanja v Zagrebu, ki je bilo posvečeno šestdesetletnici Zveze komunistične mladine Jugoslavije. »Skoj 1919-1945 (prispevki k posameznim obdobjem)« hitro pohaja, saj so bila doslej objavljena dela na to temo le redka.

mladinsko napredno gibanje pred drugo svetovno vojno, njeno delovanje med NOB ter v prvih povojnih letih. »Žal vsi referenti pri svojem delu niso mogli zajeti vseh treh časovnih obdobij in je že sploh uspeh, da so odbori in v prvi vrsti republiški odbor za proučevanje naprednega mladinskega gibanja v Sloveniji pritegnili k delu 17 zgodovinarjev in sedem mladih, diplomantov zgodovine.

»Ob posvetovanju smo izdali tudi knjigo »Skoj 1919-1945 (Prispevki k posameznim obdobjem)«, kjer so zbrani slovenski referati s posvetovanja v Zagrebu, ob šestdesetletnici Zveze komunistične mladine Jugoslavije (SKOJ). Povpraševanje za to knjigo je izredno in naša želja je, da bi tudi referate iz slovenskega posvetovanja objavili v broširani obliki pri eni od založb.«

Na vprašanje, kje v Sloveniji odbori nekdanjih mladincev najbolj delajo, je bil odgovor enak kot pred letom. »Na Gorenjskem so rekonstruirali v letu dni že vse nekdanje odbore in zbrali imena ljudi. Podobno (vendar delo še ni končano) je še na Primorskem. Jasno pa je, da delo v celoti še ne bo kmalu opravljeno. Začetni uspehi so pred nami, na posvetu so se zrcalili v referatih in pohvalno besedo o tem so izrekli tudi trije znanstveniki, sodelavci zveznega instituta za proučevanje naše novejšje zgodovine, ki so bili na

posvetu. Menili so, da smo pri našem delu daleč pred drugimi republikami in pokrajinami, kar seveda vlija pogum za nadaljnje delo. Morebiti velja ob tej priložnosti dodati še razveseljiv drobce, da si je zgodovinarica Anka Miklavčičeva za temo doktorske disertacije izbrala zgodovino mladinskega gibanja v Sloveniji med 1941. in 1943. letom, kar je prva doktorska disertacija na to temo in upati je, da bo po obravnavanju mladinske tematike za njo posegel še kak mlad zgodovinar.«

Vilma Pirkovičeva nam je na kratko pojasnila tudi, kako v osnovi delujejo odbori za proučevanje zgodovine naprednega mladinskega gibanja v Sloveniji. Vsi, tako republiški odbor kot oni v pokrajinah in občinah so neposredno povezani z mladinskimi organizacijami in praviloma povsod, kjer so z mladino dobro povezani, tudi dobro delujejo. »Naše sodelovanje z RK ZSMS pa je naravnost odlično,« je poudarila Pirkovičeva, »Za nas opravijo mladinci vrsto tehničnih nalog, ki jih sami ne bi mogli ter tudi sicer pazljivo spremljajo naše delo.« In prav je tako, saj se morajo mladinci zavedati, da pišemo zgodovino tistega naprednega gibanja, katerega nasledniki so sami, zgodovino, iz katere lahko za svoje delo v današnjem času posrkajo marsikateri koristen nauk.

B. Ž.J.

nih dežel, ki študirajo na različnih ljubljanskih

ve prijateljstva

Drobna črna deklica Flora, pravzaprav **Justina Florinda**, bo medicinska sestra. V Gvineji Bisau, od koder je doma, je po osnovni šoli še dve leti uspešno nabirala znanje na tamkajšnji gimnaziji. Ponudili so ji štipendijo za študij medicine v katerikoli državi. Ni se ji bilo težko odločiti za srednjo medicinsko šolo v Jugoslaviji, saj nekateri njeni rojaki že študirajo v Beogradu in so jo navdušili za šolanje pri nas. Flora preživi ob študiju veliko svojega prostega časa s svojo sotočnico v sobi. Irena, Velenjčanka, študentka psihologije, je svoji afriški prijateljici že razkazala svojo rodno Štajersko. Pa tudi sicer pogosto hodijo z ostalimi stanovalkami iz prvega bloka študentskega naselja v kino, na koncerte in druge kulturne prireditve. Florinda sodeluje v folklorni skupini, kjer so se zbrali nekateri afriški študentje v Ljubljani.

»Kako se vživljam v življenje pri vas? Ljudje so večji-

noma prijazni z mano. Zdi se mi, da imam še največ težav z navajanjem na vaše mrzle zime. Zato pogosto mislim na toplo vreme pri nas doma.« In kadar pomisli na vreme, pomisli tudi na svoje domače, na pokojnega očeta, ki se je bojeval za osvoboditev in neodvisnost njene domovine, na mater in ostale sorodnike. Poleti jih bo spet videla po dveh letih in pol in kar ni mogla skriti veselja, ko smo jo vprašali, kaj bo delala med počitnicami. »Še nekaj mojih rojakov študira v Ljubljani. Mogoče bi vam lahko še kaj več povedal o svojem študentskem življenju **Roberto Barreto**, ki študira na fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo,« nam je namignila Florinda.

»Pravzaprav sem želel v začetku študirati notranje pravo. Toda ko sem prišel v Jugoslavijo, se je izkazalo, da je študij prava pri vas pač prirejen vaši družbeni ureditvi in so mi svetovali, naj se

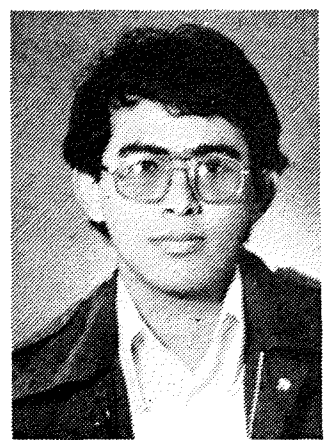
raje vpišem na FSPN. Tako sedaj obiskujem že drugi letnik. V začetku sem se počutil precej izgubljenega zaradi nepoznavanja jezika, ki ga je treba za to vrsto študija res dobro poznati. Kljub tej in še nekaterim drugim težavam sem trdno odločen, da bom študij, ki sem ga začel, tudi dokončal.

Moja domovina je postala neodvisna država šele leta 1974, prej je bila petsto let portugalska kolonija. Naša mlada država potrebuje kadre vseh vrst, še posebno takšne, ki bodo kar največ prispevali k hitrejšemu razvoju in napredku, ki ga je zaviralo večstoletno suženjstvo.

Osnovne zgodovinske in zemljepisne podatke o Jugoslaviji sem prinesel s seboj iz domovine, moji vtisi pa se z bivanjem pri vas iz dneva v dan poglobljajo. Poglobljajo pa se tudi ob mojem študiju, saj sem v prvem letniku opravil izpit iz novejšje jugo-

Justina Florinda in njena prijateljica Irena Pirnat

Abdulla Albohari

slovanske zgodovine. Tako poznam predvojno obdobje, potek narodnoosvobodilnega boja, povojno graditev in samoupravljanje. Samoupravljanje kot upravljanje s sadovi svojega dela je dobro, vendar le, če zares vsi ljudje delajo s polno zavestjo.«

Skrita želja Roberta Barrete je bila, da bi kdaj srečal predsednika Tita. Pred dvema letoma, ko je bil Tito v Ljubljani, je Roberto od daleč res videl moža, ki je tudi Gvineji Bissau pomenil oporo v boju za neodvisnost in je njegovo ime tudi danes najtesneje povezano z idejo neuvrščenosti pri njih in v svetu.

»Po študiju se bom vrnil domov,« nam je rekel **Abdulla Albohari** iz Južnega Jemena, študent drugega letnika elektrotehnične fakultete, »vendar ne bom nikoli pozabil, da sem v Jugoslaviji preživel svoja najlepša leta mladosti. Ko sem doma v Adenu po gimnaziji, po

opravljeni enoletni vojaški obveznosti in po nekajmesecnem učiteljevanju matematike na osnovni šoli napisal prošnjo za študij v tujini, takrat nisem mislil na težave, ki jih tujcu prinašata novo okolje in povsem nov jezik. »Danes pa se Abdulla ne počuti več tujca v Jugoslaviji. Čeprav je kakor vsi tuji študentje opravil šestmesečni tečaj slovenskega jezika, si je največ znanja slovensčine nabral s prijateljstvom s slovenskimi študenti, s katerimi je skupaj prebil že marsikatero prijetno urico, bodisi v klepetu, nogometu, tenisu ali tudi bolj resno – ob študiju. Tudi kakšno slovensko knjigo je že prebral in Delo je njegov vsakodnevni spremljevalec. »Študij ni vse in sploh: študij ni za prisilo, pač pa za dobro voljo,« pravi nasmejani Abdulla. »Rad spoznavam nove ljudi, primerjam življenje tu in tam. Ob energetiki, ki se mi stalno mota po glavi, me zanima zgodovina, razvoj Jugoslavije, Slovenije. Preden sem

prišel sem, sem sicer vedel za Jugoslavijo, nisem pa vedel za njenih šest republik in avtonomni pokrajini, za več jezikov, nisem si predstavljal takšne enotnosti v tej raznolikosti. Podoba vaše družbe je postala v mojih očeh bolj popolna, ko sem sam zaživel v njej. Želim si, da bi bilo tako tudi pri nas... Komaj od leta 1967 smo v Južnem Jemenu neodvisni. Naša vlada si v vseh teh letih razvoja v svobodi in neodvisnosti prizadeva, za ustvarjanje takih pogojev, da bi ljudje lahko živeli čim lepše.«

Misel na dom se pogosto utrne. Včasih ga spremlja občutek domotožja. Toda tu so življenjski načrti, ki bodo te mlade ljudi še nekaj časa zadržali pri nas, potem pa jih bodo, obogatene z znanjem in gotovo tudi z drugimi življenjskimi izkušnjami, vrnili v njihove rodne kraje.

Bojana Žokalj-Jesih

Živa Drole

Mladi v mladinskih organizacijah Selške doline

Biti mlad je tudi odgovorno

Na mladih sloni svet, pravi narodni pregovor. Ta resnica se ponavlja skozi vsa obdobja, odkar obstaja človeštvo. »Narodom, ki imajo takšno mladino, se ni treba bati za svojo prihodnost,« pravi tovariš Tito, ko beseda nanese na jugoslovansko mladino. Na njej je slonela naša revolucija. Vsak mlad rod pa se mora bojevati za napredek, za boljšo prihodnost in srečo, sejati mora bratstvo in enotnost, potrjevati se mora v svojem ustvarjalnem delu in v neizprosni boju za pravice vseh delovnih ljudi. Takšna je pot, po kateri morajo mladi hoditi, če hočejo ohraniti priborjeno svobodo in pravice, če hočejo izgrajevati socializem. Ko postajajo ta načela stvarnost, postavljajo velike zahteve in odgovornosti, prevelike, da bi lahko postale breme za vsakega posameznika. Toda v skupnosti je moč. Naša mladina išče izvir te moči v mladinskih organizacijah, ki postajajo vse bolj številne, v krajevnih skupnostih in v delovnih organizacijah.

Na poti k še lepšemu jutri

V Selški dolini imajo osnovne mladinske organizacije krajevne skupnosti Selca, Dolenja vas, Martin vrh, železniki, Dražgoše in Davča. V organizacijah združenega dela v Železnikih pa imajo mladi svoje osnovne organizacije ZSMS v Alpešu, Iskri, Tehnirici in Niku. Določena oblika združevanja mladih je tudi tamkajšnji Klub študentov. S prvimi nalogami mladincev pa se srečajo že osnovnošolci v svoji mladinski organizaciji. Skupen povezovalac njihovega dela je občinska konferenca ZSMS Škofja Loka.

Za vsakega, ki kaže zanimanje, je v okviru mladinskih organizacij dovolj prostora in dovolj dela, pa naj bo to na kateremkoli področju življenja in ustvarjanja.

Težko je reči, katera osnovna mladinska organizacija je najbolj prizadevna. Res, ponekod se lahko pohvalijo z uspehi, drugje ne, toda to ne sme biti merilo za delitev pohval, ker pogoji dela niso povsod enaki. Vsi pla stremijo za enim ciljem, za čim boljšim jutri svoje družbene sredine. Ne zapirajo oči pred pomanjkljivostmi. Dovolj so kritični do svojega dela, da že to pomeni prvi korak k novim uspehom.

Kot najbolj aktivne so ocenili fante in dekleta iz Dražgoš. »Trudimo se,« pravijo, da bi bilo življenje v naši vasi čim lepše. Naše mlade moči usmerjamo v napredek. Že manjše akcije, kot so popravila osnovne šole, asfaltiranje vaških poti, šolskega igrišča, kopanje jarkov in ne

nazadnje pomoč posameznim družinam pri gradnji so pokazale našo povezanost. Največje plačilo je hvaležnost krajanov. Seveda, ni vedno vse rožnato. Težave imamo pri povezovanju s krajevnimi skupnostjo in SZDL. Tesno pa smo povezani z našo krajevno borčevsko organizacijo. Vsako leto obujamo spomine na našo revolucijo ob pohodu na Jelovico. Vsi smo člani KUD, tesne vezi sklepamo s PS Železniki, med nami so zmajariji, smučarski tekači, imamo divjo ligo v nogometu in kegljaški klub. Ne, dolgčas nam ni, tudi potem, ko je službeni čas za nami.

Nekaj mladih je zapustilo kraj, nadaljujejo zamišljeno. »V Dražgošah ni bilo prostora za gradnjo, zato so odšli.« Bo stanovanjski problem iz leta v leto manjšal število članov mladinske organizacije v Dražgošah?

Mladinske organizacije v posameznih organizacijah združenega dela, v Alpešu, Niku, Tehnirici in Iskri imajo podobne interese, čeprav ne morejo povsod tudi enake pogoje dela. Poleg zanimanja za različne športne aktivnosti, ki bi ga lahko postavili kar za skupni imenovalec tamkajšnje mladine, se ponekod bolj, drugod manj vključujejo tudi v družbenopolitično življenje okolice, v kateri živijo. Le tako, s svojim neposrednim vključevanjem v življenje družbe, bodo lahko spoznali našo skupnost in s svojim delom pripomogli k bogatejši vsebini jutrišnjega dne. Za to pa potrebujejo najprej svoje poklice, in ti zahtevajo vsakodnevno izpopolnjevanje znanja, ki ga prinaša hitri razvoj današnjega časa. Tudi pri tem imajo svojo pomembno vlogo mladinske organizacije, ki svojim članom omogočajo izobraževanje ali izpopolnjevanje znanja. Seveda, ponekod imajo težave, saj brez teh ne gre nikjer. Toda prav vztrajnost mladih, da te težave premagujejo, čeprav bodo rezultati morali biti opazni

Na svoji poti po partizanskih sledih so se mladinci in mladinke ustavili na Prtovcu, da bi obudili spomin na zgodovino tega kraja

še le čez leta, je dokaz, da je vsaka mladinska organizacija vendarle neka opora mladim in ne neka brezpomembna skupnost mladih ljudi.

Enotni v fronti socialističnih sil

Občinska konferenca ZSMS Škofja Loka se zaveda možnosti svojega vpliva

Ob spomeniku padlim borcem na Prtovcu mladi polagajo venec

na osnovne mladinske organizacije, zato si prizadeva, da bi njihovo delo zaživel bolj kot doslej. Minili so časi, ko so bile mladinske organizacije usmerjene zgolj v akcijsko delo: razne čistilne akcije, kurjenje kresov in podobno. Spoznanje na republiškem in zveznem kongresu, da to ni smisel mladih, je preusmerilo delo mladinskih organizacij s poslušanjem za najrazličnejše mladinske probleme. Toda še danes mladi niso povsod in povsem začutili, da prav s pomočjo mladinske organizacije lahko uresničijo svoja hotenja.

Da ne bi bile organizacije mladih samo na papirju! Vse prepočasno prodira med mlade zavest moči in enakopravnosti mladinskih organizacij, vse premalo se bojujejo, da bi bile s svojimi člani zastopane v KS, v samoupravnih organih DO in v drugih družbenopolitičnih organizacijah.

Zakaj? Gotovo se take težave pojavljajo tudi drugod. Ali lahko mlado generacijo opravičimo s hitrim tempom razvoja, ki ji sicer ponuja močno in pestro industrijo, kakršna je na primer v Železnikih, in temu primeren zaslužek, ne pa tudi časa za premislek? Mladi si ustvarjajo visok standard in se zapirajo v kroge svojih družin. Ne vzamejo si vsi časa za mladinsko delo. Šele, ko začutijo problem otroškega varstva in podobno, spet iščejo pot do mladinskih organizacij.

Sploh pa je v Selški dolini opaziti preveč zaprtosti. Posamezne mladinske organizacije ne najdejo mostu, ki bi jih povezoval, vsaka zase pa ne more enotno vleči voza. Mogoče bi bila koristna širša problemska konferenca. Prav gotovo pa bi pojave lokalizma, ki niso še tako pereči, lahko odpravili, če bi zaživel krajevni svet za celo Selško dolino kot rdeča nit osnovnih mladinskih organizacij.

Občinska konferenca

ZSMS se aktivno vključuje v delo družbenopolitičnih organizacij. Sodelujejo s SZDL, z zvezo sindikatov, najbolj pa so povezani z občinsko borčevsko organizacijo. S prizadevanji za čim večje število članov ZK hočejo poudariti, da so mladi komunisti tisti, ki morajo z enotnim glasom vzpodbujati k boju za čim lepši jutrišnji dan. In da ne ostajajo samo pri besedah, organizirajo pri občinski konferenci MDA. Doslej so zabeležili že veliko uspehov: npr. zvezna akcija Samac-Sarajevo, Goričko '77 in Goričko '78, v letu 1979 pa so bili s 50 odstotki brigadirjev na akciji Brkini, kjer so sprejeli republiško priznanje. Mladinsko prostovoljno delo spoštujejo kot šolo samoupravljanja. V njihovih vrstah zorijo člani za vodstvo osnovnih mladinskih organizacij v KS, v DO in v občinski konferenci ZSMS.

V okviru občinske konference so razne komisije. Te ocenjujejo mladinsko delo v osnovnih organizacijah, bedijo nad brigadirji in rešujejo sprotne probleme. Komisija za šport se povezuje s temeljno telesnokulturno skupnostjo, kulturna komisija skrbi za proslave in vsako leto ob dnevu mladosti organizira zbor mladih. Več kot sedemdeset mladincev iz Poljanske in Selške doline ter iz Škofje Loke sestavlja pohodno enoto občinske konference. Skupaj s komisijo za SLO in DSZ organizira seminarje za pohodnike. Noben pohod pa ne gre mimo, da se ne bi povezali z borci.

Zavedajo se, da so starejši usmerjevalci mladinskega dela. Sprašujejo se, ali so osnovne mladinske organizacije res uporabile vse svoje sile, da bi prodrle iz ozkega kroga. Mladi in šport – to je povsem razumljivo. Toda tu je še cela vrsta drugih nalog. Da ne govorimo o zamiranju kulturne dejavnosti med mladimi. Ena slikarska razstava še ne sme uspavati.

»Mladina mora predstavljati nakdanji SKOJ,« poudarja predsednik ZZZB NOV Škofja Loka Ferdo Tolar. »Na prvem mestu bi morala biti družbenopolitična dejavnost mladinskih organizacij. Mladinske organizacije so rezervoar ZK. Vendar je videti, da še ni dovolj osveščenosti, kot da še ni napočil trenutek mladih. Mladina mora začutiti enakopravnost v fronti socialističnih sil.«

Borci si želijo, da jih mladi sprejmejo v svojo sredo, da že pred sestanki staknejo skupaj glave in razpravljajo o tem, kar jih žuli. Dalje želijo široko zasnovan delegatski sistem, da ne bi na teh sestankih srečevali vedno enih in istih mladih obrazov.

Mladina Selške doline se ne boji prihodnosti.

Živa Drole

Prvomajski pohod iz Škofje Loke v Bohinjsko Bistrico na srečanje s tovarišem Titom

NAGRADNA KRIŽANKA

NAMA

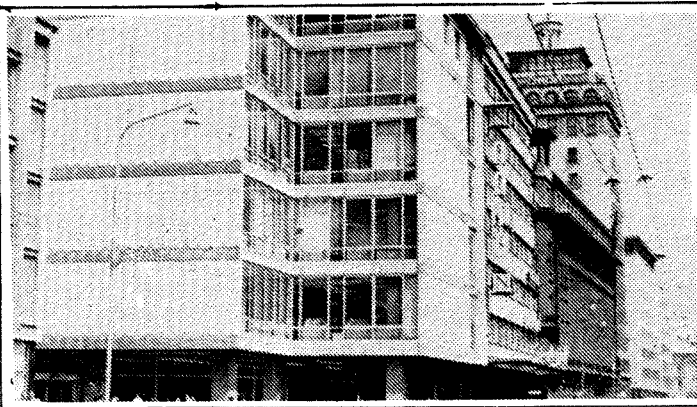
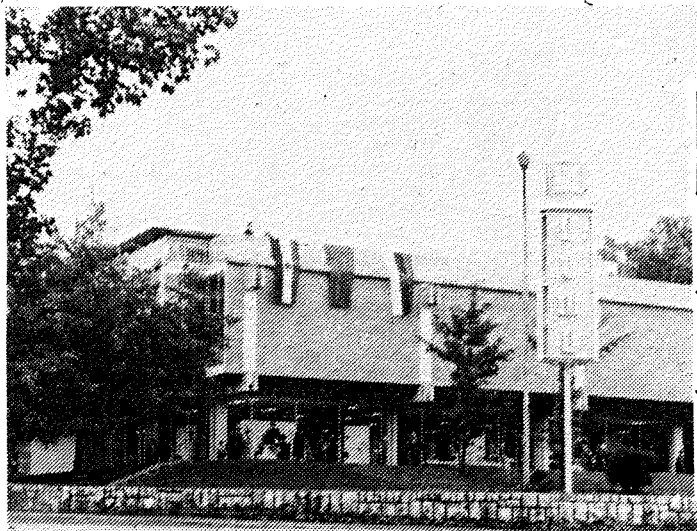
RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

NA ŽELJO ŠTEVILNIH NAROČNIKOV SMO NA STRANI NAŠEGA ČASNIKA SPET UVRSTILI NAGRADNO KRI-
ŽANKO ● VSEM STALNIM REŠEVALCEM JO POKLANJA DELOVNI KOLEKTIV NAMA

REŠITVE POŠLJITE DO 4. JUNIJA NA NASLOV: UPRAVA TV-15, MIKLOŠIČEVA 28, LJUBLJANA ● NA SPODNJI DEL PISMA NAPIŠITE NAMA ● ŽREB BO RAZDELIL TRI LEPE KNJIŽNE NAGRADE

nama

[illegible]

Spomin na dr. Petra

Obiskal sem Dom dr. Aleksandra Gale (Petra) v partizanski bolnišnici pri Ogenjcah, v bližini Loškega potoka. V njem so prikazani dogodki iz NOB. Med razstavljenimi predmeti sem si s posebnim zanimanjem ogledal fotografije ranjenec, ki so ob Senčarjevem izdajstvu tu žrtvovali svoja mlada življenja. Ker nekatere dogodke dobro poznam, posebno pa doktorja Petra, bolničarko Mimico, pa tudi gradnjo same bolnišnice, sem se odločil, da bom nekatere dogodke opisal. Tedaj sem bil kmet in aktivist, delal pa sem po navodilih OF.

Kot se spominjam, je doktor Peter prišel k Beli vodi v začetku junija 1942 z mojim bratom Antonom, ki je bil v ekipi bolnišnice. Ker je Peter vedel, da sem aktivist, me je seznanil o bolnišnici, ki je bila tedaj na Petelinjku nad Segovo vasjo. Naročil mi je, naj zbiramo hrano in druge potrebščine za ranjence. Tedaj je bil Loški potok osvojen in v občinski hiši na Hribu je delovala prava ljudska oblast. Poleg upravnih, socialnih, vojaških in drugih zadev so pod vodstvom Matveža Haceta in aktivista Franceta Koširja iz Travnika izvajali agrarno reformo.

Italijani so bili z razvojem ljudske oblasti na osvobojenem ozemlju seznanjeni in so pripravljali veliko ofenzivo, da bi uničili partizansko gibanje. O začetku ofenzive je bil doktor Peter seznanjen in je z nekaterimi člani bolnišnice iskal kraj, kjer bi bili ranjenci varni pred okupatorjem. Prostor za bolnišnico so našli pri Ogenjcah, ki je bil skrit in dovolj odmaknjen pogledom ljudi. V bližini pa je bila kraška jama, v katero bi lahko skrili ranjence, če bi jim pretela nevarnost.

Doktor Peter se je nato

dr. Aleksander Gala-Peter

vrnil k Beli vodi in nam naročil, naj pripravimo les, hrano, posodo za vodo in kuhinjo ter druge potrebščine. Sli smo na delo, in kmalu je bilo vse pripravljeno, da so lahko zgradili barako za ranjence, kuhinjo in pripravili ležišča v jami.

Ko so v daljavi zaslišali topovske strele, je doktor Peter ukazal prenesti ranjence iz bolnišnice na Petelinjku k Beli vodi. Namestili so jih v Gregčevi hiši, ki je bila najbližja gozdu, nekaj pa so jih prenesli v zasilno barako v Lopati, ki so jo zgradili, da bi tam skrili hrano in druge vrednosti pred okupatorjem. Z ranjenci je prišla tudi bolničarka Mimica. Bila je postavno dekle, oblečena v lepo partizansko uniformo, imela je torbico in pištolo. Obvezovala je ranjence, jih bodrila in jim govorila, da jih

bodo kmalu prenesli v varnejši kraj, kajti nad vasjo in okolico so krožila italijanska letala. Če so opazili, da se kaj giblje, so streljali ali odvrli bombe.

Ko se je zmrčilo, smo se zbrali moški in odnesli ranjence do Kovačevega laza, kjer je bila javka. Od tam naprej pa so jih nosili partizani iz bolnišnice. Ves čas, ko smo nosili ranjence, nas je spremljala bolničarka Mimica in skrbela, da bi se ranjenci dobro počutili.

Naslednji dan smo dobili od Petra novo zadolžitev: pripraviti smo morali več voz za prevoz ranjencev iz Jelenovega žleba k Ogenjci.

Ivan Mulac je preživel tragedijo pri Ogenjci. Okupator ga je ujel in obsodil na dosmrtno ječo. Po kaptulaciji Italije je prišel iz ječe in se takoj spet vključil v enote NOV. Ob otvoritvi Doma dr. Aleksandra Gale-Petra pripoveduje spomine.

Na vozove smo dali lojtnice in nametali nanje seno ali slamo. Z nami je šel tudi doktor Peter. Spominjam se, da je bilo v Jelenovem žlebu poleg ranjencev veliko partizanov in civilnega prebivalstva z otroki, ki so se umikali pred ofenzivo. V mraku smo položili na vozove po dva do tri ranjence in odšli. Približno štiri kilometre smo vozili po položni cesti proti Loškemu potoku, pri Zlati smreki pa smo zavili v reber po strmi in razdrapani poti navzgor. Stene so bile gladke, tako da je mojemu konju spodrsnilo in obtočel si je koleno. Peter nas je spremljal in pazil na ranjence.

Pozno ponoči smo prišli do javke, kjer smo ranjence razložili in jih položili pod smreke. Od tam naprej pa so prevzeli skrb zanje partizani iz bolnišnice. Znano mi je tudi, da je bila bolnišnica preskrbljena s hrano in vodo za več dni. Imeli so tudi več glav goveje živine, tako da bi ofenzivo lahko preživel.

Dne 30. julija so Belo vodo obkolili Italijani, ker je bilo izdano, da so ljudje podpirali partizane in da so bili ranjenci v vasi. Italijani so bili zelo kruti: požgali so vas z zažigalnimi bombami, pobrali tri Gregčeve in tri Valentinove fante in jih v gozdu postrelili.

Dne 31. julija je bila izdana bolnišnica pri Ogenjci. Tretjega avgusta je prišel k Beli vodi doktor Peter. Z njim je bil neki partizan. Bil je razočaran, ker ni našel več lepe vasice, ampak pogorišča, pepel in dim. Vaščani smo se umaknili v gozd za vasjo. Živino smo privezali kar k smrekam. Rešili smo nekaj krompirja in kislega zelja. To je bilo vse, kar nam je ostalo za preživljanje. Peter je bil

Mimica Čepon - bolničarka. Ustregla je želji ranjenih borcev, ki so se dogovorili, da se rajši sami žrtvujejo za domovino, kakor da živi pridejo v roke okupatorju. Zadnja je padla junaške smrti, ko si je sama vzela življenje.

izčrpan in žalosten, da se mi je smilil. Povedal je, da so Italijani odkrili bolnišnico, pobili ranjence, požgali barake, z bombami pa uničili jamo, v kateri so bili ranjenci. Pripovedoval mi je, kako je bil skrit pri Mrtalozu v skalovju, nedaleč od italijanskih vojakov. Niti ganiti se ni upal. Šele ko so odšli, je lahko šel iz skrivališča. Dal sem jima pečenega krompirja, kislega zelja in mleka, da sta se tako vsaj malo opomogla. Svetoval sem jima, naj previdno hodita, da ju ne bi kdo videl, kajti ljudje so bili zelo

Ciril Vidmar-Vinko. Ob napadu Italijanov na bolnišnico je v dogovoru z drugimi ranjenci prav tako kot bolničarka Mimica skušal ustreči želji drugih ranjencev. Ko so se Italijani približali jami, sta jih z Mimico zadrževala, dokler jima ni zmanjkalo streliva. Ohranil je nekaj nabojev, zadnjega za sebe.

prestrašeni in bi se lahko zgodilo, da bi ju kdo izdal.

Potem doktorja Petra nisem več videl, saj sem odšel tudi sam k partizanom. Po vojni pa me je večkrat obiskal in vedno sem ga bil vesel. Zelo sem mu hvaležen, ker je napisal tri knjige o dogodkih, ki so se odigrali med NOB. Še posebno pa sem vesel, ker se je RTV odločila, da bo snemala nadaljevanke o bolnišnici pri Ogenjcah.

Janez Mikulič

9

Vlado Kresnik

Zapiski iz vojnega ujetništva 1941-45

Postopoma so zasipavale kotlino, dajale zatočišče čredam rejenih podgan, med praženjem pa so proizvajale različne odteneke smrada, ki ga je veter raznašal naokrog.

Tega dne je veter vlekel v sovjetski geto. Spremljal nas je s smradom iz smetišča, ko smo korakali k sovetom.

Francoskih zdravnikov ni bilo zraven. Odklonili so sleherni stik s sovjeti. Naj se Jugoslovani in Poljaki, Slovani pečajo z ruskimi ušivci - tako nekako se je dalo razumeti njihovo stališče. Nemška taboriščna uprava je njihov nacionalni kompleks gentlemansko sprejela. Kmalu zatem smo bili vsi v taborišču polni uši, tudi francoski zdravniki.

Bolniški revir sovjetskega taborišča je bil navadna baraka s pogradi v tri nadstropja. Nobenih sob, pol barake en sam prostor, v katerem je mogočno dišalo po razkužilu. Tla in stene in okna so bila sveže pomita, tako kot to delajo ugledne kasarne pred cesarskim obiskom. Nemec - komandir revirja je očitno imel izkušnje. Tudi naš obisk je obravnaval skoraj po cesarsko.

Ob oknu je stala miza, na njej garnitura brizg in navaden gorilnik, na katerem je vrela voda. Plamen gorilnika in prajeno grgranje vrele vode sta bila edina glasnika živga. Ljudje v prostoru so bili nemi, otpeli. Sanitetsko osebje sovjetskega revirja je čakalo v vrsti. Sprejeli so nas z nezaupljivimi pogledi. Med njimi seveda nepogrešljivi prevajalec. Njegova nemščina je bila enaka priročniku za nočnega čuvaja: nekaj besednih pojmov v temi. Kako bi naj tudi bilo drugače. Bil je študent orientalistike, toda Nemci so ga postavili za prevajalca, češ saj je vseeno, kako prevaja, glavno je, da je formalno stvar urejena.

Tri dni je mimo nas defilirala neskončna vrsta sovjetov. Kost in koža, malo mišičja in zelo malo krvi. V posameznih primerih ni še tako uporno iskanje za krvjo nič zaleгло. Čudili smo se, kaj sploh drži te ljudi pokonci.

Sovjetski sanitejci so se omehčali. Nurašeb Kanapja, felčer mi je dejal, da so nas sprva imeli za kolaboracioniste. Njegove poševne oči so sijale prijazno. Doma ima ženo in ribjonka, a na varnem sta. Globoko zadaj za Kaspijskim jezerom je doma, v Turkmeniji; tja fašisti nikoli ne bodo prodrli, vojno bodo - prej ali pozneje - tako in tako zgubili.

Pokazali so nam bolnike. Sestradanci. »Lazaretska oskrba« z nekaj injekcijami glukoze jim ne bo zlepa mogla povrniti dvajset-trideset kilogramov, če ne bodo dobili kaj jesti. Pegavica? Nurašebove poševne oči so se žalostno nasmehnile. Ne. Med njegovimi bolniki ni pegavičarja, kdo ve, odkod te vesti. Uši so sicer imeli, nalezli so se jih med potjo, ko so jih Nemci gnali po Germaniji iz prehodnega taborišča do taborišča. Lakota in navadne infekcije - to je njihova smrt. Če bi šlo resnično za pegavico, potem mora cela vzhodna Germanija imeti pegavico, uši so sovjeti staknili namreč tam.

Peljal nas je v vmesni prostor, na meji obeh polovic barake. Zidana korita in pipe s tekočo vodo so iz prostora narejali umivalnico. Po tleh so bili naloženi mrličji, pripravljeni za odvoz v mrtvašnico. Tu se je začel sprevod, ki smo ga mogli občasnó opazovati iz našega lazareta. Občasno. Mrličje so tu najprej kopicili dva tri dni, hladno vreme je ustrezalo postopku. Doktor mrličev niso odpeljali iz barake, so jih vsaj nekaj imeli na seznamu živih. Zaradi obrokov hrane, je pojasnil Nurašeb. Ta »presežek« hrane so razdelili med še

žive, vse skupaj je bilo tako in tako premalo. In komandir revirja - Nemec ni nič rekel, čeprav je vedel za goljufijo. On je bil »harošij«, strpen.

Boj za obstoj je imel v getu torej posebne oblike. Mrliško pregledništvo kot socialni postrežek, kot preskrbovalna služba; v sistemu, ki ubija z zanesljivostjo v petindevetdesetih odstotkih. V takem sistemu ne spremeni nič tudi komandir, ki se kaže humanega, njegova osebna strpnost je bila alibi in zunanost ubijalskega sistema.

Naši zdravniki so odšli k štabnemu zdravniku. Dovolil naj bi, da bi odnesli v sovjetski revir nekaj hrane, kolikor bi je mogli nabrati pri naših ljudeh.

Privolil je v našo pomoč sovjetskim bolnikom. Ni bilo mnogo, kar smo mogli nabrati med našimi bolniki. V nekaj paketih, ki smo jih nesli s seboj v sovjetski revir, je bilo več simbolike solidarnosti kot resnične učinkovitosti.

Slovo je bilo po treh dneh pobarvano z otožnostjo. Ali so bila to čustva, kakršna se izcimijo sama po sebi ob robu grobovja? Kdo bi vedel.

Nurašeb mi je v roke porinil droben zavitek v slovo. V njem je bil svilen šal, pisan kot turkmenske rože. Na šalu je bila pripeta petokraka s srpom in kladivom. Nikoli več se nisva videla. Nemci so sovjetske ujetnike gnali po delovnih poveljstvih in sled za posameznikom je zginjala kot stopinja v pesku med viharjem.

Jugoslovanski zdravniki so se ustalili v taborišču. Kirurg - poročnik doktor Duško Obradović je organiziral kirurško službo in vsa leta reševal bolnike. Polkovnik doktor Mirko Tucaković, internist-ftizolog je skrbel za rentgenske preiskave. Neutrudno je odkrival primere zahrbtnje

Grenka pot v izgnanstvo

V Prlekiji živi še precej občanov, ki se z največjo grenkobo v srcih spominjajo na razdobje, ko je kljukasti križ zasenčil naše kraje, to je zlasti na april in maj 1941, ko jih je zločinski okupator s culico v roki pogнал v svet.

Deveti maj ni samo obletnica veličastne zmage, dan našega ponovnega rojstva, je tudi najstrašnejši dan v življenju marsikaterega občana v Prlekiji, saj je 9. maja 1941 moralo zapustiti svoje domove v Ljutomeru in okolici 150 otrok, starcev, žena in moških.

Rok za pripravo za odhod od doma je bil običajno 10 minut. Aretirani so morali v tem kratkem času zbrati le 10 kilogramov težko prtljago in 500 dinarjev gotovine na osebo. Vse ostalo je moralo ostati v stanovanjih za nemški rajh. Nad vsem tem so kruti in naduti žandarji imeli natančen pregled. Ta skromna prtljaga je bila tedaj vse naše premoženje. S tem naj bi se preživljali v pregnanstvu.

Zbirno mesto aretiranih je bila bivša meščanska šola v Ljutomeru. Tam so tudi zaslivali aretirance. Glavni namen je bil, da bi nesrečniki podpisali izjavo, katere prevod je bil v slovenščini tak: »Podpisani izjavljam, da prostovoljno zapuščam Spodnje Stajersko oziroma nemški rajh, se odpovedujem vsemu svojemu imetju za sebe in za svoje pravne naslednike v korist nemškega rajha, ter se obvezujem, da se ne vrnem nikdar več na Spodnje Stajersko oziroma v nemški rajh.«

Kljub temu da so grozili z ustrelitvijo vsakega, ki ne bo podpisal izjave, je bilo več primerov, da so aretirane žene in moške odklonili podpis. Glede na takratne razmere lahko ocenjujemo, da so bila ta dejanja v Prlekiji dokaj hrabra in so pomenila pravi upor.

Ob straneh je bila telovadnica postлана s slamo. Jokali so otroci in žene, pa tudi moške, saj so bili oropani doma in prepuščeni veliki negotovosti. Iz nasprotne strani so prihajali glasni zvoki nemških koračnic.

Družina je postajala vse bolj pestra. Med nami so bili zastopniki različnih poklicov: delavci, viničarji, kmetje, obrtniki, učitelji, uradniki, upokojenci, trgovci in duhovniki. Ze od tega trenutka je bila večina revežev, od takrat naprej pa so postali popolni reveži prav vsi. Nekateri so imeli s seboj po enega ali dva kovača, nekateri samo culico, nekateri pa nič, ker niso smeli nič odnesti iz svojega doma.

tuberkuloze, enega najresnejših zdravstvenih problemov med Jugoslavlani. Ortoped doktor Pavle Pavičević je pomagal doktorju Obradoviću pri kirurških operacijah in vodil ambulanto. In ne nazadnje internist doktor Miodrag Miladinović, poročnik, pri katerem sem se naučil največ interne medicine.

Skrb za jugoslovanske bolnike v baraki št. 23 je prevzelo deset fantov sanitetske podoficirske šole iz Niša. Vsa centrala jugoslovanske protifašistične ilegale se je neprestano gibala tako rekoč med njimi, ob njihovi prisotnosti, ne da bi tudi za hip bila nastala vrzel v varnostnem sistemu našega delovanja. Nasprotno, nekateri so aktivno delovali v naših vrstah.

K nam v lazaret je zahajal pravnik Pit. Bil je ena vidnih osebnosti francosko-belgijske sekcije protifašistične ilegale. Okrogličen, zgovoren, vedno s pipo v ustih, ki ponavadi ni gorela. Kot nasmejana stran medalje za neustrašnost. Poleg mošnje s tobakom je v žepu nosil kavo. Nescafe ali nekaj podobnega, iz ameriškega paketa. Razdajal je kavo, mi smo tiste prve zime ujetništva dajali vodo, mizo in stol – pa je pogovor tekkel ob srebzanju in dimljenju.

Pit nam je prinašal vesti z bojišč, pa tudi z delovnih poveljstev. Množila so se poročila o nehumanih ravnanjih z ujetniki, o uporih posameznikov, o ponesrečenem begu. Nemci so postajali oholi. Časopisje je prinašalo slike o »untermensch«, slike o »manjvrednih ljudeh«. Podobe ljudi iz zasedenih dežel. Nemška armada je napovedovala zlom sovjetske armade in se pripravljala na »skok« preko Kavkaza v osrednjo Azijo, kjer se bodo sešli z Japonci. Nemci so se že počutili gospodarje Evrazije.

Na posameznih poveljstvih, pa tudi v

Ob 22.30 je zadonelo med jokom otrok in žena povelje za odhod. Množica 150 trpihov se je dvignila. Zadoneli so novi kriki in joki. Matere so vzele v naročje otroke, moške so se natovorili z ostankom družinskega imetja. Nekateri pa so bili brez vsega. Vse se je pomikalo v največji žalosti proti vratom. Nastopil je strašen trenutek začetka potovanja v brezdomstvo, v neznani svet.

Izgnanci so zasedli sedem tovornjakov. Šoferji so vozili počasi. Nikjer v mestu ni bilo videti žive duše. Prav gotovo bi radi priskočili k nam naši preostali slovenski prijatelji ter nam v zadnji pozdrav pomahali z roko, pa to ni bilo mogoče. Vozili smo proti Ormožu. Zelo nas je zeblo. Nič nismo vedeli, kje bo zadnja postaja prve noči, ki nas je vodila v neznano.

Ura je bila pol treh zjutraj. Avtomobili so se ustavili. Ukazali so nam izstopiti. Poveljnik transporta je določil zbor za vse. Nastala je grobna tišina. S pištolo v rokah je izjavil: »Sedaj ste svobodni, če pa se kdo izmed vas vrne, bo takoj ustreljen.«

Prišli so hrvatski policisti, ki so nam rekli, da ni nikjer za nas prenočišča. Tudi na kmečkih skednjih nismo smeli pustiti otrok, da bi si vsaj malo odpočili.

Varaždinci so nam grozili: Trdili so, da smo gotovo nekaj zakrivali, da smo člani Sokola, katere tudi oni preganjajo. Nismo smeli biti na varaždinskih ulicah. Napolnili smo železniško čakalnico, ki je nudila strašen prizor.

Ob 14. uri smo nadaljevali naše bedno potovanje z vlakom, ki je krenil proti Zagrebu, kamor smo prispeli ob 17. uri. Policija nam je grozila, da nas bodo postrelili, če v dveh urah ne zapustimo kolodvora.

Zapustili smo Zagreb ter se napotili proti Ljubljani. V Dobovi smo prebili noč v prostorih mlekarne. Betonska tla so bila postлана s slamo.

V nedeljo, 11. maja 1941, nam je uspelo dobiti dovoljenje za potovanje v Ljubljano. Prišli smo med ljudi, ki so sočustvovali z nami, kar je pomenilo za nas veliko olajšanje. Znašli smo se v drugem svetu. Na Rdečem križu smo iskali pa tudi dobili najnujnejšo pomoč v hrani in prenočiščih.

Težko je bilo sprejemati miloščino, najtežje pa poslušati jok lačnih otrok, ki so zahtevali kruh. Bedno, zelo bedno je bilo to življenje. Može in fantje pa smo prav kmalu našli pot do Osvobodilne fronte, ki je bila naš edini rešitelj.

Rado Pušenjak

taborišnih barakah so se začele oblikovati odporniške skupine. Ko so dnevno odhajale na delo zunaj taborišča, so prihajale v stik z raznorodnimi civilnimi delavci, ki jih je nacistični ekonomski stroj vozil iz zasedenih ozemelj v Nemčijo. Priliv civilnih delavcev iz Francije je bil množičen. V Franciji se je bil izoblikoval organizirani protifašistični odpor, imenovan Résistance, vezan na ime generala De Gaulle. Prek civilnih delavcev je Résistance vdiral na rajharsko ozemlje in v ujetniška taborišča.

Na Balkanu se je razvnela osvobodilna vojna. Tito, partizani! Nemci so poskušali omalovaževati osvobodilni boj jugoslovanskih narodov, toda ugled Jugoslovancov je v internacionalnem okviru ilegale naraščal. Pita je včasih zaneslo. Začel se je učiti srbohrvaščine in pritisikal je na nas, naj zbežimo k partizanom v jugoslovanske gozdove. Nabavljali smo kose civilne obleke in kovčke – nazadnje je taboriščna ilegala naš pobeg dala z dnevnega reda. »Osvobodilni boji« s kolajnami bomo preživeli v taborišču, so dejali. Čeč v objemu ponarejevalne tehnike ilegale, kamor je zdrknul, ker je delal pri rentgenu in iznašel načine, kako se da iz bolnih organov ponarediti kopije za zdrave ljudi. Mirko Tušek, študent prava iz Ljubljane, se je zagrizel v umetnost propagande. Februarja 1942 ga je prineslo z delovnega poveljstva v taboriščni lazaret in iz nič, na podlagi vesti iz virov francoske Résistance je začel izdelovati naša, jugoslovanska osvobodilna poročila. Meni so naročili, naj začnem iskati zvezo s sovjetsko boljševiško organizacijo v taborišču.

S temi malenkostmi je ilegala pritisnila na naša ramena in zagotovila, da bo naše bivanje v taborišču pestro. In navsezadnje – jugoslovanski gozdovi tudi niso leža-

Naši partizanski znaki

26

Odličje partizanov zahodne meje naše slovenske domovine

Ne bi bilo pošteno, če bi se kot pisec teh vrstic v okviru predstavljanja slovenskih partizanskih odlikovanj in spominskih znakov opredeljeval o tem, kateri znak je bolj ali manj lep. Tudi ni najpomembnejše, kakšen je znak, pač pa tisto, kar nam pove. Toda danes ne morem mimo tega, da ne bi zapisal, da je z znakom Briško-beneškega odreda nastalo eno najlepših tovrstnih odličij na Slovenskem. Izdelano je v obliki prave medalje. Nosili jo bodo tudi italijanski partizani za mejo in nikogar izmed njih ne bo treba biti sram pred sonarodnjaki, ko bo nosil pripeto to lepo medaljo.

Spominski znak Briško-beneškega odreda vam lahko predstavljam zahvaljujoč pomoči tovariša Emila Železnikarja. Domicilni odbor Briško-beneškega odreda je namreč na svoji seji 21. januarja letos sprejel pravila o ustanovitvi in podeljevanju spominskega znaka Briško-beneškega odreda, ter pravila o ustanovitvi in podeljevanju »znaka priznanja« Bri-

ško-beneškega odreda. Do spominskega znaka so upravičeni vsi pripadniki nekdanjih enot Briško-beneškega odreda in Operativnega štaba za zahodno Primorsko. Za padle ali že umrle borce bo znak lahko prevzel najbližji sorodnik. Odbor še ni začel s podeljevanjem, vendar bo večina znakov razdeljena že letos in to praviloma slovesno na proslavah in tovariških srečanjih. Na težki srebrno-sivi medalji je okoli peterokrake zvezde napis »Briško-beneški odred – OŠPZ«. Pod njo sta letnici 1943–1945. Za zvezdo je obris hribov z Matajurjem, nad njim sta zastavi. Sprednja simbolizira enote, zastava v ozadju pa sodelovanje briškega in beneškega ljudstva – aktivistov ter furlanskih in italijanskih partizanov v teh krajih. Na levi strani sta roka s plamenico in roka s puško. Prva ponazarja klic na oborožen upor, hkrati pa simbolizira politično in kulturno dejavnost bojnih enot in zaledja; roka s puško pa predstavlja vojaški boj enot, ki so se bojevale na skrajnih zaho-

dnih mejah slovenske zemlje in tako omogočile, da je zasijala rdeča peterokraka zvezda tudi na desnem bregu Soče. Na drugi strani medalje sta dve lovorovi vejici, nad njima je vtisnjena zaporedna številka znaka in spodaj prostor za vgraviranje imena borca. Medalje vise na primerno velikem trikotnem traku v slovenskih narodnih barvah. Tako tudi trak pripoveduje o enoti slovenske partizanske vojske, ki se je bojevala na skrajnem zahodu naše domovine.

Se o »znaku priznanja«. Je povsem enak, kot so borčevski znaki, le da je bronasto rjave barve in ima na zadnji strani besede »v znak priznanja«. Znak priznanja je odličje za razvijanje in negovanje narodnih in revolucionarnih tradicij, za krepitev SLO in družbene samozasčite, za zgledno in dolgoletno delo v teritorialni enoti, ki nosi ime odreda, ter za ohranjanje slovenstva v zamejstvu in za negovanje sožitja v skupnem življenju slovenskega in italijanskega naroda. Tudi »znaki priznanja« so oštevilčeni. Izdelanih je bilo 1000 spominskih znakov za borce in 200 bronastih medalj za priznanja.

Dodajmo še, da je prav, da se partizanski spominski znak in »znak za zasluge« med seboj razlikujeta. Kakršneoli mirnodobske zasluge – naj bodo še tako visoke – se ne morejo primerjati s tistim, kar je preživel pod odredno zastavo v vojnih časih samo borec. Partizanski spominski znaki sodijo samo na prsi borcev, če bodo postali splošna odličja, bodo izgubili svoj pomen. Briško-beneški odred je izdal tudi zlato, srebrno in bronasto značko, ki bo dobrodošla vsem, ki so jim vseh značek s tematiko narodnoosvobodilnega boja. Janez J. Švajncar

Sprednja in zadnja stran medalje Briško-beneškega odreda in operativnega štaba za zahodno Primorsko

li za sosednjim hribom. Ko smo ogledovali zemljevid, ki ga je prinesel Pit, smo na njem izračunali nad tisoč kilometrov značne linije do jugoslovanskih meja. V značno pot pa so se vgrajevali skoraj neprebojni obljudeni kompleksi, vmes Svarcvaldsko gorovje in obronki Alp.

Ilegala je dobivala krila, ki so nas nosila vedno stabilneje. Dobili smo prakso v medsebojnem povezovanju. Ilegalne pogovore smo opravljali mimogrede, ob kavi in cigaretah, med vsakodnevnim čevčanjem. Edina vez organiziranosti je bilo dejstvo, da je vsak od nas natanko vedel, s kom in o čem mora razpravljati, in razprave so bile kratke. Nobenih sestankov klasičnega tipa, ti so v kratkem obdobju, ki je trajalo nekako do velike bitke pri Stalingradu, postali praktično neizvedljivi.

Nemci so slutili, da se proti njihovi srovosti rojeva upor. Pogosto so uprizarjali preiskave posameznih barak. V žargonu ilegale se je za te akcije udomačil francoski izraz »la fouille«; v izgovorjavi zveni beseda po jugoslovansko »fuj«, in si je ni bilo težko zapomniti.

»La-fuj« je udarjala očitno vselej namensko. Iskali so civilne nemške marke takrat, ko jih je bilo na notranjem taboriščnem tržišču dovolj v obtoku. Stikali so za elementi civilnega okolja, za obleko in obutvijo, kadar so prihajali večji in manjši transporti ujetnikov. Iskali so tehniko ilegale, radijske sprejemnike in pisalne stroje, kadar je taboriščna propaganda doživljala svoja zmagoslavja. Izvedba »la-fuj« je bila po nemško bliskovita: barako so obkolili oboroženi vojaki, v prostore barake so vdrl preiskovalci. Sledila je osebna preiskava, premetavanje slamnjač, trkanje po inventarju in stehnah. Po »la-fuj« je bila baraka znotraj videti kot po potresu.

V taboriščni komandaturi in tudi v centrali Abwehra je ujetniško osebje (predvsem Francozi) pometalo, čistilo in opravljalo služabniške posle za nemško oficirsko in podoficirsko gospodo. Mnogo je bilo med Francozi članov Résistance. Njihova naloga je bila, imeti pregled nad načeti abwehskih »la-fuj« in pravočasno sporočiti, kam namerava »la-fuj« udariti. Takoj so morali obvestiti centralo Résistance, odkoder so nemudoma prhnili v vse smeri kurirji in obvestili člane ilegale po barakah, da pride »la-fuj«.

La-fuj je bil vselej preizkusni kamen protifašistične ilegale, njene moči in realne prisotnosti. V štirih letih ni bilo primera, da bi Abwehr z »la-fuj« imel uspeh. Varnostnoobveščevalni sistem ilegal je bil vsolej hitrejši.

Zoranova vrečka iz Celja bi za današnje pojme elektronike bila nekoliko staromodnen illegalen komunikacijski element. A takrat, pod pogoji nacistične obsedenosti, ki je gnala milijone ljudi v barbarstvo, je bila osmojena vrečka dokument drzne volje in upornosti. Hoteli smo ga obraniti. V Celju – smo si predstavljali – bo po vojni uokvirjen visel v galeriji rekvizitov osvobodilnega boja.

Spravljen je bil v omari med zdravili v baraki 23.

V biro je smuknil kurir Résistance.

»La-fouille!« je dejal in zginil.

Od trenutka obvestitve do prihoda Abwehra je minilo včasih pet, včasih deset minut.

Skočil sem k omari in izvlekel vrečko izpod steklenk in škafelje. Kam z vrečko? – vprašanje, takrat bržkone življenjskega pomena. Požreti ga? Nemogoče. Sam pogled na okorno gmoto papirja, pa se želo-dec obrne.

Se nadaljuje

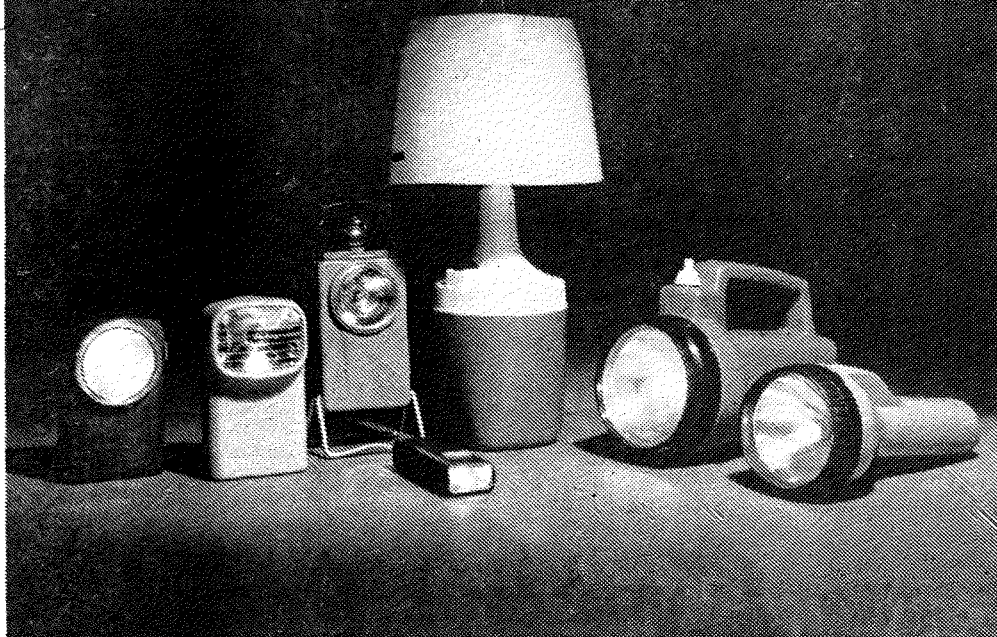
svetilke svetiljke

ZMAJ

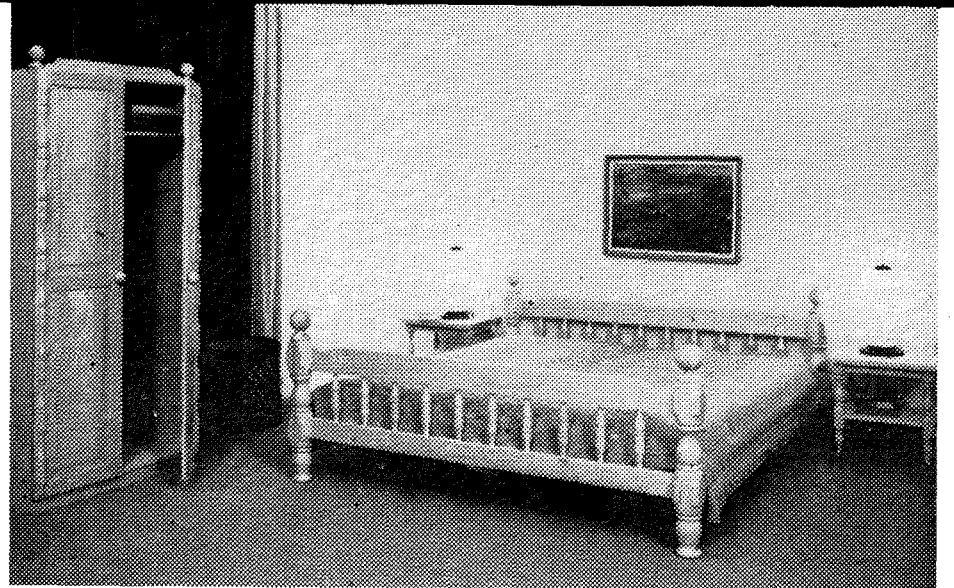
lastna proizvodnja vlastita proizvodnja

Iskra, baterije Zmaj n.s.o.a.
Ljubljana, Stegne 23

STRUŽENO POHIŠTVO

Naraven les s svojo strukturo in barvo daje toplino in svojstveno prijetnost stuženemu pohištvo, ki s svojo bogato obliko sprošča in osvobaja človeka v domačem ambientu. Struženo pohištvo s svojimi razkošnimi oblikami in dimenzijami poudarja trdnost in trpežnost, z barvami pa nam pomaga pri usklajevanju in požitvi prostora.

Struženo pohištvo, ki zajema omare in postelje z nočnimi omaricami s svojo uporabno funkcijo omogoča prilagajanje prostoru po širini in višini ter namenu. Služi nam lahko za vsakdanji počitek, prijeten oddih na dopustu, vikendu ali hotelu.

Struženo pohištvo je izdelano iz prvovrstnega masivnega smrekovega lesa, površinsko obdelano v naravni barvi lesa ali z lužili in lakirano s prozornim nitro lakom polmat izvedbe.

Prodajajo v poslovalnici LIP Bled na Rečici, tel. (064) 77-161 in številnih trgovinah s pohištvo

**lip
bled**

lesna industrija

64260 bled ljubljanska c. 32

telefon: 064-77661

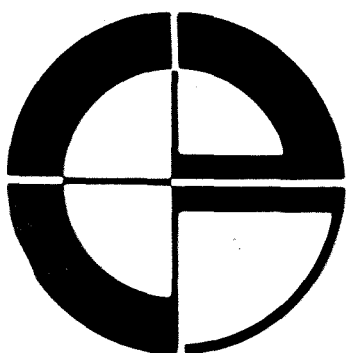
telegram: lip bled

telex: 34 525 yu lipex

SOB

**SPLOŠNA OBRT BEŽIGRAD
LJUBLJANA, SAMOVA 12a**

STAVBNO KLJUČAVNIČARSTVO ● MONTAŽA CENTRALNE KURJAVE ● VODOVODNA
INSTALACIJA ● STAVBNO KLEPARSTVO ● MONTAŽA ZUNANJIH CEVOVODOV ●
MONTAŽA OKEN IN VRAT ● POLAGANJE PODOV ● SLIKANJE PLESKANJE IN
POLAGANJE TAPET ● ŠIVANJE ZAVES ● MONTAŽA ZAVES IN KARNIS ● TAPECIRANJE

SOZD

emona ljubljana

proizvodnja

- kmetijska, živilsko-predelovalna, vinogradništvo, sadjarstvo, Kmetijski kombinat Ptuj, Mesna industrija Zalog, Tovarna močnih krmil, Ribarstvo, Pekarna Center

**turizem in
hotelirstvo**

- turistična agencija Globtour
- Emona Hoteli: Bernardin in Riviera Portorož, Hotel Slon, GH Union in Holliday Inn Ljubljana, Hotel Evropa Celje, Hotel Slavija Maribor, Hotel Turist Ilirska Bistrica, Zdravilišče Terme Čatež, Grad Mokrice, Ptujске toplice

trgovina

- 86 marketov, 386 klasičnih in specializiranih prodajal, 8 blagovnic, 3 Emona centri, Maximarket, Supermarket Ljubljana, Maribor, Osijek, Centrimerkur, Merkur Beograd
- izvoz-uvoz, zastopstva inozemskih firm
- oskrba ladij, jaht in letal

inženiring

- projektiranje in izvajanje kompleksnih inženiringov za kmetijstvo, trgovino, skladišča

Park. Urejene stezice. Klopce. Trim steza. Eno samo zelenje.

Sprehodi! Aktiven počitek, kot temu pravijo na Dobrni. Tako zaposleni, kot zdraviliški gostje.

Med njimi smo se pogovarjali s tremi člani ZZB NOV in jih povprašali, kako se počutijo v Zdravilišču Dobrna in zakaj prihajajo prav na Dobrno.

Jagoda LUGOVIČ, prvoborka iz Hercegnovega: »Sem prihajam že deset let, predvsem zaradi izredne klime. Ta vlija moč, tu odlično spim. Okolica je čudovita, terapija izredna.«

Stana BREZAR, članica KO ZZB Ledina, Ljubljana Center: »Prvič sem na Dobrni in moram priznati, da mi je tu bolj všeč kot v drugih zdraviliščih. Zdravilišče Dobrna so mi priporočili zaradi kvalitetne terapije. Odlično imajo urejeno recepcijsko službo, tako se

»Zagotoviti moramo še več sodelovanja z gosti in tu so pomembne predvsem razne prireditve. Vsakih štirinajst dni organiziramo sprejem za goste, ogled in predstavitev zdravilišča, kratek kulturni program in zabavo do 23. ure. Jeseni bomo imeli posebne večere vsak konec tedna s predstavitev štajerskih jedi in zabavnim programom. Za zdraviliške goste organiziramo izlete, kinopredstave, obisk gledaliških predstav in redna predavanja s področja medicine, predavatelji so znani specialisti. Zdaj bomo ob četrtkih namesto redne večerje v neposredni bližini hotela organizirali tudi piknike, ob praznikih pa slavnostne večerje. Tu so še mesečni nastopi folklorne skupine iz Celja in promenadni koncerti v glavni sezoni.«

Veliko sta povedali o življenju v zdravilišču, zdaj pa vam naj ZDRAVILIŠČE DOBRNO nekoliko podrobneje predstavimo.

Zdravilišče zajema Hotel Dobrna, Zdraviliški dom ter dependansi Zagreb in Beograd.

HOTEL DOBRNA (B kategorija) je bil zgrajen pred dvema letoma. Ima devet nadstropij (tri dvigala za goste), 218 postelj (114 enoposteljnih, 46 dvoposteljnih – od tega 33 z balkonom, 12 francoskih ležišč in dodatna ležišča. V vseh sobah so kopalnice in WC (banje ali tuši), telefon in radio. Gostinski prostori

premorejo kar 500 sedežev. Tu so restavracija, narodna restavracija, kavarna, snack bar in klubski prostori. Hotel ima še dvorano za predavanja s 57 sedeži, štiristezno avtomatsko kegljišče in frizerski salon.

ZDRAVILIŠKI DOM razpolaga s 154 posteljami, Zagreb 80 in Beograd z 51 posteljami.

V Zdravilišču Dobrna zelo uspešno zdravijo: **ginekološke, ortopedske, revmatične in nevrološke bolezni ter različna posttravmatska in psihonevrotična stanja.**

Medicinsko-terapevtski del:

– Medicinski center: zdravniki specialisti – fizioteri, ginekologi, internisti, ortoped

laboratorij

– balneoterapija: kabine s termalno vodo (36,5° C), smrečne kopeli, kabine za blatne in močvirne obloge, kabine za blatne in močvirne kopeli, kabine za podvodno masažo, galvanske kopeli, Hubbardova kad, Hauffove – izmenične kopeli, Kneippovi polivi, biserne kopeli, solne kopeli, Štanger kopeli in hidroginastika.

– fizioterapija: individualna insistirana in skupinska razgibavanja

– elektroterapija – modularni tokovi (jonomodulator, diadinator, sonomat z galvanomatom, galvanizacija, jontoforeza z zdravili)

– elektrostatusi
– elektrostimulacije
– fototerapija – UV, so-lux, IR, dina-diaterm ali to-

plotna masaža, kratkova-lovna diatermija, UKV, mikroval, termomatik in mikroterm.

hajajo iz globine od 500 do 1.200 metrov. Voda ima temperaturo 36,5° C. Kot terapevtsko sredstvo upo-

Gostje – borci med pogovorom

– ekestenzijska terapija
– troo-track, exomatik, Lumbex, Glison
– ergometrija – dinavit
– vaskularna terapija – vaskulator

– manualna in vibracijska masaža
– dva pokrita bazena s termalno vodo, 34° C, v hotelu Dobrna 12x18 m in v Zdraviliškem domu 8x9 m.

– savna, trim kabinet z najmodernejšo trim napravo (12 vrst vaj), solarij, medicinska kozmetična nega.

O zdravlilni moči Dobrne govorijo listine z leta 1147, zdraviliška dejavnost pa obstaja že več kot 350 let. Akrototermalni vrelci pri-

rabljajo anorganske peloidde (bentonid) ter organske peloidde (šota).

Ugodne prometne avtobusne zveze so iz Celja, ki je oddaljeno od Dobrne le 18 kilometrov.

Za zaključek smo obiskali še direktorja Zdravilišča Dobrna STANETA BIZJAKA:

»Dobrna je eno najstarejših slovenskih zdravilišč in je glede urejenosti nazadovala v primejavi z ostalimi zdravilišči. Z izgradnjo novega hotela si bo Dobrna povrnila nekdanje ime in pomembnost med slovenskimi zdravilišči.

Ob novih objektih pa si

istočasno krepi strokovnost dela – kadri se prilagajajo večjim zahtevam, ki jih pogojuje brezhibna urejenost objekta in kapacitete.

V celotnem konceptu razvoja zdravilišča bo potrebno razvijati predvsem dopolnilne objekte, ki bi naj predvsem popestrili bivanje gostov na Dobrni.

Prvo, kar želimo, je čimvišja kvaliteta na nivoju zdraviliških medicinskih storitev v okviru obstoječih indikacij – ginekološka, rehabilitacija in revmatološka. Glede na naravne pogoje ima Dobrna velike možnosti nuditi gostom ogromno aktivnega počitka. Velike so možnosti družabnega življenja, izrabljajmo naravnih lepot na vrsti sprehajališč, športnih objektov, ki jih razvijamo za to vrsto gostov ter najsodobnejše trim kabinete v Jugoslaviji, ki zajema obremenit-

tve od najnižjih do maksimalnih.

Seveda je veliko možnosti tudi za ostale goste, ne samo zdraviliške, ki smo jim ponudili celodnevne pakete uslug od savne do bazena.

Zavedamo se, da celotnega zdraviliškega programa ni mogoče izpeljati samo znotraj delovne organizacije, ampak bo potrebno več delati pri razvoju kraja in komunalne urejenosti. Potrebno bo večje vključevanje šole, vrtca in kulturnih organizacij, tako da bo gost pri nas resnično zadovoljen.«

Zadovoljstvo je in bo. Prepričajte se sami.

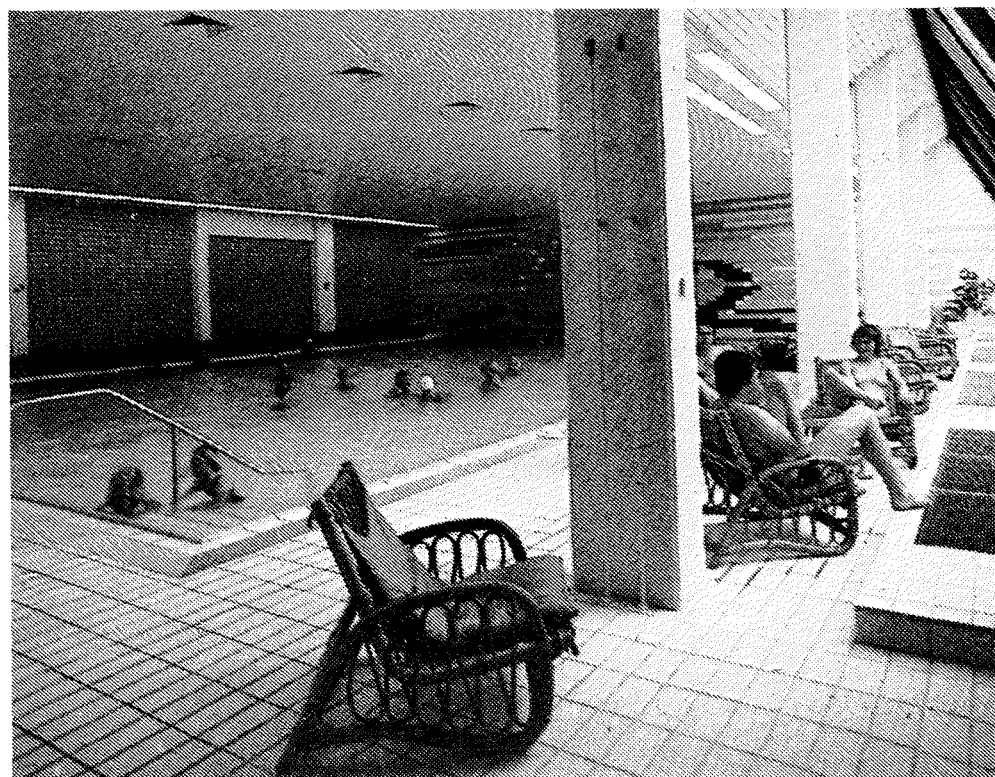

Stane Bizjak

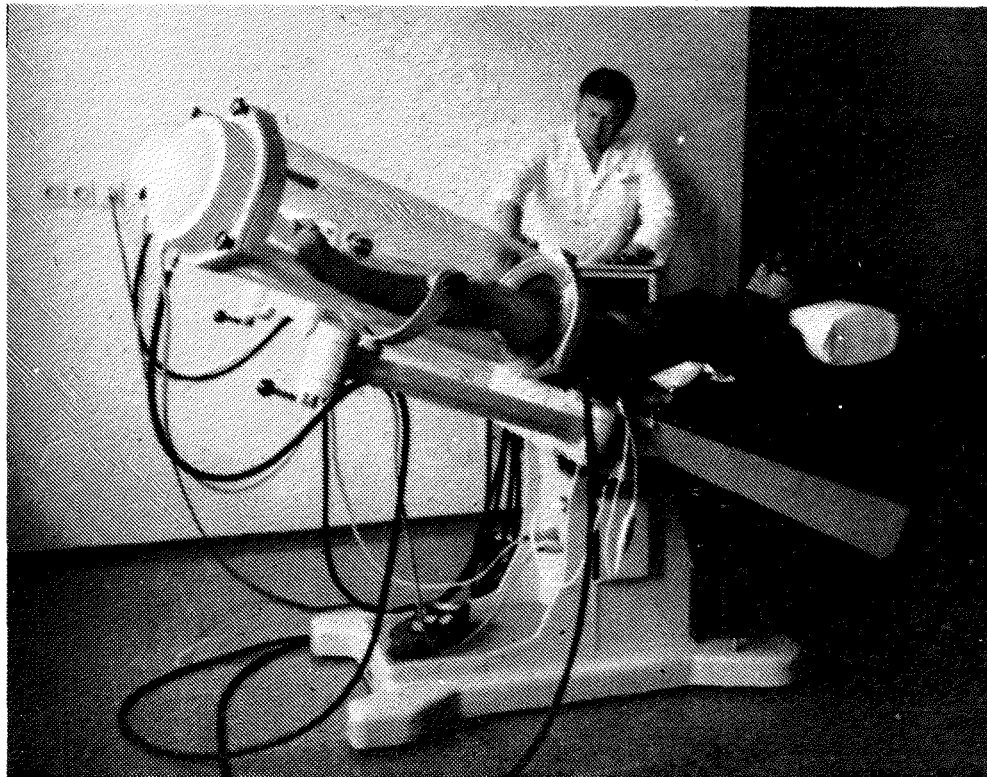
mi je prvič zgodilo, da ni bilo pri prijavi nepotrebne- ga čakanja.«

Dominik LAZAR, član KO ZZB »Prežihov Voranc« Maribor: »Tu sem bil že štirikrat. Osebe in terapija so odlični, kljub temu da so zelo zaposleni. Tudi hrana je zelo dobra in mislim, da je vsak zadovoljen. Mogoče bi bilo potrebno nekoliko več zabave.«

Nov hotel in izredno urejene terapevtske prostore (med najboljšimi v Evropi) smo si ogledali v spremstvu simpatičnih Marije DEU, vodje gostinskega dela in Darje KANDORFER, vodje prodaje. Pripovedovale so o življenju v zdravilišču in na Dobrni ter o načrtih:

Bazen s termalno vodo

Eden najmodernejših aparatov na terapevtskem delu

Razporeditev na delo

Po prihodu skupine je bilo veliko dela v taborišču že opravljenega. Zgrajenih je bilo okrog dvajset hiš, delno tudi cerkev, nekaj zemljišča že spremenjenega v rodovitno polje žitaric in drugih kultur. Iz te nezdrave, nekoristne površine je že nastajal agrarni kompleks.

Na delo je bila omenjena skupina razporejena tako: Ludvik Laharnar v mizarsko delavnico, Anton Pervanje in Franc Laharnar na obdelovanje ricinusovih in poskusnih bombažnih polj, Albin Kobal k izdelavi betonskih blokov, Ignac Pervanje, ki je bil zobar, pa v pomoč dr. Prosperiju v taboriščno zobno ambulanto. Stanka Pervanje, ki so ga imeli za tehnika, pa niso takoj zaposlili. Anton Pervanje in Franc Laharnar se pri delu nista »obnesla«, saj sta iz »neznanja« namesto plevelu razala korenine kulturnam. Zato so ju premestili: Antona k zemljemerem, Franca pa k izdelavi betonskih blokov, vendar ga je Anton uspel pritegniti k zemljemerski ekipi, kjer je bilo delo lepše in lažje. Konfinirancem so v taborišču Pisticci šteli osem mesecev za leto dni. Verjetno zato, ker so morali delati in zaradi nezdravega okolja.

Stanovanje in prehrana

Stanovali so v novozgrajenih hišah – tudi do 50 v eni. Hiše so bile grajene tako, da so imele v spodnjem prostoru kuhinje, stranišča in še kak manjši prostor, v nadstropju spalnice. Vsaka hiša je imela v prizidku hlev za živino.

Stanovalci ene ali več hiš so imeli lastno kuhinjo in jedilnico, svojega kuharja in nakupovalca. Za hrano so morali dajati svojo plačo, ki je znašala od 4 do 8 lir na dan. Hrana je bila skromna. Da bi si jo izboljševali, so nekateri taboriščniki iz posameznih kuhinj skrivaj odhajali iz taborišča in od zunaj prinašali dodatno hrano in pijačo. – Kogar so zasačili zunaj taborišča brez dovoljenja, je moral tudi do 14 dni v zapor.

Hiše, v katerih so bivali, so stražili oboroženi fašisti, ki so obenem ugotavljali prisotnost »varovancev«, jih zastražene vodili na delo ter pazili, da se kateri ni oddaljeval od delovišča.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje je bilo vsaj do leta 1942 zelo slabo. Taboriščna ambulanta je bila stalno zasedena. Število obolelih za malarijo je včasih doseglo 30 na 40 odstotkov na leto. Zaradi nezadostne hrane in pomanjkanja zdravil je marsikdo podlegel. Toda z melioracijo zemljišča se je stanje že leta 1942 izboljšalo. Zdravnika, razen zobnega, v taborišču ni bilo. Šele leta 1941 ali 1942 je bil v to taborišče poslan v enoletno konfinacijo dr. Peter Držaj, ki je bil nato taboriščni zdravnik.

Edvin Pervanje

3

V taborišču Pisticci

Partijska organizacija

Stanko Pervanje, ki je bil član KPI od leta 1937, se takole spominja: »Prav kmalu po prihodu v taborišče Pisticci smo z bratom Antonom, ki je bil član KPI pred letom 1924, Dušanom Humarjem, zidarjem po poklicu, starim komunistom, zelo sposobnim organizatorjem, in nekimi italijanskimi komunistom, ustanovili v taborišču partijsko organizacijo. Sestanke smo imeli tudi v še nedograjenem cerkvenem zvoniku sredi taborišča. Organizacijska oblika so bile trojke. V eni izmed trojk je bil tudi stari komunist Mirko Glavina iz Boršta pri Trstu, ki je bil tu interniranec.«

O političnem položaju in položaju na frontah so bili v začetku dobro obveščeni. Dr. Prosperi je imel zobno ambulanto v prostorih uprave. Tu je tudi bival. Imel je priliko poslušati radio, ki ga je imela uprava. Poslušal je radio London. Z Ignacem Pervanjem, ki je delal v zobni ambulanti, sta postala dobra prijatelja in sta vsa poročila, ki jih je dr. Prosperi prek noči slišal po radiu, pretresla. Ignac jih je nato prenašal svojima bratoma, onadva pa na taboriščnike.

Leta 1940 so fašistične oblasti pošiljale v to taborišče, poleg internirancev in konfinirancev, tudi kaznjence, ki so bivali na otokih. Po imenih ima Stanko Pervanje v svoji beležnici zapisane te: Rutar iz Tolmina, ki je bil po vojni šofer pri Slavniku v Kopru, Franc Kravanja iz Bovca, po vojni zaposlen pri Triglavu v Kopru, Albin Zavadvlav, star komunist in sodelavec Srebrniča in Pinka Tomažiča, po vojni delal v ladjedelnici v Piranu, Tone Pupis, član KP Jugoslavije od 1938, po vojni zaposlen pri Arigoni v Izoli, Gabršček in Kenda iz Gabr pri Tolminu.

S prihodom teh ljudi, med katerimi so bili po večini stari komunisti, se je partijsko in politično delo okrepilo. Vodstvo partije je bilo že leta 1941 okrnjeno. Stanko Pervanje je bil poslan drugam, Anton Pervanje je poleti odslužil kazen. Postaviti je bilo treba novo.

Mirko Glavina pravi, da je bila oblika partijske organizacije od 1941 dalje taka: Slovenci posebej, posebej Hrvati, Poljaki, Grki. Osrednje vodstvo je bilo v rokah italijanskih komunistov, iz vsake narodnostne partije pa je bil v osrednje vodstvo delegiran po en član. Tedaj so bili v vodstvu slovenske partije Peter Nardin iz Bukovice na Goriškem, Dušan Humar in Mirko Glavina. Vendar pravi Mirko Glavina, da sta bila glavna v slovenski partiji in najbolj zaslužna za njeno organiziranost dr. Peter Držaj in Dušan Humar. Član taboriščnega komiteja iz slovenske partije je bil Nardin. Organizacija pa je bila postavljena tako, da je imela vsaka hiša eno celico. Tu je bil tedaj tudi član CK Slovenije Ignac Tratar-Nace.

Kdor je bil kaznovan ali kdor v taborišču ni hotel delati, je bil poslan na otoke ali kam drugam v izolacijo. Tako so bili bratje Didič in pisatelj Bevk poslani iz taborišča, ker so se upirali delu. Kaznovan je bil tudi Mirko Glavino in poslan v kilometer oddaljen samostan san Vito. Tu so že bili tudi drugi interniranci – Anton Pirc z Blok, Janez Čerin iz Borovnice, Vinko Turšič iz Rožne doline v Ljubljani in drugi. Te je Glavina združil v partijsko organizacijo. Z osrednjim partijskim vodstvom v taborišču Pisticci je bil povezan Turšič, ki je bil šef njihove menze in je lahko po opravih odhajal v taborišče. Odnášal je sporočila, prinašal pa vesti in sklepe osrednjega vodstva oziroma slovenske partije.

Od literature so imeli Dialektični materializem, ki sta ga po spominu napisala Dušan Humar in Glavina. Tako pravi Glavina. Napisan je bil v navadnem šolskem zvezku, komunisti pa so ga prepisovali, študirali in o njem razpravljali. – Partija je vztrajala, da naj taboriščniki delajo in skrbijo za zdravje, ker jih čaka boj.

Razpad

Od razpadu fašizma so izpustili iz taborišča vse italijanske državljane, vendar so predvsem Slovence s Primorske pošiljali v posebne bataljone. Nekateri so uspeli zbežati. Dušan Humar in Ernest Vatovec sta uspela priti v Gorico, kjer sta se vključila v partizanske enote, ki so branile Gorico. Humar je tu padel. Zaradi odhoda Italijanov iz taborišča je partija ostala brez osrednjega vodstva. Verjetno je organiziranost vseh taboriščnikov s tem splahnela. To se lahko sklepa tudi po tem, da se je ob kapitulaciji Italije uspelo organizirano prebiti do zaveznikov le okoli 150 Slovencev in Hrvatov, ki so nato prišli do Jadrana in odšli v boj v Jugoslavijo, ostali pa so se delno razbežali neorganizirano, veliko pa so jih zajeli Nemci in odvedli v svoja taborišča. – Zavedam se, da pri tej splošni oceni tvegam kritiko, vendar moram reči, da mi nihče, ki so tu bivali, ni povedal o kaki skupni odločitvi vseh taboriščnikov.

Na koncu sem nekatere stvari le navrgel in pustil odprt prostor za tiste, ki so v tem taborišču živeli in želijo pričujoči prispevek popraviti, dopolniti ali dodati svoje ugotovitve.

Konec

Slovesnost ob predaji kurirčkove pošte. Sekretarka RO ZK Rozika Sodin je v svojem govoru poudarila: »Varujmo to, kar imamo – našo svobodo, neodvisnost!«

Kuričkova pošta

»Stoj! Kdo prihaja?«

»SKOJ!«

Kdo tam?

»SVOBODA!«

»Predajam vam Kurirčkovo torbico in želim vam varen pohod mimo zased!« Tako je potekala predaja Kurirčkove pošte v Stranica 14. maja. Igrišče za šolo je oživelo. Rdeča, bela, modra barva je naznanjala, da je slovesnost zelo velika, saj te barve pomenijo vse: svobodo, prostost, mir.

Vse predstavnike celjske in konjiške občine je pozdravila sekretarka KO ZK Rozika Sodin, zbor je nato zapel Lepo je v naši domovini biti mlad. Ob tej pesmi sem začutila radost in veselje, v grlu me je stiskalo od veselja in ponosa, saj sem bila med kurirji, ki so nosili torbico. Recital pesmi je opeval našo domovino. Nismo mogli pozabiti imena TITO, zato smo izvedli tudi recital pesmi z naslovom Tito. Ponovno smo zatrdili, da nihče ne bo iz naših src iztrgal njega, ki nas je vodil v boju in miru.

Ko je borec zaželel varen pohod kurirjem, so kurirji s torbico na rami odhiteli naprej po kurirskih stezah, da opravijo naloge, ki so pred njimi.

JASMINA BORNŠEK, 4. r
Stranice

Zaupajte, tovariši!

Sedel je ves zgrbljen, sključen, na klopki pod brstečimi brezami ob potki. Krmil je ptice minuto za minuto, uro za uro, popoldne za popoldnevom, dan za dnem, oblečen v črn suknjič in čevlje, s sivo kapo na glavi. Sedaj izžete roke s suhimi drobtinami kruha so pričale nekdanjo veličino, moč, mogočnost. Obraz je bil zguban, zguban od vetra, mraza, vročine...

Toda te njegove oči, te oči, v njih se še vedno lesketa iskra zanosa, moči, vere, nade...

Sključen sedi, krmi svoje ptice, se spominja...

sredi hude zime 1943. Mraz reže do kosti – do duše. Med golimi borovci zateglo zavija burja kot stok trpečega, pohojenega, zatiranega. Bledi mesec si tu in tam utira pot skozi temno kopasto gmoto oblakov in zalesketa tisoč srebrnih kristalčkov na tleh. Onkraj grape raztrgano zavija krdelo lačnih volkov, lačnih rdeče krvi, toplega mesa, lačnih človeka. Mraz! Mraz pa reže do kosti i duše. Rahlo naletava. Tu in tam pade kakšna snežinka. Po hribu se vije kolona črnih pik – partizanov. Kolona lačnih, raztrganih, zmrzujočih. Kolona ljudi z rdečo zvezdo na kapi. Sliši se samo škripanje škornjev v snegu in polglasno žvenketanje čutar. Počitek. Niso smeli sedeti, niso smeli zakuriti toplega svetlega ognja. Kaj za vraga so sploh lahko počeli!? Naslanjali so se ob zgrbljena debela borovcev, ki so se hrepeneče razvejano stegovali proti nebu. V prste na nogi je peklo, v roke je peklo, v brado in v nos je peklo, žgalo je v dno duše. Ali je vredno? Je vredno? Bolje je biti pod rušo, nič ne vidiš... nič ne slišiš; nič ne občutiš. Se sploh spleča? Za hip celo podvomiš o tistem, kar si včasih trdno veroval... Za hip se ti vse podre, kakor sanjski gradovi v oblakih... Toda ne! Ne! Vsega je krivo le to prekleto vreme. Ne morem! Ne smem! Podajali so si majhen cigaretni ogorek, ki je komaj še tlel. Majhna rumena lučka je krožila iz roke v roko, od ust do ust. Mesec je posvetil na zasneženo pokrajino in risal sence, ki so padale od borovcev. Odhod. Kolona črnih pik se je vijugala od grape do grape, do soteske do soteske, od gmajne do gmajne in vedela je, da svobodi naproti. Vedela je!

Izplačalo se je. Vredno je bilo.

Sključen sedi, krmi svoje ptice, se spominja...

ANDREJA HAUPTMAN 8. b.
OŠ Ivan Skvarča, Zagorje ob Savi

Mladost – mlada domovina

Iz 3. razreda osnovne šole v Stranica

Rad bi, da bi tudi jaz že zdaj, v svoji mladosti, pomagal graditi našo domovino. Popoldne imamo večkrat gasilske vaje. Pri gasilcih se bom naučil varovati našo in svojo lastnino. Ker sem tabornik, se bom naučil braniti in ljubiti svojo domovino, kot pionir pa pomagam v svojem kraju na različne načine. Nosim vabila za KS. Moja mladost je lepa, brezskrbna. Želim, da bi tudi drugi otroci imeli tako mladost. Zato moramo že zdaj skrbeti tudi mi najmlajši, se učiti in delati.

SANDI PODGRAJŠEK

Ko sem bil še majhen, mi je stari ata pripovedoval o življenju nekoč. Preživel je trpljenje med NOB, spoznal, kaj je lakota. Jaz živim drugače. Hodim v celodnevno šolo. V šoli sodelujem pri krožkih, se mirno in zbrano učim. Ko pridem domov, imam še mnogo prostega časa. Večkrat obiščem borce in se z njimi pogovarjam. Hodim na gasilske vaje, k tabornikom in tako mi mladi pomagamo naši domovini.

ANDREJ ŠET

Moja mladost je lepa. Živim v svobodni domovini. Ničesar mi ne manjka. Imam veliko časa za igranje. Sam se odločam, v kateri krožek bom šel. S prijatelji se igram za kratek čas. Včasih pa zbiramo staro železo, papir in steklenice. Tudi s taborniki hodim na izlete in pohode. Ko bom mladinec, bom sodeloval v tisti njihovi organizaciji. Pionirji skrbimo za grobove talcev, poslušamo borce. Tako se pripravljamo na svoje delo v naši krajevni skupnosti.

SLAVKO OMRZEL

Vsak človek si izbere vzornika, ki ga občuduje in poskuša posnemati, tudi pionir. In kdo je lahko pionirju boljši vzornik kot naš učitelj in prijatelj tovariš Tito? Minilo je leto, odkar nas njegova skrbna roka ne vodi več. Toda, ali ga res ni več med nami? Ne! On živi z nami, kajti mi ga ljubimo in nadaljujemo njegovo delo. Ko sem bila mlajša, mi je beseda Tito pomenila nekaj nepojmljivega. Večkrat sem ga vidala na televizijskem ekranu. Moj Tito je bil velikán, ki z levico preganja sovražnika, z desnico pa seje pšenico med nas, pšenico, ki takoj vzklije, ki daje čudovito moko in kruh ljubezni, sreče. Toda Tito res ni bil prav nič drugačen. Sejal je ljubezen med vse narode sveta, črne in bele, rdeče in rumene, velike in majhne. Nikoli ni počival. Njegov delovnik se je vil od ranega jutra do poznega večera. Medtem ko smo mi še mirno spali, je on mislil na nas in bedel nad nami.

»Tovariš Tito se vrača z obiska v Južni Koreji; prihodnji mesec pa bo obiskal afriške države...« Tako in podobna poročila so bila za nas vsakdanja. »Tito zopet potuje in širi prijateljstvo, mir in srečo,« smo pomislili. Ponesel je glas majhne države na Balkanskem polotoku v svet. Jugoslavija, dotlej

neznana, je že med narodnoosvobodilnim bojem postala simbol. Poznali so jo sovražniki, saj jim je bila trn v peti. Tudi Tita so poznali, toda le po fotografijah in besedah; v svojih rokah ga niso imeli nikoli. Tita so varovali naši gozdovi, borci, doline in gore. Ni bilo izdajalca, ki bi dvignil glas proti njemu in ga izdal.

Danes, ko živimo v svetu, polnem nemirov, se zavedamo, da bi marsikdo z veseljem posegel po naši domovini. Toda mi je ne damo! Varovali in branili bomo pridobitve NOB in Tita, če bo potrebno tudi z življenji! Nikoli ne bomo pozabili na štiri leta bede, strahu in boja naših narodov in narodnosti za svobodo.

Tito je heroj, ki ga občudujem. Njegova osebnost je bila simbol naših narodov in narodnosti med narodnoosvobodilnim bojem. Njegov nezlomljivi duh je povedel s seboj milijone ljudi. Njegov glas poznajo in spoštujejo vsi narodi sveta. Zadržal nam je pot, po kateri trdno stopamo in jo nadaljujemo. Njegove ideje bodo vedno vpletene v naše skupne cilje.

DARJA PAVLIČ, 7. a
OŠ Drago Bajc, Vipava

Tišina. Sliši se le veselo ščebetanje razigranih ptic, ki se lovijo po ozelenelih drevesih. Po nebu se vozijo temni, težki oblaki, počasi na zemljo pada mrak. Stojimo sredi gozda in rahlo je začel rositi dež.

Lepa je narava okrog mene, toda ne vidim je, ne slišim ničesar, zakaj moje misli so drugje.

Od daleč zagledamo luči policijskega avtomobila. Srce mi začne močno utripati. Da, to je štafeta. Tista štafeta, ki je šla že skozi tisočero rok mladih, ki so bili polni tihe žalosti, vendar veselih, sijočih obrazov. Šla je skozi mesta, mimo ljudi in mnogim se je ob pogledu nanjo utrlil spomin na hudo, težko preteklost.

In že stojijo pred nami. Z drhtečima rokama primem štafetno palico. Bojim se, da mi ne pade iz rok, zato jo stisnem k sebi. Trdno jo držim v rokah. Nesem jo! Da, tudi jaz jo nesem! Ob pogledu nanjo se mi je pred očmi prikazala podoba pogumnega, ponosnega, tovariškega človeka, človeka, ki je bil vreden tolikšega spoštovanja.

Vidim ga in zdi se mi, da nesem njega,
njegove idealne ideje, dejanja.

Spet mi pogled zdrсне na okolico. Drevesa sklanjajo težke, mokre veje k tlom, na travah se pozibavajo deževne kapljice. Z neba pa pada dež. Rahlo in tiho.

Kaj ni tudi lani, samo dan pozneje, ko je umrl tovariš Tito, deževalo?

Tito. Kako veliko je to ime. Bil je oče Jugoslavije. Rad jo je imel. Rad je imel to zemljo in ljudi, ljubil je svobodo, saj jo je gradil. Zato ga imam rada. Hodila bom po njegovi poti.'

Tito je velikan sveta. Ponosna sem nanj, ponosna sem na njegovo Jugoslavijo, v kateri živim, da in njegovo vodstvo. V meni bo vedno živel, jaz pa ga bom podajala tudi poznejšim rodovom. Tito je moj velik vzor. Temu vzoru pa je prenehalo biti srce. Žalostna sem, toda treba bo rano zaceliti, trdno poprijeti za krmilo in nadaljevati njegovo, trdno začrtano pot. Titu sem za vse, kar mi je dal, dolžna veliko zahvalo.

MAJA CIMERMAN
OŠ Jože Moškrič

Tudi takrat, leta 1941 se je prebujala pomlad. Vendar je ljudje niso pričakali z lepimi hrepenenji in željami. Bila je to siva, pusta in kruta pomlad za naše narode. Začela se je vojna. Mladi vedno veliko pričakujejo od pomladi. To je čas prebujanja sreče in hrepenjenja. Tista pomlad pa je bila čas odločitev, čas akcij in dejanj. Pozabili so na svojo mladost, na tiste majhne radosti. Pahnjeni so bili v vrtinec krute vojne. Čez noč so postali odrasli moške in žene. Z ramo ob rami so se junško bojevali skupaj s svojimi očeti in dedi. Ponosni, z dvignjeno glavo so umirali, saj so vedeli, za kaj darujejo svoja mlada življenja. Njihova največja moč je bila v tem, da so bili prepričani v svoje ideale in so verjeli v lepši jutri.

Se veliko pomladi je minilo brez njihovih iger, veselja in smeha. Čakali so jo – njihovo pomlad, da pride v svojem zelenem razkošju in cvetju, svobodna pomlad.

Zgled so nam, da bomo vedno znali živeti tako, da bodo naši potomci živeli še lepše in še bolje.

MOJCA KASTELIC, 8. c
OŠ Vide Pregarc
Ljubljana

Mesec mladosti je čas, ko mladi še bolj zavzeto nadaljuje akcije za doseganje ciljev, ki so bili postavljeni na 10. kongresu ZSMS in ZSMJ. Vi mladi, ki ste se rodili v samoupravni socialistični družbi, vpletate v svoje vsakodnevne angažiranje v vseh procesih samoupravne družbe izkušnje mladih, ki so se bojevali za mir, svobodo, socializem, bratstvo in enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije.

Mesec mladosti mora biti čas, ko mladi predstavite vso širino svojih bogatih dejavnosti v madinskih organizacijah, v družbenih organizacijah in društvih, ko predstavite dosežke na družbenopolitičnem, kulturnem, telesnokulturnem področju, na področju tehnične kulture, kakor je bilo na primer letošnje četrto srečanje mladih tehnikov 15. in 16. maja v Ljubljani, srečanje mladih zgodovinarjev in likovnikov v Ptuj, srečanje mladih novinarjev iz osnovne šole v Arti-čah s predstavniki vseh uredništev mladinskega tiska, ki bo 22. maja, cela vrsta pohodov, razstav in nastopov pevskih zborov, o katerih nas naši zvesti dopisniki TV-15 za mladino neprestano obveščajo, in še in še drobnih aktivnosti mladih v tem mesecu mladosti bi lahko naštevali, drobnih aktivnosti, ki v sebi vendar nosijo vso veličino svojega pomena, saj kažejo trdno odločenost, da mlada generacija ob starejši nadaljuje z izgradnjo socialistične družbe, da nadaljuje delo tovariša Tita, Karde-lja in drugih revolucionarjev naše domovine.

Dan mladosti – 25. maj je krona meseca maja, je dan največjega veselja za slehernega Jugoslavana, dan, ki nam je daroval Tita. »Srečni smo, da smo živeli v njegovem času«, nam je napisal že marsikateri naš mladi dopisnik.

Živa

*Minute tišine
so sile združile
in k tebi sklonile
sveta so glavé.*

*Minute tišine
so žezla drobile,
oblasti rušile
in zmago si piše srce.*

*Minuta tišine...
za Tita, za našega Tita...
Misel spet k tebi hiti:
Ti zemlja si sila,
ti – veličina,
še v molku si dahnil:
»Sezite v roke!«*

JOŽICA ZOROJA

Volčiči, drobcena in krhka telesa upornega duha

Žrtev razkraja krvnika

Tone Svetina o svojem zadnjem romanu

Volčiči, roman Toneta Svetine, pripoved o množici brezimnih junakov, kratkohlačnikov, ki so se sredi najlepše mladosti čez noč spremenili v drhtečo, užaljeno, v dno srca ranjeno, a neuklonljivo nevidno fronto, so skorajda končali popotovanje po slovenskih knjigarnah. Pripoved o otrocih s Kozare, svetel spomin pa zagotovo tudi najbolj tragičen, je pretresla, knjiga je razprodana.

Svetina je eden redkih slovenskih avtorjev, ki se je lotil teme izven meja naše ožje domovine, pred nas je razgrnil Kozaro, čeprav bi bila lahko to pripoved o otrocih iz kateregakoli konca naše domovine, kjer so se mali, brezimni junaki izgubljali kot sence med junaštvu odraslih.

Žal smo še vedno navenjeni, da udobno ždimo pred svojim pragom...

V Svetinovem domovanju na Bledu sem srečal Sava Djuduroviča, direktorja doma kulture Mejdan v Banjaluki, književnika Nikolo Vukolića in Ranka Preradovića, tudi novinarja sarajevskega Oslobođenja. Volčiči, borci golih rok in ostrih misli, raztepeni po vsej Kozari, so zamikali tudi Bosance: prihodnji mesec bodo bržkone izšli v srbohrvaščini.

»Nismo prav vedeli, kaj se je dogajalo drugod!«

Svetina pa tudi sogovorniki iz Bosne so si enotni: vse premalo vemo, kaj se je dogajalo, denimo v Črni gori pa v Makedoniji in Bosni in tako dalje. Zapiramo se v krog lastnih, nacionalnih književnosti, prevajamo zgolj po nekakšnih zakonih naključnosti, ki jim bo trujejo znanstva, torej veze. »Dejal bi tudi,« pripomni Svetina, »da Slovenci nismo dovolj natančno vedeli, kaj se je dogajalo na Kozari, nismo poznali dovolj vseh razsežnosti tega boja, ki se zanesljivo uvršča s svojim heroizmom med enkratna dejanja naše zgodovine.

Slovenija je bila soočena s strahotami Kozare že takoj po vojni, ko smo sprejeli v svoje družine kozarske sirote. Ti otroci so bili prvi glasnik tega veličastnega boja. Bili so

raztreseni po vsej Jugoslaviji in so že sami po sebi predstavljali najpretrajnejši opomin, svojevrsten dokaz bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti. Za vse to sem vedel in že takrat se je vame prikradla misel, da bi pisal o teh malih upornikih, ki so se pri nas utelesili v malem heroju Bošku Buhi. Vendar bi lahko pisal tudi o drugih otrocih, grmeških na primer. Pa o črnogorskih. Primer zagriženega boja do smrti na Kozari, kjer je ostalo tudi mnogo otrok, se mi je zdel najbolj tipičen primer tovrstnega tujčevega nasilja v Jugoslaviji.

Kako so nastajali Volčiči, nas je zanimalo

»Predvsem bi rad opozoril,« je dejal Svetina, »da vse delo preveva filozofska teza, katere osnova je relacija krvnik in žrtev ter zločin in kazen. Zanima me, kakšni odnosi se rojevajo med krvnikom, odraslim človekom, tujcem in domačinom, ustašem, četnikom na eni strani in žrtvijo, otrokom s Kozare, na drugi. Dialektična krivulja tega odnosa se razvija tako, da postaja žrtev vse močnejša, krvnik pa se duševno razkraja.«

Bi lahko napisali roman, ne da bi videli Kozaro, jo doživeli v vsej njeni razprostranjenosti, se soočili z njo in njenimi ljudmi?

»Mislim, da bi Volčiče lahko napisal tudi brez tega, četudi sem na Kozari bil kmalu po osvoboditvi, pred pisanjem romana pa še večkrat,« je odgovoril Tone Svetina. »Če bi kaj manjkalo, bi to nadoknadila umetniška imaginacija. Kljub temu mislim, da je Kozaro treba videti, da bi vsak Jugoslovčan vsaj enkrat v življenju moral priti na Mrakovico, se pokloniti žrtvam...«

Svetina se mimogrede obrne k sogovornikom iz Bosne in pripomni, da so premalo naredili, da bi pritegnili ljudi. Sava, Nikola in Ranko se strinjajo.

Svetino opomnimo na precejšnjo podobnost nekaterih sestavin Ukane in Volčičev, tako v zgradbi kot v vsebini.

»Nihče pač ne more iz svoje kože,« odvrne temperamentni sogovornik.

»Otroci enega očeta so sicer različni, a vendar vselej sorodni. V Volčičih je sporočilo isto kot v Ukani: vojna je absurda.«

Spomnimo ga, da je kritika Volčiče dobro sprejela in med drugim navede-

nimajo ničesar v rokah, s čimer bi to hotenje ubrali. In vendar izide iz boja močni, zmagovalci, še odpornejši.«

Kako ste se soočili z duševnostjo otroka s Kozare, tega malega upornika,

mo Ruplovo oceno, da so Volčiči »močno umetniško sporočilo!«

Zatirani vselej izide iz boja močnejši

»Rupel ni poudaril vsega, ni pisal o filozofski tezi, ki preveva roman, je pa dojel bistvo. Polarizacija, ki sem jo omenil, je v tem romanu močnejša, kot kje drugje, ker na drugi strani nastopajo otroci, ki bi radi živeli, pa

če upoštevamo, da ste o otrocih sicer pisali, vendar nikjer toliko kot v zadnjem romanu?

Svetina pozna otrokovo duševnost.

»Imel sem srečno mladost. Odrastel sem na Bledu, se srečeval z otroki različnih narodnosti, tudi z malimi Bosanci. Pa z Židi, Nemci, Francozi, z vsemi, ki so prihajali na Bled. Nekako internacionalistično sem bil vzgojen. Od tistikrat sem bil vseskozi v otroškem svetu in sem še danes. Vabijo

me na šole, pogovarjamo se, prihajajo k meni, ni jih težko razumeti, če jim prisluhneš. Mislim, da sem v Volčičih dojel njihovo bit in bistvo. To je zakladnica iskrenosti in to mi je v tem zakrknjenem svetu najbolj všeč.«

Glavni junak romana Volčiči, Duško, je zelo plastično opisan. Ste ga poznali že od prej, oziroma ali je to resnična oseba?

Svetina je Duška spoznal, ko je z ljudmi hodil po Kozari in zbiral snov. Naletel je nanj, ko je deset dni blodil po kozarskih hostah in Smitran mu je zaupal življenjsko zgodbo, zgodbo otroka s Kozare, ki je nastavljal drobceno, krhko telo železu nasproti. Duško Smitran je postal vodilna nit Svetinovega romana.

Volčiči bodo prevedeni v jezik sosednjih narodov, a kljub temu se vendarle zdi, da v tem pogledu eni druge vse premalo poznamo?

Svetina se nervozno preseda, komaj čaka, da izzvene zadnje besede vprašanja in pravi:

»To je kulturna izolacija, ki nam ni v čast. Je kulturni snobizem, že kar ignoranca. Je tudi pomanjkanje ustrezne kulturne politike jugoslovanskega značaja. Tako rekoč nimamo literature, ki bi imela jugoslovanski značaj. Pišemo o sebi, iz školjke si ne upamo, kot da je vse onkraj tabu. Zakaj ne bi smel pisati Hrvat o naših temah? Zakaj ne bi Makedonci več prevajali naših besedil? Zakaj...? Če dobiš, denimo, nagrado 4. julij, še vedno ni rečeno, da te bodo prevedli v katerikoli jezik jugoslovanske skupnosti. To je velika napaka. Vsa pomembnejša dela bi morala biti prevedena, zlasti tista s temo, za vse pomembno. Zdi se, da smo Slovenci tukaj naredili največ, da imamo prevedena skoraj vsa besedila s srbohrvatskega jezikovnega področja, ki kaj pomenijo. Mislim, zlasti na področje druge svetovne vojne, na vojne romane.«

Velikokrat ste zaradi svojih, bolj ali manj ostrih izjav, prišli v spor z uradno literarno kritiko?

»Naloga kritike je, da naredi most med bralcem in piscem, tega mostu pa ta hip ni in tudi dobre kri-

tike ni. Priznam kritike, kot so bili Hercen, Belinski pa tudi Vidmar ne priznavam pa kritikov žepnega formata, ki so pripravljeni skorajda vse zanikati. Takšnih je danes kar precej. Poraja se mi primerjava kritike z nerodno ženo, ki na veliko razpravlja o porodu in otrocih... Dandanašnji naši kritiki neverjetno suvereno presoja, kaj je dobro, kaj zanič in se prav tako neverjetno razjezijo, kadar nekdo upa povedati še kaj drugega. Navsezadnje so bralci najboljše kritika. Glejte, prepričan sem, da bodo Volčiče brali vsi sloji ljudi. Zakaj? Volčiči so knjiga, ki ne bo sama racionalno, pač pa tudi čustveno segla do src ljudi, zaradi otrok, nedolžnih žrtev. Segla tudi zaradi tega, ker vse preradi pozabljamo na vse to. Ljudje pa vendarle, zlasti mladi, hočejo zvedeti resnico o sebi in svojih prednikih.«

Sporočilo Ilije Pejića

V desetih kozarskih dneh, v katerih je spoznaval Tone Svetina Kozaro in njene ljudi, je v njegov svet vstopil skorajda nepazno tudi eden volčičev, Ilija Pejić, ki se je pisatelju oddolžil s preprostimi besedami: »Sem volčič s Kozare. Zapustili ste nam velik spomin, vedno ga bom varoval!«

Svetina bo še naprej pisal vojne romane. Vsak, ki o njej piše, pravi, jo razgalja, dela proti njej, išče resnico, ki je včasih tudi boleča.

»Ko sem bil nekoč pri tovarišu Titu, mi je dejal, naj pišemo svobodno, kajti najpomembnejša je resnica. Izvlecite iz naše zgodovine kar največ, nam se ni treba ničesar izmišljovati. Spominjam se, da sem zaradi Titovih besed že takrat začel misliti na Volčiče. Rekel je, da se umetniki ne bi smeli zapirati in da ni prav, da obstajajo pri teh stvarih republiške meje.«

Svetina z Volčiči sicer pri tem ni naredil prvega koraka, gotovo pa zelo pomembnega. Sam misli, da bi morali s knjigo seznaniti svet, Evropo, vse, ki se bojuje za svobodo in kjer je še doma pravica in poštenje.

Milenko Strašek